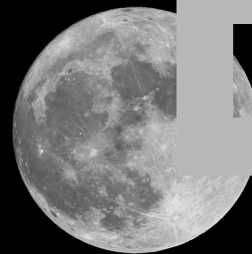


ПАВЛО МАСЛАК ДИВНІ ОПОВІДКИ ОПІВНОЧІ

K R E
S C H A
T I K



Павло МАСЛАК

ДИВНІ
ОПОВІДКИ
ОПІВНОЧІ

БІБЛІОТЕКА «ХРЕЩАТИКА»
ПОЕЗІЯ, ПРОЗА, ПУБЛІЦИСТИКА



ДРУКАРСЬКИЙ ДВІР
ОЛЕГА ФЕДОРОВА

**Павло
МАСЛАК**

**ДИВНІ
ОПОВІДКИ
ОПІВНОЧІ**

**Друкарський двір
Олега Федорова
Київ, 2025**

УДК 821.161.2'06(477)-32
М-31

СЕРІЯ «Бібліотека “ХРЕЩАТИКА”»
Заснована в 2023 році

Редактор
Олекса Перепадя

Маслак П.

М-31 Дивні оповідки опівночі / П. Маслак — Друкарський двір
Олега Федорова, Київ 2025 — 200 с.

ISBN 978-617-8477-53-0

Невеличкий цикл «Дивні оповідки опівночі» з попередньої книжки автора за два роки склався в повноцінну книгу, що налічує понад двадцять творів малого епічного жанру. За іронічним стилем і сюрреалістичними сюжетами ховаються різноманітні шари внутрішніх алузій, роздумів, асоціацій, а найголовніше — віри в творчу силу людини. Нестандартні оповідання збірки сягають далеко поза межі реалій сьогодення, тож неодмінно знайдуть відгук у найширших читачьких колах.

УДК 821.161.2'06(477)-32

ISBN 978-617-8252-14-4 (серія БК)
ISBN 978-617-8477-53-0

© Маслак П., 2025
© Федоров О.М., видавець, Київ, 2025

БІЛА КВАСОЛЯ В БІЛОМУ СОУСІ

Я навіть не помітив, що день був напрочуд сонячним, а просто мружив очі. Хоча себе я теж не усвідомлював — автоматично, без будь-яких думок, просто йшов повз будинки справа, повз дорогу зліва, а ногами ступав у середину вуличної плитки, аби не на стики. Не пригадаю навіть, що спричинило появу відстороненості, яку я відчував до всього. Нічні атаки дронів, що не давали спокійно спати? Чи відімкнення світла, коли я серед ночі на електроплитці встигав приготувати «сніданок», а як вечоріло — у темряві напружено тримав стелю кімнати своїм поглядом, аби вона встояла під черговими ракетними ударами?..

Ніби замарений Голем, глиняний Колос чи просто загублена на вулиці лялька я стиха рухався серед облудної тиші. З-за повороту вискочив трамвай червоного кольору, як знак небезпеки, перемкнув рейки з таким гучним клацанням, що я рефлекторно втягнув карк у плечі, а очима пробігся пообіч у пошуках будь-якої западини. Та саме поруч зі мною була зупинка цього трамваю; не роздумуючи увійшов, сів і притулився головою до вікна. З одного боку, я навіть не міг пригадати, о котрій годині вийшов з дому та з якою ціллю, а з другого — відслідковував, як ми повернули на Нижній Вал і перетнули Костянтинівську. За Житнім ринком я очікував звичного підйому Глибочицькою, але трамвай поїхав пагорбами вниз, якимось невідомим мені узвозом. Я насторожився, підвів голову й уважно став оглядати довкілля за вікном.

Навколо вже не було будинків, лише невеличкі дерева в листі, серед ще яскравої, але вже трохи пожухлої травиці. На найближчій зупинці я швидко зійшов.

— Ну, нарешті! Скільки можна тебе чекати?! — Марічка поводила бровами так рухливо, неначе це крихітна пташечка змахувала чорними крильцями біля її очей.

Я обійняв і поцілував її, радісно вдивляючись у сяючі очі. Трамвай продзенькав та й поїхав собі; проте, як і раніше, внутрішня моя відчуженість дещо лякала. Якби в мене запитали, коли ми з Марічкою познайомилися, чи як довго з нею зустрічаємось, я б не зумів відповісти.

— Ну, ти вже всі свої справи повирішував?

— Та напевно... — і не знаючи, що ще сказати, спитав: — А як ти? Чим займалася?

Марічка охопила мій лікоть своїми загорілими руками, незадоволено мовила:

— О! А ти традиційно — в куртці... Як отой циган, що й улітку кожуха не скине...

Вона повела мене вузькою стежинкою з пагорба в долину. Коли в мої очі плеснула безкінечна блакить моря з білесеньким піском, ніби краєчком глибокої тарілки, я ладен був перетворитися на камінь. Щоб споконвічно споглядати це диво. Одначе Марічка, підстрибуючи, тягла мене вперед (і це було краще, аніж бути каменем!), позирком ловила мій погляд і торохкотіла:

— На пляжі! Купалася! Пірнала! Якась риба мене за ногу вкусила, але легенько... — вона підбрала низ шортів і показала червону пляму на нозі. — А ще Антоніонас на водному скутері мене катав! Ти не ревнуєш?..

Я лише цмокнув ці щасливі очі. Антоніонас був сином Леонідаса й Текли — хазяїв міні-готелю, тож розважати гостей входило до кола його обов'язків.

Понад пляжем яскравів знайомий невеличкий будиночок, увесь розмальований трафаретними графіті, наче тут вже колись побував Бенксі.

Марічка потерла мою потилицю рукою, притиснулася міцно:

— Я все ще на дієті, ти ж поїж, що вранці приготував... А я поки перевдягнуся — вечоріє...

Тин був з майже зрілого винограду. Я сів на лавку за великим дерев'яним столом під дерев'яним же наметом, скинув куртку, ухопив декілька ягід з грона позаду себе. Прийшла згадка: дійсно, зранку я відсторонив Теклу від розпеченої печі, радісно повідомивши, що хочу приготувати власну страву. І створив своє диво: тонку білу квасолю в білому ж соусі з пахучими травами, які зумисно взяв із собою сюди. Схоже, я почав потроху опановувати реальність.

* * *

Антоніонас, вже цілком дорослий хлопець, підійшов до мене з оголеним м'язистим торсом — чи то в плавках, чи в шортах, біс його розбере!

— Що попоїсти бажаєте? — він чемно склав губи в байдужу посмішку, ніби той Голем, що якимось примарився мені уві сні.

— Виключно білу квасолю, що спозарання власноруч приготував! Можна трохи розігріти, але не до кипіння — білий соус цього терпіти не може.

Нащадок еллінів кивнув і почимчикував до літньої кухні, де готувались усі страви. Повернувся він з величезним чавунним чаном.

— Щодо білої квасолі не знаю, але ось є залишки чудового рагу з квасолею!

Із зусиллям Геракла він обернув до мене свою металеву посудину. На її дні я розгледів тушковану капусту, картоплю, дещо пересмажену моркву, окремі фігури великої, майже круглої, рудої квасолі. Хотів було поплескати в долоні, та стримався.

— Юначе... Навіть не знаю, з чим це порівняти. От, скажімо, ви підсмажили тонкі скибки сала — до хрусту, але щоб залишились пухкенькими... туди ж розбили яйце, присолили... щойно білок спікся — перевернули яйце, а сковорідку зняли з вогню та ще декілька хвилин потримали під кришкою... це щоб жовток залишився рідким, але був гарячим... Уявили?

Рухи парубійка нібито підтверджували розуміння, тож я продовжив:

— От ви очікуєте саме на цю смакоту, а вам приносять варене круте яйце, шмат сала з холодильника й кажуть: та це те ж саме — яйце й сало, як ви і хотіли!

Антоніонас, схоже, не втямив іронії, оскільки розгублено запитав:

— Так вам що, яечню приготувати?..

Я лише «стрихнінно» всміхнувся:

— Не треба... Мені просто цікаво: хто з'їв мою білу квасолю? Майже детективна історія: з чотирьох кімнат готелю лише три зайняті, одна — мною з Марічкою... Ще в двох — японські туристи: Масао разом з Ніюко та Райден зі своєю Чізу. Ну, і ваша родина... Отже?

Закинувши голову до виноградної стіни, я заплющив очі. Знову повернулося відчуття відстороненості.

Антоніонас потелепав мене по плечу:

— Пане Назарію, так чого ви бажаєте? Можу вас на водному скутері покатаати.

Я почав потроху придрімувати, тож відштовхнув його руку, але він все тряс і тряс мене...

* * *

— Шановний! Вже кінцева, Центральний вокзал! Ви ж кудись їхати збиралися? Дивіться, щоб на потяг не запізнилися!

— Так-так, дякую... — хутко піднявся і вийшов.

Міцно зціпивши пальці рук, я вдячно помахав цим подвійним кулаком водієві трамвая. Дещо розгублено озирався навкруги. Ескалатор у переході зі Старовокзальної не працював, тож я довго підіймався ним, а потім ще довше, як риба в каламутній воді, плив скляним ледве освітленим коридором. Дійсно, вже вечоріло, хоча вокзал і не сявав вогнями, як це бувало колись.

«Невже я примудрився заснути в трамваї?.. Раніше такого ніколи не траплялося... А Марічка має рацію — не так вже зараз і холодно, морозу нема... Це ж треба — у транспорті закуняв... І хто ж з'їв мою квасолю?..» — я ніяк не міг примоститися серед власних думок, що стрибали, ніби маленькі камінці в хвилях прибою.

Додому я поїхав на метро. Щоб раптом знову не заснути (я почав цього побоюватися), вигнав усі мислі геть і зосередив увагу не на собі, а на пасажирах. Публіка була звичайною: хтось відчужено видивлявся в чорній порожнечі вікон виключно йому зрозуміле, а більшість шукала те саме в своїх смартфонах.

...Світла в моєму будинку не було.

— Щойно вимкнули! — доповіла мені консьєржка.

Що ж, це цілком відповідало анонсованому графіку відімкнення. Крім того, я вже давно пристосувався до такого режиму: у термосі завжди гарячий чай, у холодильнику заздалегідь зварені круто яйця, різні консерви в маленьких баночках. Вирішив повечеряти, але не тому, що їсти хотілося, а виключно через розуміння неминучих потреб власного організму. При світлі потужного ліхтарика очистив яйце від шкарлупи, ба навіть не став його розігрівати у ванній кімнаті на завжди гарячій сушці для рушників — тільки час гаяти... Шматочки сала присмачив гірчицею. Запивав усе це чаєм з термоса. Втім їв якимось машинально, буцімто уві сні. Все обмірковував сьогоднішню пригоду.

Коли ж я спромігся заснути? Адже я чітко відслідковував увесь рух трамвая... Схоже, що за Житнім ринком, коли на Глибочицьку ми так і не виїхали...

Зненацька мене озорила дещо чудернацька ідея. А якщо я заснув там неспроста — а, так би мовити, «просторово» потрапив у сон? Чому ні? Припустімо, саме там, у тій місцині, знаходиться «територія мого сновиддя», і коли я перетинаю певну межу, то автоматично потрапляю в сон... Ця теорія здалася мені вельми привабливою. Завтра треба буде спробувати поїхати тим самим трамвайним маршрутом і подивитися, що станеться. Якщо я знову «в'їду» в своє сновидіння, то вже там і продовжу цей експеримент: вивчу тамтешню територію з її межами.

Вже в ліжку, засинаючи, я вирішив нічого не розповідати про це Марічці, а просто сказати, що хочу дослідити навколишню місцевість.

Довго спати не довелося: о другій ночі я підскочив від повітряної тривоги, потім знову — вже о п'ятій ранку... Тому пролежав, аж поки сонце не почало гратися з довгими стрічками скочу, що навхрест були приклеєні до віконного скла.

...Вже пізнім ранком я все ж вирішив не їхати трамваем, а піти пішки. По-перше, йти було недовго від мого дому, а по-друге, я гарантовано не заснув би «випадково», як ото сидючи і погойдуючись у такт колесам. За Житнім ринком подвоїв увагу й пильно стежив за трамвайною колією, поруч з якою рухався. І вийшов до учорашньої зупинки...

* * *

Швидко спустився з пагорба до готелю. На подвір'ї нікого не було — усі мабуть біля моря. У своїй кімнаті я вдягнув плавки і побіг на пляж. Однак він теж був порожнім, навіть Антоніонас кудись подівся, хоча зазвичай він волів

більше часу проводити тут, аніж допомагати батькам. Лише на рівнісінькій поверхні моря підіймались і знову занурювались у воду загорілі руки Марічки та її світла голівка. Швидким кролем вона пливла до берега й певно нічого не помічала навкруги.

Я поплив їй назустріч, але повільно — тихим брасом. Коли Марічка вже зовсім наблизилася до мене, беззвучно пірнув та ухопив її за ногу. Вона перелякано верескнула, я ж, виринувши збоку, прокричав:

— Зараз страшна риба тебе покусає!.. — і рвучко поплив до берега, хоча й знав, що вона плаває значно краще за мене, тож неодмінно дожене: розправа буде швидкою та неминучою.

— Який же ти дурень! От стовбур-бовдур!..

Вкрай рідко вона нагороджувала мене цим прізвиськом, а мало воно свою історію. Якось із друзями ми грали у «лід». Це коли всі ставали колом і починали стрибати та метушитися, поки ведучий не вигукував: «Лід!» Тоді всі мали завмерти, а ведучий характеризував ці застиглі фігури, доки хтось не вибухав реготом — «танув», тобто програвав. Сталося так, що в момент «льоду» я підстрибнув із задертою головою та руками по швах — так і заляк. Марічка, яка тоді була ведучою, подивившись на мою постань, означила: «Стовбур-бовдур...» Після цих її слів «розтанули» усі гравці...

Наразі вона декілька разів мене притопила, а заспокоїлася лише коли ми вибігли на берег і впали на тепле покривало, розігріте піском та сонцем. Марічка гладила мою долоню:

— А я зранку тебе будити не стала, ти погано сьогодні спав — двічі серед ночі вскакував, розмахував руками...

— Та мабуть щось наснилося... — Я поспішно змінив тему: — Куди це всі поділися? Навіть Антоніонаса не видно...

Марічка неквапливо розповіла, що Леонідас із сином десь рибалять, а наші сусіди-японці сьогодні вже від'їжд-

жають, тож зранку подалися до селища по якісь сувеніри. А перед тим Масао мене розшукував, хотів щось повідомити, мабуть ще знайде пізніше — про це вона говорила з таким виглядом, ніби знала набагато більше, але притаювала. Потім несподівано запитала:

— Ти що, відмовився від свого дослідження?..

— Тобто?

Я навіть підвівся і сів. Марічка теж піднялася:

— Учора ти ж казав, що вранці хочеш обстежити місцевість, — вона уважно й серйозно дивилася мені в очі, — повіришувати якісь свої «внутрішні справи».

Відчуття сторонності до всього знову почало накочуватися на мене. Відвів очі — не знав, що й сказати.

— Та ні... Просто прогулятися хотів... Ми ж навіть у селище ані разу не ходили!

Скоса я бачив, що Марічка не зводить з мене пильного погляду.

— Навіть дивно — я теж хотіла «дослідити місцевість», але той пружок берега, — вона вказала на протилежний від далекого «селищного» пляжу бік. — Тож давай до сніданку й проведемо свої досліди...

Сумно посміхнулася.

— Гаразд! — я швидко погодився, аби раптом не передумати. — А потім за сніданком кожен розкаже, що там надібав!

Марічка лише легенько похитувала головою. Я не знав, до чого може призвести цей мій експеримент, куди я вийду та чи зможу згодом взагалі повернутися сюди... Тому скоромовкою додав:

— Якщо зайду далеко, то назад повернусь трамваем... Так що в будь-якому разі ти мене дочекайся!

Ми обійнялися, так і не підводячи очей, а відтак розійшлися в різні сторони.

Я почув у коридорі грюкання дверима, голоси та шурхотіння валіз. Схоже, наші японські сусіди не лише повернулись із селища, а вже встигли зібрати свої речі для від'їзду. Тож я похапцем вдягнувся, за звичкою навіть куртку натягнув, і вийшов у двір попрощатися.

Дійсно, їхня невеличка компанія стояла з валізами. Масао — доброзичливий чолов'яга з кругленьким, як повний Місяць, обличчям — про щось розмовляв з Теклюю. Зведені разом долоні він свічкою тримав біля грудей, а як говорив, то постійно нахилив голову в шанобливих поклонах.

— Всім привіт! — вигукнув я. — Дуже радий, що ми провели цей час разом! Буду сумувати за вами, а згадувати лише з радістю!

Усі приязно заусміхалися і замахали мені руками. Усі, крім Масао. Він підбіг до мене все з тією ж «свічкою», начебто збирався передати Благодатний вогонь, і почав нахилити свою голову ще нижче, а залопотів з таким поспіхом, що я ледве спромігся второпати, про що йде мова:

— О мій високошановний Назарій-сама! Я вже боявся, що не зможу уклонити свою стидку голову перед вами! Бо тоді всі наступні роки намагався б спокутати свою провину! Текла-сан, — легкий уклін у бік хазяйки, — розповіла мені про це жахливе непорозуміння... Ні! Про мою фатальну помилку!

Поки він переводив дух, я запитливо поблимав повіками Теклі. Вона хутенько все пояснила:

— Вчора він зайшов до кухні, побачив страву з білої квасолі, вирішив, що від неї всі відмовились, тож і з'їв її. Сказав мені, що дуже смачно, а я сказала, що це ви для себе приготували, от він і місця собі не знаходить.

А той вже віддихався і заспівав по-новому:

— Звісно, щоб отримати ваше пробачення, великодушний Назарій-сама, я мав би віддати найдорожче — своє життя...

— Стоп-стоп, — зупинив я його, піднявши і розкривши свої долоні, — давайте без крайнощів! Ніяких образ я не маю! Все, забули!

— ...Тому я хочу подарувати вам ось це... — свічечка нарешті згасла, позаяк Масао поліз до гаманця і вручив мені круглу мідну монету з квадратною діркою посередині. — Ця виняткова монета «Маннен-цухо» була відлита в четвертому році Темпьо-Ходзі...

Він знову схилив голову, схоже, навіть очі заплющив, немов очікував на вирок. Ніюко підійшла до мене й тихенько переказала все по-людському:

— Дійсно, це дуже рідкісна монета сімсот шістдесятого року за вашим календарем... І навіть не думайте відмовитися! — додала вона лякливим шепотом.

Я розумів, що відхиливши це підношення, тим самим покажу своє небажання пробачити йому, а там, із цими японцями, дивись, і до сеппуку недалеко...

— Щиро дякую вам, Масао-сама, за цей безцінний подарунок! — я теж схилив голову. — А цей квадрат з порожнечою посередині мені бачиться навіть більшим за саму монету.

— О, я чую слова сенсея!

Нарешті ми розпрощалися.

Я чортихався, бо втратив чимало дорогоцінного часу, тож побіг доріжкою, що петляла пагорбом вгору. Мене зацікавив купол, який виглядав краєчком з-поза дерев — він нагадував мечеть, а це було дивно. Звідкіля в цьому селищі взятися мечеті? І закликів мулли я ніколи тут не чув...

Доріжка потроху розширилася в ґрунтову дорогу. На черговому повороті я спіткнувся, ледве не впав і шосили

врізався в кут кам'яного паркана. Навіть монета «Ман-нен-цухо» вилетіла з кишені, та я примудрився якимось чином зловити її на льоту. У бруківці під ногами не було одного каменю, от і перечепився. А за поворотом я дійсно побачив мечеть...

* * *

Це була соборна мечеть Ар-Рахма. Отже занесло мене аж на Татарку...

Тут усе було мені знайомим: на вулиці Лук'янівській, якою я щойно піднявся, з обох боків настоббурчувалися старі в'язи, за мечеттю сиро сірів мур мусульманського кладовища, а довкола — майже як завжди — анікогісінько. Так, я вийшов з «території сновиддя», але коли саме — визначити складно. Адже поки я купався в сновидінні, моє тіло сомнамбулою, Големом без жодних думок, просто підіймалося Лук'янівською. І прокинулося воно лише тому, що спіткнулося і налетіло на паркан. «Цікаво, — подумав я, — а що б сталося, якби моє тіло спробували пробудити на території сну?» Та ця думка настільки вжахнула мене, що я миттєво відігнав її.

Але ще більше мене злякало інше: раптом я не зможу звідсіля повернутися до Марічки? Адже вийшов я з боку «території», протилежного до того, де зайшов... Може вона взагалі вже зникла, ця «територія»?..

І що тепер робити? Немовбито стовбур-бовдур я безпорадно стояв неподалік мечеті, кліпав очима, плямкав губами, потирав забите плече.

— Молодий чоловіче! — почув я зненацька стомлений голос за спиною. — Допоможіть бабусі сумку донести! Тут недалечко — онде на Олегівській цей дім!

Звісно, я підхопив сумку та рушив, а бабуся розповідала:

— В онучки день народження, подаруночки з села тягну! Зазвичай зятьок мене зустрічає, але зараз він у теробороні, тож старій самій кульгати доводиться!

Олегівська відгалужувалася від Лук'янівської кроків за двадцять попереду нас.

— Зятьок мій, хоча й не служив ніколи, а спортсмен: на лижах катався та з рушниці пуляв. Тому й узяли його знайпером!

Я сповільнив ходу: а раптом за крок буде вже територія сновидіння? І моє бездумне тіло-зомбі буде й надалі рухатися з цією сумкою, а бабуся почне галасувати, і невідомо, чим усе це скінчиться... Тож про всяк випадок я притримував сумку лише кінчиками пальців, а рухався кривими кроками. Утім обійшлося.

Передав з бабусею привітання її онучці, повернувся на Лук'янівську, почав спускатися — і саме тоді усвідомив, наскільки реальне життя є важливішим за будь-який сон! Завтра вже понеділок, а я за всі ці вихідні навіть і не почав складати програму, яку мав написати до середи! Усе через цю «територію сну»...

А якщо в моїй програмі зробити щось схоже — умовну закриту «територію», увійти в яку можна буде лише через «блукуючий інтуїтивний оператор»? Це ж зробить її неприступною для будь-якого зламу! У голові навіть застрибали коди і схеми такого незвичного рішення. Я й сам пристрибував, навіть трохи примружив очі, аби чіткіше уявити щойно придуману структуру.

...Аж поки не почув ячання морських мартинів і далекий плескіт хвиль.

* * *

Марічка сиділа на лавці, підібгавши ніжки під себе, немов маленьке пташеня, і пальчиками дзьобала виногради-

ни. Я всівся поруч і сам ухопив декілька ягід. Ніяк не наважувався відкрити їй ту болючу правду, що вона — лише мій сон... Тож, ніби раптово згадавши, вигукнув:

— А уявляєш, це Масао білу kwasолю з'їв! І ось компенсував мою втрату цінною монетою! — я сягнув до кишені, але вона була порожньою. — Дивно... Мабуть устиг десь загубити...

Марічка лише схилилася набік, мов усе це було їй і так відомо. Знічев'я вона вхопила мою голову й притиснула до свого плеча. Заговорила тремтячим, але не тамованим голосом:

— Я маю розповісти тобі дещо... Ти тільки не лякайся, а спробуй усе ж сприйняти... — вона знов і знов гладила моє волосся, неначе цим хотіла згладити сказане потому: — Насправді ти не існуєш... Ми зараз у моєму сновидінні, а ти — лише моє марення, моя мрія!.. І я так тебе люблю!..

Майже підскачивши, я вивільнився з її обіймів і, незважаючи на щемливий сум, почав чи то не пирхати:

— Люба! Це ти у моєму сні! Я все не насмілювався сказати про це... Ти просто переносиш на себе мої думки... Адже ти — моя уява...

Брови Марічки стрибнули догори, вона підняла свою розкриту долоню, ніби мовлячи: «Одну хвилиночку!»

А далі розпочався театр абсурду. Ми переконували одне одного — кожен у «справжності» самого себе, наводили докази, навіть заперечалися, хто першим вигадав означення «територія сновидіння»... Сильним аргументом Марічки було те, що вперше (за її словами) вона потрапила на цю територію випадково, коли вчора в справах йшла з Подолу на Воздвиженку. Я ж не міг пояснити, чому опинився в трамваї і куди збирався їхати... На якусь мить навіть повірив було, що — дійсно, я просто примара... «Але хто ж тоді мою програму допише?» — промайнула думка.

А ще ми зчепилися стосовно того, хто більше пам'ятає про наше спільне життя в цьому сні... Хоча тут ми, схоже, були на одному рівні.

Будь-яка вистава закінчується завісою, і такою «завісою» стала Текла. Вона якраз простувала з будинка до літньої кухні, коли Марічка покликала:

— Пані Текло, а можна вас затримати на одну хвилиночку?

Та з готовністю підійшла, сіла на лавку напроти, дивилася на нас зі щирою радістю і задоволенням, милувалася нами. Зі змовницьким виглядом Марічка майже пошепки проказала:

— А ви можете уявити, що зараз усі ми перебуваємо в сновидінні? Що все навколо — це просто сон?

Розсудлива хазяйка готелю зробила «великі очі»:

— Тобто, ми усі зараз спимо?! — і навіть пирснула.

— Ні, не всі! — я рішуче втрутився в розмову. — Спить хтось один з нас, а решта — його уява, так би мовити, «дійові особи» його сновидіння. То як ви думаєте, хто з нас той, кому це може снитися?

Мимоволі й ненавмисно я казав про все в чоловічому роді. А Текла знову подивилася на нас із задоволенням:

— Які ж ви чарівливі! Якщо все це сниться, то лише мені, але я вже прокидаюсь, бо хочу сніданок для вас приготувати!

Вона піднялась і пішла до кухні, а ми з Марічкою тихесенько розсміялися. Втім треба було завершити і нашу особисту розмову. Я притягнув Марічку до себе, тепер вже сам гладив її голівку, розуміючи, що це востаннє.

— Нема сенсу з'ясувати, хто кому сниться... Найважливіше в іншому: якщо це мій сон, то я вирішив вийти з нього... і ніколи не повертатися...

— Так, — сумно погодилася Марічка. — Я ніби курець опіуму, який живе лише в своєму прекрасному, але хибному сновидінні, а справжнє життя минає стороною...

Одночасно ми піднялися, вийшли з двору й рушили пагорбом угору — в бік трамвайної зупинки. Марічка щохвилини дивилася на мене, а я, сам не знаю з якого дива, нібито підбадьорити хотів, бовкнув:

— Як сказав горянин Маклауд: залишиться тільки один!

Я навіть підморгнув і всміхнувся. Проте сам зрозумів, як невдало це вийшло, адже посмішка має бути в очах, а не у вигині губ.

...У морі стрімко рухався якийсь човник — мабуть Леонідас із Антоніонасом поверталися з рибної ловлі. Та за мить, за черговим зворотом стежки, він зник, як і саме море.

Вже біля зупинки я невпевнено прохрипів:

— Може попрощаємося?..

Марічка зупинилась і лише стрімко похитала головою так, що її світле волосся стало схожим на ореол:

— Ні... Це ще гірше... — вона просто довго дивилася на мене. — Я боюся тебе забути...

Я і сам з жахом подумав про те, що цей сон з часом зітреться з пам'яті, подібно всім іншим сновидінням, і я вже ніколи не пригадаю Марічку. А вона пішла вперед, майже по самих трамвайних рейках, похиливши голову та не озируючись.

Трамваї завжди з'являються зненацька. От і зараз один з них виник з нічого, почав галасливо дзвонити, гальмувати, навіть іскри з-під коліс посипалися. Я майже стрибнув, ухопив Марічку обома руками і разом з нею притиснувся до металевої сітки автомобільної стоянки.

* * *

Водій трамвая помахав нам кулаком, «одинарним» до речі, і подався своїм шляхом. Марічка випручалася з моїх

ведмежих обіймів, погляд її був водночас переляканим і здивованим, немовби вона ще не усвідомила, що трапилося. Несподівано вона почала цілувати мене; майже пританцьовуючи, обертала довкола себе, а потім шепнула мені у вухо:

— Ти бачиш?!

Майже навпроти нас, на другому боці вулиці, височів Житній ринок.

Декілька хвилин ми, наче сліпі, що раптом прозріли, торкалися пальцями облич одне одного, мовби не довіряли власним очам і перевіряли все на дотик. Марічка всміхнулася і повчально промовила:

— Я ж казала, що я — справжня! — І дуже легко пояснила: — Просто ця територія сновидіння була не моя чи твоя, а наша спільна!

Перейшли вулицю. Біля Житнього ринку я купив у якоїсь тітоньки букетик перших пролісків і вручив урочисто його Марічці:

— З нашим першим побаченням!

Вона лише розсміялася:

— Дякую! — узяла квіти і з задоволенням їх понюхала. — Зате коли у нас запитуватимуть, де ми познайомилися, відповідь буде проста: «Уві сні!»

Одного я все ще не міг второпати: як так сталося, що ми зустрілися саме тут? Адже я сновидою спускався з Лук'янівської... Але Марічка й це пояснила спроста: вона, виявляється, досліджуючи берег моря, прокинулася на Глибочицькій:

— За «Флагманом», знаєш, є там такий рибний магазин? А розбудив мене великий собака — стрибнув лапами на мене, бо зі своєю хазяйкою переплутав, от ще пляма на куртці залишилася... Потім я пішла назад — ну, далі ти знаєш... Я взагалі думаю, що територія сновидіння може вже й зникла, адже ми з тобою одночасно вийшли з неї...

Я зупинився:

— Можемо повернутися і перевірити!

Марічка вдарила мене по руці своїм кулачком і вимогла з мене обіцянку, що я ніколи й близько до тих місць підходити не буду.

Ми прямували далі вже Верхнім Валом, як діти трималися за руки, постійно позирали одне на одного й усміхалися очима. Йшли собі й ішли, поки Марічка не запитала:

— А куди, власне, ми зараз ідемо?

— Звісно ж — додому!

— «Додому» до кого?

І справді, ми й уяви не мали одне про одного в реальному житті, ще не набули «спільної пам'яті» тут. З'ясувалося, що Марічка живе аж на Оленівській, біля «Розетки», тож вирішили йти до мене. Це майже поруч, та й електрику, судячи з графіку, у мене зараз мали увімкнути. Але ж... Я раптом зупинився:

— До мене?.. Розумієш, як би це пояснити... Не найкраща ідея, мені здається...

Марічка ніби відштовхнулася від мене. Сяння її очей раптово згасло, як-от коли вимикають світло.

— Розумію... Ти забув сказати, що на тебе там чекають...

Я замахав руками, мовляв, це не те, про що ти подумала!

— З цими вимкненнями, — мені було якось ніяково, — я вже більше місяця пилю до рук не брав... Не прибрано в мене! Руїна!..

Марічка майже захлинулася щасливим сміхом, а яскраві вогники наново наповнили її очі:

— Найшов, чим злякати! А то я не знаю, який ти нечупара! — вхопивши мене за шию, вона цьомкала й цьомкала в щоки. — От і буде тобі нагода прибрати в квартирі, поки я приготую нам обід! І не переймайся — на кухні твоїй я теж впораюся!

Я лише знизав плечима, засунув руку в кишеню — і раптом намацав кругленьку монету. На мить я злякався: адже ця монета зі сновидіння! Це що ж — територія сну розширилася, і сон триває?! Почав згадувати все, пов'язане з цією монетою. Ніби складалося так: на Татарці моє реальне тіло й тіло сновидіння одночасно спіткнулися. Монету почав ловити той я, уві сні, а перехопив я теперішній, реальний. Тому й не було її в кишені — там, за дерев'яним столом біля виноградної стіни, уві сні... Звісно, усе це було дещо дивним.

Та я примружив праве око, а до лівого приклав монету й зазирнув у квадратну прорізь. І побачив оте справжнє диво, яке рухалося поруч зі мною. Страшним голосом я запитав:

— І що ж ти нам приготуєш?!

Марічка лише глянула на моє самотнє око, на монету, розсміялась і повідомила:

— Не одному ж Масао їсти смачненьке! На обід у нас буде біла квасоля в білому соусі!

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ

Вже багато років поспіль ранкова процедура була незмінною: визволити скрипку із саф'янового футляра, дати їй примоститися на плечі поверху домашнього халата, дзенькнути камертоном, щоб перевірити настройку струн.

А кіт, як і завжди, спав собі на фотелі в кутку «музичної» кімнати. Проте сьогодні він раптом прислухався до нижнього «ля» камертона, вигнувся дибки, завзято позіхнув на всю пащу та на завершення легенько й мимоволі нявкнув на короткій ноті.

— Бемолю, облиш! Твоє «фа» недоречне й лише заважає!

Той дослухався: потупцяв лапами, всівся зручніше, зіщулив очі й впівголоса замурчав. Зорян Гнатович задоволено хитнув головою, оскільки скрипка була настроєна належним чином. Прислуховуючись, хвилину поводив по струнах, але відклав смичок. Понад усе він любив застосовувати прийом піцикато, адже це було повним єднанням зі струнами, кожний щипок народжував молекули звуків, створював новий Всесвіт.

Дивним чином піцикато вплинуло й на Бемоля: його муркотіння змінило тональність, навіть змістилось октавою нижче. До того ж, у коротеньких паузах він встигав облизуватися. Чи не з голодного краю з'явився?..

Скрипаль замислився: ще зрання він нібито насипав корму, але раптом схибив? Вирішив перевірити. Повернув скрипку до футляра та залишив на дивані без вагань, оскільки кіт ніколи й лапою цього інструмента не торкався. Неспішно пройшов довгим коридором до кухні, притримуючи приполи халата, а як доплентався, то зняковів.

Бемоль стояв біля своєї мисочки, хрумкотів їжею, оптимістично дригав хвостом. Потім озирнувся на хазяїна й знову ніжно промуркотав на нижній октаві. «Як він встиг проскочити мимо мене, а я і не помітив?» — здивувався Зорян.

Знизав плечима й попрямував зворотно, а приполи халата все притримував.

Кіт стиха вуркотав у кріслі та все облизувався — авжеж, не наївся. «І як це він сюди перемістився?! Містифікація... Телепортація...» — тільки й подумав музикант і вже знову побіг до кухні. Звісно, Бемоль виявився там — згриз наостанок ще декілька кульок з миски й проворкотав щось мажорне.

До музичної кімнати Зорян Гнатович повертався повільно, оскільки уважно зорив на підлогу навколо себе. Повз нього ані тіні не промайнуло, але Бемоль спокійно собі сидів на фотелі, навіть не мурмотів — схоже, спати зібрався після ситного сніданку.

Втім дивуватися не було сенсу. В музичній академії, де Зорян викладав теорію струн, він завжди наголошував, що музика є «чистою» алхімією, яка не обтяжена матерією, і саме з її хвиль народжується Всесвіт. Пригадалося, як на першій лекції в академії він палко розповідав, що насправді Всесвіт виник Великим вибухом не з якоїсь містичної «точки», а з нематеріальної ноти «до». Було просто «до», а після того з'явилося теперішнє — і засяло та заграло дивовижним оркестром.

Зорян Гнатович навіть підійшов до вікна й визирнув назовні. Одначе вулиця, хоча називалася Зеленою, лише жовтіла жовтими листям крізь похмуру мжичку, адже осінь у Львові відходить вже чи не наприкінці жовтня. Ранок помалу мокрів у день, тож не було часу розмірковувати про переміщення в просторі завдяки особливим вібраціям.

Зорян притиснув скрипку до лівого плеча й спробував повернути ранок у звичний ритм — повів смичком просту гаму, ту найпершу едемську історію: «до-ре-мі-фа-соль-ля-сі». Але почав її чомусь на четвертій струні — товстій, з низькою вібрацією. Заплющені очі допомагали зосередитися на грі, він поринув у звучання, та раптом поруч із собою почув єхидне хихотіння.

Збентежено розтулив очі, та все одно не спромігся второпати, де він. Навколо нього юрбилися підлітки в охайних костюмах, дехто був обтяжений музичними інструментами (скрипки, валторни, фагот), а ще один згинався під вагою акордеона.

Авжеж! Рідна вулиця Зелена, але... музичний ліцей. Зорян Гнатович бував тут чи не постійно як поважний гість академії — на вступних іспитах, академконцертах і випускних конкурсах. Та зараз він перебував за сценою, і не в першому ряду зали, і не в класичному костюмі з краваткою-метеликом. Звісно, старші школярі впізнали маститого музику, і розсмішили їх не гами, які він награвав, а його зовнішній вигляд: метр був у розхристаному халаті на голе тіло та в домашніх капцях. А у вихованців, схоже, був черговий академконцерт.

Оскільки напівприховане гигикання не припинялося, Зорян Гнатович суворо огледів хлопаків, опустив скрипку й вагомо промовив:

— Облиште цю пролетарську «гигимонію»! Мабуть на перервах ви неодноразово вниз по вулиці бігали — на пам'ятник Пікассо подивитися? Так, стоїть він собі в трусах, ну то й що? Справжнє мистецтво не ховається під штучними оджежинами. Навпаки, митець розкривається, коли творить!

Учні, хоча й старших класів, зиркали на скрипаля з певною осторогою.

«От халепа, — подумав Зорян, загортаючись у халат, — що я плету... Ще за експібіціоніста мене матимуть...»

— У вас, я так розумію, — він заговорив швидко та лагідно, — тематичний концерт, присвячений Геловіну? Так? Свято на весь день і всю ніч?

«Та що я мелю! — він ладен був бити себе по голові. — Це ж школярі, а не студенти!»

— А давайте я вам зіграю щось на сьогоднішню тему... — він ухопився за скрипку, як за рятівну соломинку. — От був такий собі Берліоз, композитор. У його фантастичній симфонії остання частина так і називалася: «Сон у ніч шабашу». Слухайте!

Звісно, всі ці промови аж ніяк не пасували до освітнього закладу, та Зорян вже розчинився в музиці, тим паче, що в цій партії застосовувалося його улюблене піцикато. Грав і грав собі на радість мелодії похмурого француза, аж поки не відчув, що його спину леденить потужний протяг.

Це був навіть не протяг — справжній вітер. Від його повівів шурхотіли картонні коробки, що притислися до кам'яної стінки, а ще цей шемріт гармонійно перегукувався з ріденькими оплесками. «Хм... Навіть плескати у долоні можна іронічно», — подумав Зорян Гнатович, а опісля розмружив очі.

Простору під мостом було небагацько, і майже увесь він був заповненим. Вже згадані картонні коробки під стіною справляли враження чи то халабуди, чи навіть постмодерністського арт-об'єкта, а на решті території стовбичила різношерста публіка. Дві жіночки невизначеного віку ледве різнилися поміж п'яти-шести чоловіків. З останніх лише двоє впадали в око: сивий дідусь у халаті, майже такому, який був і на Зорянові, а ще чолов'яга в розхристаній і заяложеній сорочці апаш та довгих штанях, що нагадував

агресивного санкюлота часів якобінської диктатури. І це саме він цинічно плескав у долоні, а коли перехопив погляд Зоряна, то глузливо мовив:

— О! «Гоп зі смиком»! Вітаємо в нашому театрі!

Зорян опустив скрипку й збентежено огледівся. З-поза арки мосту десь на окрайку неба стирчала верхівка ажурного ейфелевого творіння. Сена плескалася майже під ногами. А людці довкола дивилися на нього чи не з роззявленими ротами.

— Усе гаразд! Я не хочу ніяких проблем! — скрипаль звертався виключно до санкюлота. — Я розумію, що ти — безхатько... І в цьому нема нічого ганебного!

Але той гордовито виструнчився і повідомив:

— Я не безхатько! Я — клошар!

Крити було нічим. А клошар (за його ж власним визначенням) майже поблажливо продовжив:

— Та ми тебе приймемо в нашу кумпанію. Художниця в нас вже є, — він сіпнув губами в бік однієї з жіночок. — Музика теж не завадить!

— Пе-ре-про-шу-ю! — Зорян посмикав смичком і очима в усі боки. — Я, насправді, не з вашого гурту. І принаймні опинився тут випадково!

Сивий дідусь у засмальцьованому халаті ступив уперед і променисто посміхнувся:

— Не засмучуйся — всі ми тут опинилися випадково!

Під цим мостом він був схожим на звичайного міського дервіша, який знає відповіді на всі запитання, але не розкриває істин, щоб кожен самотужки досягнув це сяяння.

— І не тільки тут! — штучний міся в розхристаній сорочці підвів пальця догори. — Ми взагалі випадково опинились у цьому світі!

Дервіш (у такому ж плямистому халаті, що був на Зоряні) все посміхався і говорив неначе сам із собою:

— Усі ми почасти творці свого світу. А чи готові ми померти заради свого творіння?..

Ніхто навколо не хотів продовжувати абстрактну й незрозумілу розмову, тим паче, що вітер все дмухав звідусіль своєю холоднечею. Хтось сховався в картонній халабуді, дехто почав роздмухувати в'ялу ватру на кам'яній підлозі, а одна з жіночок (та, що була більш молодявою) сіла на парапет і м'яко промовила:

— Такий гарний дядько... Ще й музика... Я б такому залюбки... — вона навіть трохи розсунула коліна й відхилилася назад.

Зорян Гнатович зникнів. Не звук він до такої відвертості. Звісно, сексуальні потяги вельми прихильно сприймаються жіночим товариством, та наразі все це було недоречним — під мостом, хоча й у Парижі, хоча й у місті кохання, хоча й у зненацька виниклій близькості, — тож Зорян відчайдушно припав до скрипки. Почав грати «Чардаш» Монті — натхненно, з пристрастю, ніби він був одягненим у фрак і виступав зі сцени *Opéra de Paris*. Саме ця запальна мелодія здалася йому слушною в теперішній ситуації.

Від жару гри навіть вітер стихнув. І сонце поблажливо гріло. Яскрава хустина, що вкривала плечі старенької циганки, нагадувала світлини Всесвіту, які сфотографував космічний телескоп, назви якого й не пригадаєш.

Циганка місила колоду зашарпаних карт і впівока поглядала на скрипаля. А той обстежив оком околиці: циганський табір посеред луку, стулені вози, а коні десь на пасовищі.

Старенька бликнула чи не чорними очима:

— А чого це ти раптом не граєш... на своєму інструменті? Боїшся вмерти?

— Не бачу зв'язку між грою і смертю...

— Але ж мова не про скрипку, а про гру. Ти виграєш чи програєш? Живеш чи помираєш?

Зорян Гнатович знизав плечима — він не був готовим до такої розмови.

Химородниця раптом навмання викинула карту. На ній був намальований доволі веселий чоловік, що зі зв'язаною ногою був повішений униз головою, а пальцями другої ноги мало не потирив підколінок першої.

— Дванадцятий аркан. Повішений. Гарна карта!

Нічого гарного в такому розкладі особисто для себе Зорян не побачив. Він зняковіло смикав скрипку в усі боки, а смичком навіть власний підколінок почухав. А ще озирався навкруги.

Збоку від себе він побачив округлі камені, які були викладені певним чином: усі разом вони склали цілісну фігуру, що нагадувала Стоунгендж, але в пласкому виконанні. Він навіть потягнувся до найближчого каменя, та циганка його зупинила:

— Облиш! Камінь не зачіпай! Ще не час каміння збирати...

«Ні — так ні!» — Зорян не хотів перечити, і взагалі не знав, як поводитись.

А циганка натягнула хустину на голову, закуталась, як гусінь перед переродженням, і сумно запитала:

— От ти твориш. А чи воно того варте? Ти віддаєш свою енергію та свої сили творчості. Чим більше ти твориш, тим швидше помираєш. Може краще не творити, а жити довго й щасливо?

Зорян відповів одразу, не роздумуючи:

— «Довго» — не значить «щасливо»...

— Ну тоді вже прагматичний запит: як ти збираєшся повернутися додому? Що зіграєш?

Оце так запитання! Зорян Гнатович почав розгублено вголос міркувати:

— Додому я завжди маю повернутися, аби доглядіти свого котика. Бемоль його звати! Він такий у мене поважний — на бабака схожий. А ще мелодію цю любить, бетховенську. Зараз заграю!

Зорян почав випилювати пісеньку Бетховена «І мій бабак зі мною...»

Циганка подивилася на нього з журним задоволенням, мовляв: твори, вмирай!

Звісно, Бемоль відреагував на знайому мелодію типово: він чи не підскаочив у кріслі. Та Зорян і сам готовий був стрибати: ба, нарешті він опинився вдома! Однак часу на цю тупанину вже не було, оскільки за годину він мав читати чергову лекцію в академії.

Все склалося добре, хоча й залишилося одне нез'ясоване питання: як Бемоль спромігся переміститися з кімнати до кухні й назад? Адже він, як вже було сказано, ніколи навіть лапою скрипки не торкався. Мабуть знайшов якийсь власний ключ.

КАВОВИЙ СИНДРОМ

*«Кожний момент усвідомлення само-
го себе нагадує народження: ось ти випір-
наєш з темряви з відчайдушним криком
і опиняєшся в пекельному світлі...»*

...Виринувши зі смутку чорного мороку, я осягнув себе біля улюбленої кав'ярні, оскільки вже не один рік смакував чорно-солодкий напій саме тут. Погойдав головою, аби отямитись, і зазирнув у люб'язно й швидко розчинене віконце. Хоча й сам себе я ще сприймав з великою напругою, ніби складав оригамі з клаптиків паперу, та тут, на диво, давнього клієнта одразу впізнали.

— Вам як завжди? — дівчинка-бариста в барвистому светрі обдарувала мене усмішкою, складеною виключно для мене.

— Звісно!

Я був давнім завсідником сього закладу, тож мої при-
мхи стосовно нюансів приготування кави *саме для мене*,
певна річ, неодмінно враховувались.

Все було як заведено, як вже тисячу років поспіль, та
сьогодні все складалося дещо дивно, ніби я опинився тут
уперше (вже в котрий раз).

— Вам підігріти молоко, чи з пакету піде? — яскраві
вродливі очі крутилися в усі боки, як вередливі немовлята-
близнюки.

Я лише схилив холодного лоба поблажливо й безна-
дійно, що було з гарячністю визнано за згоду очікування
тепла посеред зимового ранку.

Вулиця зирила порожнечю. Звичних адептів кави майже не було поруч, хіба що якийсь хлоп'яга в сивому кожусі поніс два величезних лате кудись за горизонт подій, тож не варто його й згадувати.

Незвичність ситуації полягала не в кав'ярні, ба й не в моїй присутності тут, а виключно в мені. Навіть у давно-минулому, майже забутому, будь-які розмови, і взагалі спілкування з людьми — це для мене завжди було непосильним тягарем, та саме нині я відчував нездоланний потяг поговорити.

Адже слова — це частки свідомості, хоча інколи так складно скласти їх до купи. Це як на залізничній сортувальній станції, де належні вагони запускаються з гірки, щоб вони скупчилися виключно на своїх коліях у певно означений потяг.

...Пам'ятаю: в якомусь минулому житті дитиною років десяти у бабусі влітку на залізничному вузлі збирали попід рейками щоб робити порох жовту сірку яка випадала зі шпаринок вантажних вагонів їдкий запах коли вона блякло й синьо горить і треба бути обережним бо вагони поодиноці хутко летять згори по невідомо якій колії аби встигнути відскочити та підсвідомо ти відчуваєш де як і що може статися...

Узяв свою каву в обмін на гроші:

— Дякую! Решти не треба!

— Ви просто святий!

Я вже звично очікував подібної фрази, але відповів експромтом:

— Та облиште! Відколи я усвідомив усі свої ганебні вчинки, що скоїв у цьому випадковому житті, то всякчас перебуваю в перманентній спокуті. Легше голосрач на їжачка сісти, аніж мені святим стати...

Дівчина перелякано замислилась, навіть її очі-дітки знерухоміли, — мабуть у думках вона на собі відтворювала запропоноване порівняння. Тим паче, що за чималий час їй вперше випала нагода почути таку довгу промову від мене.

...Насправді доволі нудно знати все наперед, хоча ця здібність виникла в мене лише нещодавно.

Тому, вмостившись за столиком збоку кав'ярні, я не здивувався, коли напроти мене на вільному холодному стільці з'явилася фуріїчна особа в куртці — яскравій, як нічний феєрверк. Вона всілася впевнено, з виглядом щонайменше колишньої коханки; хоча я був упевнений, що бачу її вперше. Вона навіть не привіталася, а одразу почала говорити (ніби і в неї був той самий потяг, що й у мене):

— А я вас впізнала, *авторе!*

Промовляла вона якось занадто нестямно й суворо, тож миттєво нагадала Ніколь Кідман у стрічці «Інші». (Про всяк випадок я внутрішньо перехрестився.)

— Мені пропонували зробити ілюстрації до вашої останньої книжки. Але я відмовилась!

— Останньої? Вже останньої? — в'яло перепитав я. — Так ви — ілюстраторка?

— Облиште сексизм, я — митець! — Було схоже, що жіночка хизується виключно сама перед собою.

— Всі ми митці, якщо в певну мить складається певна міць... А чому відмовились? — Я не люблю незнайомих людей, тож промовив їдко: — Хисту бракує?

— Це у вас змісту бракує! — лицарськи відбила так би мовити Ніколь. — Ви ж пишете виключно про свої рефлексії, про нестворене, про недосягнуте, неосяжне. І як усвідомити це звичайній людині?

— «Звичайній»? — Я схилив голову й сьорбнув вже трохи остиглу каву. — Дякую за комплімент!

— Облиште! — вона відтворила на своєму доволі миловидному личку образ вичавленого лимона. — Постмодернізм вже архаїчний! Ви — учорашня гілка еволюції!

Тобто я — «учорашній». Розмова була якась безглузда. Хоча здебільшого будь-які розмови взагалі не мають ніякого сенсу. Проте мені все ж таки кортіло поговорити:

— Це ви про Чарльза?

— Так, Дарвіна!

— Та ні, я мав на увазі Чарльза Діккенса. Уявіть, якби він написав теорію еволюції з усіма своїми піквікськими приколами... Ви б наважилися проілюструвати таку книжку?

Ілюстраторка лише принизливо знизала плечима:

— Ви б ще Чарльза Буковськи згадали... Буфон!

Я намагався та все не міг знайти доречні слова, аби шляхетно відповісти на подібний закид, аж тут допоміг невеличкий бадіка в куртці з каптуром, який виник поруч нібито з нічого й нарочито ввічливо звернувся до мене:

— Чувак, запальничка є?

Я довго розшукував цю дрібничку по кишнях (ми взагалі забагато часу витрачаємо на дрібниці), нарешті знайшов. Полум'я засліпило мене, аж дух у п'яти сховався. Чужа цигарка зажевірла, однак подяка, як і все інше, згоріла в тому пломені.

Коли підняв голову й покліпав очима, поруч зі мною самотів напівзасніжений стілець. Мабуть моя випадкова співрозмовниця вже тихенько відійшла. Я не здивувався, адже й сам завжди залишав компанії майже потай. Можливо, її нарешті налякало виття повітряної тривоги, що вже чи не годину безупинно лунало з усіх боків. А може цієї співрозмовниці взагалі не було. Важко в цьому світі усвідомити, що існує, а що лише мара.

Забув згадати про ще одну дивину: на примерзлій землі навколо мене — від скляної стіни кав'ярні аж до клум-

би — все було врозкид вкрито дрібними монетками. Десять, двадцять п'ять копійок, навіть по п'ятдесят траплялися. Мовби тут вибухнуло якесь поросся-скарбничка. Я не особливо цим переймався, тим паче, що двадцять п'ять копійок вже взагалі вийшли з обігу.

Але цей дріб'язок став мені в пригоді, коли до мене майже з-за спини наблизилася ромова баба.

Її одежа й психоделічні рухи одразу вказували, що вона з циганського табору. Як і всі роми, вона ще здалеку з плаксивим оптимізмом проворкотіла:

— А красивий мужчина чи не знайде зайвих декілька копійок для...

Втім цей цілком очікуваний пасаж не встиг завершитися, бо я випередив кінець фрази, як піаніст кінчиками пальців вказавши на землю:

— Бери досхочу!

Вона, узрівши монети, аж зникла:

— Це в тебе розсипалося?!

— Ні! З неба прилетіло, — я навіть посміхнувся.

Циганка скося оцінювала мене:

— А чому сам не позбираєш?

— Заратустра не дозволяє! — весело відповів я.

Вона подивилася на мене з острахом, немовби я тримав у руці канчука.

І наші погляди розійшлися.

Майже бездумно я помітив, як пообіч від кав'ярні якийсь хлоп'яга в сивому кожусі поніс два величезних лате кудись за горизонт подій, і я наче згадав його. Він поволи перетинав дорогу, мабуть хвилювався за напої в своїх руках. Мій погляд переповз на скляну стіну кав'ярні, де віддзеркалювалася білява дорога, але хлопцюги в ній не було.

Стрибнув поглядом вбік — так, іде, і каву несе. Потім на дзеркальне скло — нема...

Я і сам підвівся зі своєю недопитою кавою в руках і рушив туди ж за дорогу, до свого дому. За спиною циганка навкарачки збирала монетки, при цьому щось наспівувала ромською.

Було тривожно.

Коли підходив до свого будинка, то зустрів кількох сусідів. Хоча не тільки їх: людей навколо все більшало, і всі тримали пластикові склянки кави — більші, менші, еспресо й американо, капучино та лате. Всі стояли мовчки, навіть не презиркувалися, навіть напоїв своїх не торкалися.

Три поверхи, включно з моєю квартирою, були розбиті вщент і палали. Ймовірно ракета влучила саме туди. Дивно, як це я навіть вибуху не почув.

Знічено й відсторонено я дивився на пожежні машини, вогнеборців у касках, струмені води зі шлангів. В'яло пливли думки: а добре, що я зранку пішов пити каву...

Але я ж ніколи зрання не ходжу на каву!

Мене усього почало тіпати, кисті затрусилися, кава випала з рук. Стало моторошно, я відчайдушно намагався утримати власну свідомість, та чорне полум'я поглинало всі мої думки.

...Виринувши зі смутку чорного мороку, я осягнув себе біля улюбленої кав'ярні, оскільки вже не один рік смакував чорно-солодкий напій саме тут...

КОНТАКТЕР

Спогад про те, коли саме почали відбуватися ці незбагненні події, киянин Ярослав зберіг у своїй пам'яті назавжди. Хоча на другому році війни він вже мав чітко відкалібрований на виття сирен слух, проте прокинувся лише під час гучної роботи рідної протиповітряної оборони. Бухкало звідусіль, аж небо тремтіло, а як почав зачиняти вікна в лоджії, то терпкий запах бузку й таволги запаморочив зазвичай застережливі думки, і він досхочу вдихав смачне повітря квітучої весняної ночі.

При зачинених вікнах у кімнаті миттєво стало душно, а ще кіт, ніби йому набридло ніжитися на хазяйській подушці, кволо поплентався на кухню в марній мрії винюхати у своїй мисочці чогось смачненького. Але ракетна атака тривала, і вибухи не припинялися. Ярослав про всяк випадок вдягнув штанці, примостився на ліжку з краєчку. І тільки-но почав шукати в смартфоні новітні повідомлення про події навколо, як зненацька виникло відчуття, що посеред зовнішніх розривів, немовби через певну паузу, в пузо йому вгородили гострий кинджал. Так йому здалося.

Ярослав чи не підскаочив і ухопився за живіт; ба більш поволі вгамувався, натомість кишки голосно марш заграли. Проте це бурчання в животі не було схожим на звичайне, так би мовити, «ріголетто»: утроба голосно буркотіла в різних інтонаціях сповна закінченими фразами. Окремих слів і святий не розібрав би, бо мова була невідомою. З кухні повернувся розчарований кіт, усівся напроти Ярослава й уважно почав прислухатися до незрозумілого базікання. Вуха

його стрімко смикалися на кожний вигук, а вуса мало не дибки стали. Він знічев'я нявкнув щось у відповідь почутому — та, схоже, і сам засмутився. Уклався на підлозі, навіть вуха лапами прикрив.

Добре, що вдома був стетоскоп (ще від батька залишився). Ярослав устроїв оливи у власні вуха й почав прослуховувати свій живіт. Порозуміння після цієї дії не прийшло — почуте нагадувало гаркаву скоромовку кореспондента новин з якимось азіатського телеканалу. Так минуло аж двадцять хвилин.

Оскільки трапунок здавався виключним, Ярослав, незважаючи на нічний час, зателефонував своєму сімейному лікарю. Той довго не відгукувався, хоча сирена відбою пролунала чверть години тому. Ярослав навіть уявив собі: сидить отой декларативний коновал і самозакохано зиркає сприбока на волаючий телефон з посмішкою садистаневдахи... Нарешті заговорив засапано й позіхаючи, мовляв, через що така термінова тривога. Послухав бурчання живота (Ярослав приклав телефон до пуза), порекомендував прийняти гель від розладів шлунку, а ще додав злим голосом:

— Якщо це й надалі турбуватиме вас *надзвичайно*, то викликайте невідкладну психіатричну допомогу! — І відключився.

Ярослав знизив плечима й пішов готувати сніданок посеред ночі. Втім ще й до кухні не дійшов, як «передача» припинилася, живіт замовк. О п'ятій годині ранку поїли разом з котом — і уп'ять спати вляглися.

* * *

Знову задзеленчав телефон, але тепер вже в Ярослава. Спросонку, при яскравому світлі з-поза вікон, він ледве

знайшов цей галасливий прилад (ховався той під подушку, хоча кіт і виду не подав, що чує щось).

— Гов, приятелю! Так ти на кафедрі сьогодні будеш, як домовлялися?

От грець! Адже два дні тому Павло, приятель-аспірант з університету, захоплено розповідав про майбутню зустріч з академіком-лінгвістом, винятковим знавцем «мертвих» мов, живим класиком.

— ...Сам розумієш — професоре вже у віці, часу в нього небагато... Тож будеш?

Ярослав полохливо подивився на годинник і прохрипів:

— Авжеж! Вже їду!

...Професори з кафедри стовбичили біля зірки, аспіранти ж горобиною зграйкою цвірінькали один одному в очі. Коли формально й мимохідь з визначним вченим знайомили Ярослава, то в нього зненацька знову голосно забурчало в животі. Поважний гість зацікавлено прислухався. Слухав академік довго, аж нарешті схилив голову з повагою і чемно запитав:

— Колего! А якою мовою ви черевомовите? Впізнаю знайомі фонемі, але...

Потім всесвітньовідомий лінгвіст подивився на кафедральних професорів:

— Схоже на рідкісний діалект арамейської... чи може «икання» у шумерській?..

Ті ніяково мовчали і з ненавистю дивилися на Ярослава. Тепер вже майже колишній аспірант сумно пояснив:

— Воно саме говорить... Я ніяк на це не впливаю...

— Тим цікавіше! — загорівся уславлений мовознавець. — Зробіть мені, будь ласка, копії записів цих дивовижних промов, я пізніше з ними попрацюю...

Павло тремтячими пальцями намагався увімкнути диктофон у своєму смартфоні, та все щось не складалося. За відуючий кафедри по-зміїному прошипів:

— Записуйте в аспірантському класі! Не ганьбіть зустріч!

Поки товариші прямували до своєї аспірантської схованки, таємне черевомовлення Ярослава зненацька, як і першого разу, припинилося.

— І що будемо робити? — сумно запитав володар дару. — Тепер точно з кафедри виженуть...

— Не сци, друзяко! — філолог-славіст Павло заспокоїливо махнув рукою. — «Jak kto dba, tak tež i ma»!¹ Звернемося до альтернативних фундацій!

Нашвидку він розповів, що, на щастя, саме сьогодні відбувається великий форум членів Товариства позаземних цивілізацій, і що Ярославів феномен цілком вписується в їхню професійну компетенцію. А сам Павло — не те, щоб учасник, але активний прибічник цього руху.

— Вони зможуть дати раду! — переконував позаземний славіст. — Поїхали!

* * *

Зустріч спільноти дослідників космічних цивілізацій вкрай нагадувала буденне засідання кафедри в університеті. Поважні метри стримано обмірковували поточні проблеми галактичного спілкування, а молодь — здебільшого пересічні контактери — захоплено ділилася детективними оповідками про викрадення прибульцями та про жажливі експерименти над людьми.

Розповідь про незбагненні події з Ярославом зацікавила усю громаду.

¹ Хто дбає, той і має! (польськ.)

— Вживлений радіочип, це беззаперечно, — вагомо промовив сивий дідусь у домірному костюмі, схоже — наставник зі стажем.

Усі присутні (навіть Павло) погодилися з цим чітким визначенням і ствердно захитали головами. Трохи молодший за дідуса чолов'яга в завеликій, наче на виріст, картатій сорочці швидко запитав:

— А де вас викрали? Як і коли?

Ярослав розгубився:

— Та ніхто мене не викрадав, що за дурниці...

— Авжеж! — чолов'яга підморгнув спочатку одним, а потім і другим оком. — Чип вам вживили через ковід-вакцинацію? — зареготав сам, а за ним і все товариство.

Лише наставник не розсміявся і підняв праву долоню до рівня голови.

— Тихо! Ця людина, — все тією ж долонею, як Цезар на тріумфі, він вказав на Ярослава, — вперше зіткнулася з прибульцями. Вона розгублена й занепокоєна, вона в розпачі. Та ми запитаємо її: чи не було в неї найближчими днями якогось дивного, не схожого на інші сновидіння?

Як словесник, Ярослав прискіпливо підмітив усі ці займенники жіночого роду стосовно себе, тож у пику схибленому дідусю вирішив тримати марку:

— Так! На початку тижня вона бачила дещо незвичний сон. Їй наснилося, що вона розмовляє по телефону з Оленою. Це моя давня знайома... — непомітно для самого себе Ярослав продовжив говорити вже звичайним штилем. — Ми не зустрічаємось з нею у вашому розумінні... Вряди-годи, звісно, бачимось; інколи по телефону спілкуємося... Та вже декілька місяців ані чутки ні вістки одне від одного не мали... Я вже дзвонити їй зібрався, аж раптом... Наснилося от, що говоримо ми по телефону, а Олена каже, що все в неї гаразд, хоча й хотіла мені про щось важливе розповісти... Та я прокинувся тоді й навіть телефонувати їй не став, позаяк за сном усе гаразд у неї...

Наставник у костюмі спантеличено, чи не зі страхом промовив:

— Незакінчена телефонна розмова? Адже це...

Картата сорочка зраділа:

— Є контакт! — і замайоріла широким прапором. — Ну, тепер ви й самі розумієте, що вас викрадали прибульці?

— Ні, — твердо відповів Ярослав, — не розумію.

А сам подумав: «Якого дідька я все це їм розповідаю?...»

Підійшов до нього ще якийсь дивний гаврик, ніби з XIV століття, оскільки все лице його було прикрашене віспаними цятками, а одяга чи не зітліла вся. Заговорив, буцім-то самого себе переконував:

— Давайте застосуємо до вас регресивний гіпноз і довідаємось, як вас викрали. Серед нас є фаховий спеціаліст із цього... Аріель, ходи сюди! — І хоч гукнув він мовбито кудись у минуле, однак миттєво підскаочив сучасний паратерапевт.

Він погойдував сяючою срібною кулькою на тонісінькому ланцюжку, а оченята його були схожі на неіснуючу «червону ртуть»: пурпурові, брудні й рухливі.

Ярослав поглядом (хоч декому й здалося, що руками) відштовхнув гіпнотизера й ніби уві сні, де ніщо не здійснюється, наосліп почав шукати вихід. Але домірний костюм перехопив його на півдорозі.

— Хочу особисто поздоровити вас! — сивий наставник стиха хитнув головою. — Ми приймаємо вас у наше товариство! Ви — справжній контактер!

Ярослав навіть про пошук виходу забув і вперся очима в зінки дідуса. А той весело вів далі:

— Ви отримаєте сертифікат від нашої спілки, що офіційно підтвердить ваш статус контактера першого ступеня (тобто найвищого й елітного)!

— Пробачте, — Ярослав засмутився, — але ж ви не чули оцього мого бурчання... радіючипа, як ви кажете...

Наставник заспокійливо погладив Ярослава по плечу:

— Та це не має значення! Ви розповіли, вже цього достатньо... А тим паче й живий свідок у вас є! — він вказав на Павла. — Так що ваш випадок контакту з прибульцями є доведеним і беззаперечним фактом!

Наставник все якось занадто грайливо гладив Ярослава по плечу:

— Вам треба лише сплатити річний внесок за членство, ну й якийсь дріб'язок за сертифікат... Наш бухгалтер усе це пояснить і сертифікат роздрукує. Це отам, у кімнаті праворуч...

Приголомшений Ярослав не знав, що й відповісти, та врятував смартфон, який незадоволено заголосив з кишені й почав відчайдушно шкрябатися (мабуть, від kota навчився...) Ярослав ухопив телефон і несподівано почув голос Олени:

— Привіт! Ти натепер говорити можеш?

І сталося так, що він не зміг видавити ані звуку. Чи то минуле, чи майбутнє стиснуло його горлянку несподіваним сумом від марно втраченого часу. Він спробував захрипіти радістю від почутого голосу, однак лише задихнувся в цій безнадійній спробі мовити.

— Я зараз передзвоню, за мить... — і це ніби не він говорив, а червономовив його неусвідомлений двійник.

Вихід з приміщення насправді був перед очима, адже кому вкрай важливо побачити — той побачить! Ярослав швидко пішов геть, залишивши за спиною і апостола Павла, і прибічників позаземних цивілізацій, а разом з ними — й усіх прибульців: і мертвих, і живих, і ненароджених...

* * *

— Я тобі дзвонив позавчора, уві сні, ти пам'ятаєш?

— Ні, не пригадую, — весело відповіла Олена, — я в той час мабуть не спала! Питаннячко до тебе є, як до філолога.

- Якщо є питання — то без питань!
— Ти ниньки де?
— На Хоривій.
— Чудово, адже я біля Гостинного двору! Зможемо зустрітись в скверіку біля Самсона?
— Та звісно! Вже біжу!

Самсон потайки сидів у бомбосховищі разом з переможеним левом, себто обидва ховалися під чималенькою купою лантухів з піском. Ярослав і його давня знайома ледве привіталися і всілися на лавку, та навіть словом не встигли обмовитися, як у Олени зненацька забуркотіло в животі — голосно, майже радісно. Дівчина сором'язливо почервоніла, спробувала щось сказати, але Ярослав застережливо зупинив її, хитаючи вказівним пальцем. Черевна промова Олени тривала недовго, а тільки-но припинилася, то одразу, ніби у відповідь, забуркотіла Ярославова утроба.

Надалі насправді все нагадувало якийсь чудернацький діалог — по черзі буркотіли животи, змінювали інтонації, авжеж сперечалися.

— Моя начебто сердиться... — шепнула Олена.

— Схоже! А мій неначе виправдується... — так само пошепки відповів Ярослав.

Коли дивовижна розмова їхніх животів нарешті припинилася, вони ще довгенько сиділи мовчки й прислухалися, чи не буде продовження. Ат, ніц!

Ярослав сутужно віддихався, ніби вигулькнув з-під води, і невпевнено заговорив:

— Ти про щось запитати хотіла?

Олена так само збентежено відповіла:

— Саме про це... Оскільки воно само собою відбувається, і на якусь мову схоже...

— Рідкісний діалект арамейської! — компетентно пояснив Ярослав.

Та Олена подивилась на годинник і стрепенулася:

— Ой! Мені вже бігти треба... Може завтра о цій порі зустрінемося, і ти все поясниш?..

— Та звісно ж, з радістю!

Але на завтра, щойно зустрілися, одразу розпочалася чарівна балаканина черевних розмовників. Так сталося і післязавтра, і після-післязавтра. За тиждень спільне черевомовлення раптово припинилося, і Ярослав з Оленою тепер досхочу могли говорити про своє, інколи сперечатися, сердитися і виправдовуватися вже особисто.

Ярослав так і не викупив свій сертифікат контактера першого ступеня, хоча одного разу чітко визначив для себе, що прибульці (якщо вони існують) мріють не контакт з людьми встановити, а для початку налаштувати контакти поміж самими людьми. І Олена з ним погодилась.

ТОЙ, ЩО ХОВАЄТЬСЯ В ПІСКУ

Коли ще вряди-годи до мене приходили давні (віддалені в часі, майже не означені в спогадах) знайомі («друзями» я назвати їх не наважусь), моє настирливе прохання зняти взуття і шкарпетки на вході до кімнат їм здавалося незручною, недоречною примхою, можливо навіть вбачалося моєю психічною хибою. Проте згодом, зважаючи на побачене, вони погоджувалися, ніяково виставляли свої смердючі пантофлі зі шкарпетками на гумовий килимок збоку від дверей і ласо плескалися голими п'ятами в теплому піску.

Він (пісок) був у квартирі повсюди — огрійливий, сипучий; він лагідно обіймав стопи, ніби м'яка згадка про довічну істину, вже здавна втрачену людством. Про істину занурення в безоглядність — думками й п'ятами. Коли хтось заходив до кімнати, то ноги грузнули в чистому білесенькому піску аж по кісточки. Кожен одразу починав крутити ступнями, та лише помалу заглиблювався. А потім дивувався: як таке є можливим у сучасній квартирі на п'ятому поверсі?

Сам я ледь пригадаю, як одного давноминулого дня повернувся з магазину, що був на першому поверсі мого будинка, й ошаленів, коли побачив тонкий шар піску на підлозі в усій квартирі. «Піщана буря?» — розгублено подумав я. Але вікна були зачиненими, тож узятися піску було нізвідкіль. Почав швиденько віником прибирати насипане, та не встигав — пісок наново займав вже начебто втрачені позиції. Врешті-решт я облишив безглуздий бій, змирився

з реальністю, почав до неї прилаштовуватися. Спочатку прибрав з квартири всі меблі з тканинною оббивкою — замінив гладкими дерев'яними, адже з них легко було змитати пісок на підлогу. Хоча й підлога ставала дедалі все дивнішою: відстань до стелі залишалася незмінною — ті ж стандартні два п'ятдесят, але вглиб... За два місяця закопатися в піску вже можна було чи не на півтора метра, і ніякої «тверді» нижче не було, пісок з боків ями осипався і не давав зануритися глибше. Потім я припинив залишати зовні будь-які предмети: чи то кухонне начиння, чи то одяг (усе ховав у зачинених шухлядах). На ніч над спальним тапчаном натягував балдахін із тканини, аби піском сплячі очі не присипало.

Життя настільки непередбачуване, що пристосуватися можна до будь-чого.

Звичайний осінній ранок після нічної повітряної тривоги здавався буденним. Впівока я відслідковував сонячні промені з вікна, що пласко плескалися серед піску спальні дивними фігурами. Я був ніби архаїчний Архімед, що вже виріс з куцих штанців геометрії, сповна осягнув безмежність, занурився в безоглядність і відзначив це еврикою.

Та світло на піску завжди схоже на спалах жаху. Коли сяйво перетворюється на звук, розриваючи всю довжину хвиль, це стає гучною сиреною. Наразі просто дзвонили в двері моєї квартири.

Спантеличено я поглянув на годинник: лише полудень, початок на першу. Хто може завітати так рано?..

Нацупив поверх пліч шкіряний халат (на ньому пісок не затримувався), підійшов до дверей і зазирнув у вічко. За ним було кругленьке обличчя. Нібито юне, але вже зашмагане життям, з очима, де сум перемагав, хоча ще бився відчайдушно.

Клацнув запір, я відчинив двері.

Очима я відтворив зніжковілу літеру «і», де крапкою були мої очі (хоча це вже була насправді «ї»), що збентежило як мене, так і неочікуваного гостя.

Одначе сумний візитер не розгубився: в'яло посмикав долонею на рівні власного носа, відтворив закінчену фігуру посмішки на губах і стиха видихнув:

— Я спецагент з розслідування... Можна увійти?

А ще другою рукою він стримано показав шкіряну плашку з викарбуваною залізною ознакою, мовляв, справжній агент. Мою увагу, як і будь-якого алхіміка, привернула саме ця металева фігура на його «документі», вона нагадувала те... (та вам не варто про це знати). Тож я дозволив увійти.

Юний агент почав зніжковіло озиратися, коли побачив пісок повсюди навкруги себе, та я пояснив правила мого дому. Він швидко роззувся, але вже в кімнаті, хоча й босоніж, вирішив перехопити ініціативу: хватонув дерев'яний стілець, усівся в кутку кімнати (ніби в кріслі бізнес-класу літака, в якого відмовили двигуни) і все одно переможно поглянув на мене.

А ще чи не поблажливо промовив:

— Поговоримо?

Я не люблю, коли хтось бере ініціативу розмови на себе. І не тільки розмови.

— Вважаю за доцільне вас попередити, що сіли ви не в найкращому місці, — я подивився на нього іронічно й застережливо. — Кільканадцять років тому мої сусіди зверху потрапили в халепу: під час ремонту труба опалення в них прорвалася... Вода поміж стін потекла. І в мене, на жаль, саме в цьому кутку сипучі піски утворилися... Одного приятеля ледве спасти вдалося — він там куняв і не помітив, що його засмоктує.

Агент з пихатим виглядом переставив стілець на середину кімнати:

— Так вам легше?

— Та про вас же турбуюсь! А ви хоч і пішки лежіть! І взагалі: чого вам і що?

— Про «що» ми ще поговоримо далі, а зараз мене цікавить, чи безпечно вам посеред цих пісків. Ну, змії там тощо...

Сміявся я довго та щиро.

— Так я ж тут живу й сплю вже не перше десятиріччя!

Звісно, ніяких змій у мене не було. Але про скорпіонів я вирішив розповісти. Відомо, що колишні алхіміки повсякчас створювали з неживої природи гомункулусів. Я ніколи такими дурницями не займався, хоча й особисто відслідкував, як з піску в моїй квартирі почали помалу з'являтися скорпіони. Скорше, це були скорпіончики, трохи більші за тарганів, і поводити вони себе так само: сновигали виключно на кухні. Варто було ввечері увімкнути світло на кухні, як вони кидалися врзтіч зі столу, стрибали донизу й швидко заривались у пісок. Щоб дарма не лякати їх, я навіть придбав потужний ультрафіолетовий ліхтарик. У його посвіті ці павукоподібні мали біляве сяйво, а з піднятими клішнятками нагадували янголів з піднесеними благословенно руками.

— А як раптом наступите босоніж, а воно вжалить? — стурбовано запитав гість.

— Вони не отруйні, і взагалі не жалять, я вже не раз перевіряв. Майже впевнений, що хвости з невинними жалами потрібні їм, аби чухати свої потилиці!

За інерцією агент пошкрябав і власний зашийок.

— А то що за холера? — він вказав на гладеньку каменюку біля стіни.

— О! Це майже містична історія! — мої очі неусвідомлено збільшились.

Одного разу я помітив, що з піску виблискує рівненська поверхня, а як почав розгрібати, то побачив гарний камінь.

Розміром, та й формою, він нагадував подушку. Дуже зручно на ньому сидіти, адже він завжди теплий і до стіни прихититися можна. Отак вмостишся — і починаєш про усяке розмірковувати, мислити й філософствувати.

— Он як... Що ж, справа поважна й гідна. І це, відповідно, ваш персональний філософський камінь...

Я так і не второпав, чи говорить він серйозно, чи просто кпиться з мене, але вичавив з губ кривеньку посмішку.

Дивний відвідувач задумливо покопирсався великими пальцями ніг у піску, та зненацька швидко підтягнув коліна чи не до підборіддя і примостив п'яти на краєчку стільця. Потім так само несподівано запитав:

— А що ви відчуваєте?

— До вас? Та нічого! — я знову штучно посміхнувся. — Все намагаюся вгадати ваш статус. І ваші повноваження, так би мовити, у вашому явленні.

Той здригнув плечима, ніби крилами:

— Я-то власне вістовик, так би мовити... І ваш стан викликає занепокоєння — адже ти не виходиш із цієї квартири вже... Скільки?

Його цілком природній перехід на «ти» стався так м'яко, що я схвально заплескав внутрішніми долонями.

— Ну що тобі сказати... Ти маєш рацію... — я смакував цей займенник, усіляко перегортав його й тішився. — Твоя правда — я живу тут вже чи не сорок років і майже не виходив за цей час... Але навіщо мені виходити?

Дійсно, навіщо? Думки почали шорстко рухатися. Доволі неприємне почуття. Втім, кожному алхіміку знайоме це відчуття: коли складені внутрішні крила вершечком чіпають підсвідоме.

— Все потрібне я замовляю з інтернету. Дрібниці купую в магазині на першому поверсі, тим паче, що до нього є вхід одразу з під'їзду... Друзі до мене й так навідуються...

Я майже розгублено дивився на вісника — його запитання, ніби спалах у сновидінні, нагадувало жах.

— Які ще «друзі»? — тепер вже агент розсміявся. — Це ж просто «знайомі»! Звідкіля ти їх знаєш? Ану, розкажи!

Хоча зараз він і був схожим на цілком досвідченого провокатора, я, мовби закодована й голками проколота з усіх боків лялька, почав зніжковіло пасталакати:

— Ще чи не за студентських часів ми товаришуємо... І навідують вони мене частенько, чи не кожні три роки... Ну, окрім останнього десятиріччя... Та яка різниця! — я ніби повисмикував оті всі голки, що були в пам'яті, і жовчно прошепотів: — Так ти із соціальної служби, еге ж? Хоча мені здалося, що твій жетон нагадує дещо...

— Не будемо озвучувати! — агент-вісник занадто серйозно підняв догори руки, ніби небезпечні клішні.

Але я розслабився. Мені вже чи не вперше за останні роки стало смішно (а я ціную ці пориви, навіть пестлю їх). Від світла з вікна білява й сяюча фігура напроти мене з благословенно піднятими клешнями догори виглядала настільки кумедно, що я, стримуючи регіт, почав пирскати у власний кулак. Затупцював п'ятами в м'якому піску, щось вигукнув; аж раптом свідомо припинив, зупинився.

— Скажи, віснику, а що ти розслідуєш?

— Ну як «що»? Твоє існування! Чи воно того варте.

— Ще розкажи про мою «додаткову вартість»! Отой Карл, що був Марксом — чи не з вашої когорти? — мій сміх потроху переходив у тремтіння.

А янгол, вже не приховуючись, замахав крилами:

— Поясни чітко: чому ти в цій пустелі вже сорок років?!

Скажіть, а хто може пояснити своє життя? Я похитав головою (навіть не почав розмірковувати):

— Як «чому»? Я просто мушу залишатися тут постійно...

— «Мусиш»? Але ж ти не Муса... — вічно юне обличчя випромінювало нев'янучий сум. — Зваж, що не допоможуть тобі ні Харун, ані Харон... Шукай шляхи свої...

Він напутливо розвів руками, але вже за мить почав невдоволено струшувати пісок з долонь:

— Все сиплеться і сиплеться... Як у пісочному годиннику!

Спецагент з розслідувань скося зиркнув і на свій годинник на зап'ястку, скочив зі стільця, протупав до передпокою, а п'ятами так гуцав, аж пісок дибки віяв. Я лише в'яло спостерігав за ним. Вже у дверях він махнув крилом:

— Ну все, я полетів — у мене ще інші клієнти. А ти... ти вийди!

Але вийшов він сам.

...Одного дня, коли я спустився на перший поверх до магазину, мене охопило чудернацьке бажання: подивитись, а що там надворі.

Я вийшов з під'їзду, обігнув будинок, вийшов майже на проспект. Повсюди сяяли люди: вони були справжні й рухалися свідомо. Я дивився на них і ніяковів.

На мить мені панічно захотілося захватись у піску, але під ногами кам'янів асфальт.

Натомість навколо був прекрасний новий світ!

< *Huxley? Esc* >

ЗАТЕМНЕННЯ

Ракетна атака розпочалася дещо несподівано. Звісно, повітряна тривога пролунала ще пів години тому. Гучні, але й меланхолічні, співи сирен примушували відчутти себе Одисеем, та Максим не прив'язував себе до щогли, якої взагалі не було, адже будь вона тут, то просто проштрикнула б квартиру поверхом вище.

І тоді б неодмінно з'явився сусіда зверху зі своїм невпинним перфоратором напоготові й почав базікати. А говорити Максим не любив, особливо з людьми. Хоча коти й собаки розуміли його чудово, завжди вітали при зустрічі, та й сам він ставився до них з повагою.

Дві ракети пролетіли над його будинком з пронизливим сюрчанням останніх осінніх цвіркунів. А потім пролунали голосні вибухи, настільки громохкі, що навіть шибки у вікнах дзвінко затремтіли, мабуть злякалися. У хаті потемнішало — чи тому, що вимкнулась електрика, чи від листопадової темені, коли вже о четвертій сонце провалюється геть і навіть не встигає зойкнути останнім променем. Мобільний телефон повідомив сором'язливою скоромовкою: «Зв'язок відсутній». Максим не здивувався, бо це вже було певною ознакою, прикметою — нема електрики, то не буде й контакту з навколишнім світом! Цивілізація...

Він поплентався до кухні, щоб попити, але й вода зникла як невловимий сон: от щойно ти заринався в нього, відчував себе частиною його, аж раптом гульк! — ти в холодному ліжку, з мокрими очима й пересохлим горлом... Промайнула лише одна думка: «Тю...» Мимохіть Максим, ніби улюблену кицю, погладив долонею батарею, одначе опа-

лення теж пропало, і температура в кімнаті почала стрімко падати, неначе зі скелі в прірву, буцімто у вільному польоті, коли ти холодієш та аж ніяк не відчуваєш себе вільним.

Вдягтися в напівтемній кімнаті було дещо незручно — штанини обплітали ноги, а ліва холоша взагалі ховалась у пітьмі та постійно скручувалася вузлами знизу. Тоді Максим увімкнув кишеньковий ліхтарик, і штани одразу стрійно вирівнялися, вже навіть готові були віддати честь, але рукава знаходилися в іншому підрозділі. Мета Максима була доволі проста — вийти на вулицю і попити гарячого чаю в кав'яреньці, що поблизу працювала на бензиновому генераторі (бо невідомо, коли електрика ввімкнеться).

Однак усе складалося непросто. Осінні калюжі ніби зі снігом побралися. Схожі на нічні кошмари — невизначеної глибини, — вони заманювали своєю простотою і відкритістю. Та варто було лише потрапити в їхні обійми, як холодна темрява заливала ноги і душу... Перехожі, звично, були доволі дивними. Якась бабуся, вбрана як чортик з табакерки, волала до своєї маленької собачки (до речі, теж вдягнутої в строкаті штанці): «Жуля! Не ходи туди! А ну повертайся! Не йди туди! Жуля, ти що — глухоніма?»

І в цей же час за спиною Максима пролунало гучно: «Бу-бу-бу! Бу-бу-бу!» — і все це під дзвінкі стройові кроки, від яких краплі калюжної води розліталися, ніби сполохана згряя птахів. Це був місцевий дурник на прізвисько Лабодя, який навіть влітку ходив у довжелезному макінтоші, а своїми вигуками так лякав дітей навколо, що ті раптово починали лопотіти іноземними мовами. Максим майже непомітним нахилом голови привітався з дурником, оскільки бачив його вже не вперше. І справді — у минулому столітті вони разом навчалися в одному коледжі, але потім кожен пішов своїм шляхом.

Стихійний базарчик поряд з кав'ярнею був доволі людний — відсутність світла гнала людей на вулицю і при-

мушувала задля хоча б якоїсь розваги щось купувати. Про що говорилося навколо, Максим не міг второпати, оскільки до його вух долинали лише шматки, недоїдки розмов, ніби кургузій краєчок піци, що кинули в смітник.

«Скільки коштує ваша печінка?» — «Моя безцінна, а про яловичу можемо поговорити». — «Та який же це кролик? Це — нутрія!» — «А ви на лапу, на лапу подивіться! І полапайте — вона не штучна!» — «У вас теж зв'язку нема? Чи є якісь зв'язки?» — «Ой, всі ці зв'язки такі небезпечні... Читала от одного експерта, П'єра Шодерло де Лакло, так він...» — «Я кажу — це аварійне вимкнення!» — «А я кажу — це за графіком, графічне!»

Певна графіка вбачалась і в навколишньому просторі: нудна мжичка маскувалася під світлий сніг, а отже білий мазок, вкладений вміло, лише підкреслював спадаючий присмерк. Та й фігури навкруги з геометричною штучністю креслили свої кроки. Майже груди-в-груди Максим зіштовхнувся з перехожим, якого спочатку сприйняв за жердину, якими підпирають штучні навіси в ятках. Але на цій палі згори було щось схоже на пілотський шолом у стилі ретро, хоча весь інший вислий одяг наводив на думки про безхатька. Постать не давала можливості визначити гендерні ознаки, вона лише світилася великими очима. «Аж надто великими...» — підкреслив Максим, і ця риска підштовхнула думки в бік обачності й ризику.

Втім цей сторонній лише хитав головою і намагався щось мовити. Величезні очі з зеленуватого обличчя дивилися з непохитною журбою. Зненацька праве око в нього закотилося в зеніт, а ліве занурилось у надир. Він ще й поволі почав підіймати руки догори, тож взагалі став схожим на опудало, яке ще не встигли набити соломою.

— Зв'язку... — почулося тихе шипіння невідомої істоти, ніби шерех ящірки по сухому листі. — Нема зв'язку з кораблем...

Із неперевірених джерел Максиму було добре відомо, що прибульці вельми цікавляться війнами на Землі й завжди ладні викрасти кого-небудь. Максим не хотів бути викраденим і перетворитися на «Крик» Мунка, тому він дістав з кишені невеличку купюру, сунув її в руку прибульця та відсторонено дав пораду:

— Спробуйте підключити роумінг...

На вулиці стрімко темнішало, і гарячого чаю вже не хотілося. Максим поважливо кивнув жердині та хутко попрямував додому. Однак хутко це зробити не вдалося.

— Sir, — гукнув до нього дитячий впевнений голос, — don't you want to buy a toy for your cat?¹

Схоже, тут нещодавно проходив Лабодя... Проте маленька леді пояснила:

— Ми розпродаємо свої іграшки й збираємо гроші для ЗСУ.

Дійсно, на засніженій лавці було розкладено чимало цінного для діточок певного віку — конструктори та фігурки з кіндер-сюрпризів, яскраві пластикові пупси, гральні кубики різних розмірів і кольорів... Дівчинка та дві її подружки сліпучими ліхтариками освітлювали свої скарби й з очікуванням дивилися на Максима. Потім лідерка гурту простягнула йому сіру мишку:

— Дідусю, може таке вам підійде?

«Але ж kota в мене немає...» — подумав Максим, але взяв іграшку й почав її роздивлятися.

— Це з пап'є-маше?

— Так! — радісно відповіла юна волонтерка. — З пап'є-миш'є! Я сама цю мишку зробила!

Максим віддав усі свої гроші, хоча й було їх небагато, а мишку поклав до кишені. Та одразу зашурхотіла й почала підгризати крихти від учорашнього гарячого сандвіча, який Максим відносив додому собі на вечерю.

¹ Пане, чи не бажаєте придбати іграшку для свого котика? (англ.)

Проходячи повз дитячий майданчик, який був засніжений нанівець, він раптом почув несміле нявкотіння. Розгледіти кошенья на білому сніговому тлі було майже неможливо — чорнив лише крихтний трикутник носу та великі-великі очі. «Аж надто великі...» — подумав Максим і, наче викрадач, озирнувся вправо-вліво. Обабіч нікого не було, тож кошенья швидко опинилося під курткою на рівні живота.

Біля під'їзду сусідки-тітки обговорювали вчорашні новини, оскільки сьогоднішніх отримати ще не змогли. Коли Максим проходив повз них, вони замовкли й почали пильно придивлятися до нього, бо однією рукою він підтримував пузо, немовби ніс плід.

Тільки-но Максим увійшов до своєї квартири, як смартфон його чітко проговорив: «Відбій повітряної тривоги!» Чомусь і світло враз з'явилося.

«Це мабуть аварійне ввімкнення», — подумав Максим і швиденько на електричній плиті почав варити каву — саме таку, яка була йому до вподоби. Біле кошенья, лежачи посеред кухні, вміло вилизувало одну зі своїх лап, не звертало уваги на паперову мишку й скося поглядало на Максима своїми величезними очима.

І Максим радів, що викрадення все ж відбулося.

ЧОРНА П'ЯТНИЦЯ

«Може, це я створив зірки й сонце,
та я вже цього не пам'ятаю»

Хорхе Луїс Борхес. Дім Астеріона

На зупинці з автобуса вийшов лише я сам-один. Дійсно, кого ще могло занести в таку глушину? Не встиг зробити й декількох кроків по засніженій доріжці, як мою увагу привернула до себе гава. Неподалік від мене вона, схоже, вполувала величезну кістку з залишками чогось мабуть смачненького. Та здолати такий розмір їй було складно, тож я зупинився і почав спостерігати кумедні події.

Гава ухопила кістку міцним своїм дзьобом і злетіла. Точніше, хотіла злетіти, та чимала вага кістки потягнула до землі, гава перекинулась у повітрі, фактично зробила сальто, і вронила свою здобич. З другої спроби все повторилося: повітряне сальто й кістка на землі. Та недарма ворони вважаються вельми розумними! З кісткою в дзьобі гава почала робити розгін: вона бігла як маленький прадавній динозавр, а потім різко піднялась угору. Сальто... Наступний розбіг був ще тривалішим, проте зліт нарешті виявився вдалим: гава поволі набирала висоту. Коли вона, як важкий бомбардувальник, пролітала над дорогою, я занепокоївся: чи не зіб'є її машина, що швидко наближалася? На щастя, це виявився спортивний автомобіль з низьким лобом. Так що гава помалу полетіла пригощати своїх родичів чи друзів.

Отак і ми в бажанні досягти мріяного здатні на усілякі кульбіти.

Чому я приперся аж у передмістя, хоча потрібний мені прилад міг придбати будь-де? Так, павербанки продавалися де завгодно — навіть у вуличних торгівців, які на вкритих газетою ящиках пропонували разом з ними і ліхтарики, і «вічну лампу», і стеаринові свічки. Часи, коли електрика зникала раптово, ще й на невизначений термін, — саме вони формували попит.

Однак тиждень тому мій товариш переконливо порадив мені не лише «запастися» (як він сказав) павербанком, а й купити його саме в цьому магазині. Він навіть дав мені маленьку рекламну листівку з адресою сього закладу. З незрозумілою усмішкою він додав:

— Досить незвичне місце. Можливо, у них товари від «людей у чорному», бо там інколи можна натрапити на таке... І ціни цілком припадні.

Я кинув оком на яскравий клаптик паперу. «Склад-крамниця «Від-Крита!» Ну якщо «Від-Крита», то я вирішив ризикнути. Вже вдома я ретельно роздивився папірець і жажнувся від адреси — чи не за містом, одначе дійшов висновку, що «від людей у чорному» в «чорну п'ятницю» не варто відмовлятися.

...Першим зустрів мене величезний вишир і у висоту паркан із суцільного штучного каменя. Капітальні ворота, з мідяним темним полиском, були зачинені, проте прості дерев'яні дверцята збоку від них привітливо плескалися під останнім осіннім вітром. Навіть невеличкий, снігом наметений, поріжок не заважав їм.

Чи не за два кроки за ними роззявили свою пащу автоматичні скляні двері, і я ввійшов до величезного приміщення, сяючого світлом, але заледве не безлюдного. Лише декілька охоронців у фойє перед касами мляво спілкувалися. Їхній однострій був доволі дивним і навіював згадки про давнє античне: туніки з рукавами, але кольору хакі; чи не з брезенту штанці до колін; а на головах — щось схоже на солом'яні шоломи.

Один з охоронців угледів нагоду проявити свою працьовитість і швидкими, але чітко вимірним кроками підійшов до мене. Його погляд був не стільки уважним, скільки оцінювальним. Втім звернувся він до мене доволі ввічливо:

— Чи не маєте ви предметів, які можуть продаватися в нашому магазині?

Я здивувався, оскільки прийшов сюди голіруч, без обтяжень, навіть рюкзака не взяв. Я помацав свою куртку ззовні.

— Ну, телефон... Але він мій!

— Ну, телефон не враховується, — поблажливо погодився охоронець.

З бокової кишені я дістав ліхтарик.

— Це теж мій. Знаєте ж, зараз зі світлом негаразди трапляються, от і по темній вулиці йти... дорогу переходити... і двері в квартиру відчиняти... — я ніби виправдовувався.

Охоронець узяв з моїх рук ліхтарик і став уважно його роздивлятися. Дещо сухо й насторожено він промовив:

— І в нас такі є... А ви точно в магазин ще не заходили?

Я почав потроху шаленіти, хоча й вимовив надмірно делікатно (як для такої ситуації):

— Люб'язний, якщо ви поглянете уважно навколо себе, то побачите мокрі сліди, які пунктиром вказують шлях від моїх ніг до входних дверей. Себто, навпаки. Ну, ви зрозуміли!

Той швидким оком пробігся сирими плямами й зупинився на моєму взутті (мабуть, порівнював розмір).

— Гаразд, несіть вже... — схоже, він був украй розчарований. — Але давайте я нашу запобіжну наліпку на нього наклею, щоб у вас п о т і м проблем не було...

Він не лише натиснув на слові «потім», а й притиснув до ліхтарика якусь маленьку наклейку.

— Що ж, ідіть, купуйте... Консультант має бути вільним, — він підштовхнув мене в напрямку торгівельної зали.

Дійсно, одразу за касами до мене підскочив хлоп'яга з очима, схожими на заяложене мокре простирадло, і пасторальним голосом майже заспівав:

— Чим я можу вам допомогти? Щось підказати? Направити?..

Зазвичай я відмовляюся від подібних послуг і лише чемно дякую, м'яко наполягаючи на спроможності самостійно розібратися з тим, що мене цікавить.

Та наразі я побачив у глибинах приміщення полиці з різноманітним крамом на масивних високих стелажах, що ніби зникали в безкінечності, а вузькі проходи між ними нагадували тунелі.

— Мені потрібен павербанк, — вимовив я мимоволі. — Об'ємний і надійний...

Консультант зрадів. Він навіть підстрибнув у захваті, але якось невдало — ледве не впав. Як дзиґа він утримав рівновагу й махнув рукою кудись у хащу стелажів:

— Уся електроніка та все для неї — там! Уперед!

Своїм зарядом енергії він сам нагадував павербанк: рушив так стрімко, що я ледве за ним встигав.

— На цьому тижні ми отримали інноваційні електрозберігачі від компанії «Кноссос», а це, я вам скажу, і древні традиції, і незаплямована репутація, — торохтів мій провідник. — Цей прилад можна заряджати не тільки від розетки, як звичайний. Адже лише на ньому з одного боку є сонячна панель, а з другого — місячна!

Він зупинився так раптово, що я ледь з ним не зіштовхнувся.

— Уявляєте? — промовив він співучим шепотом. — От, скажімо, якщо «ніч яка місячна, зоряна, ясная», а ще й Місяць у повні, як отепер, то ви зможете підзаряджати цей павербанк навіть уночі на вулиці! Зараз я вам його покажу. Вперед! Бо нам ще йти і йти.

Дійсно, коридор вздовж стелажів тягнувся в далечінь, навіть кінця-краю йому не було видно. Врешті-решт ми до-

сягли його межі, і за помахом руки мого провідника повернули праворуч. Там була вже інша зала, пов'язана з попередньою лише зворотом. І полиці на стелажах тут відрізнялися: вони були вже не з металу, а з міцної надійної деревини. А на стовпах між прольотами висіли різноманітні прикраси, як-от: лицарські обладунки на одному, гумова голова Івана Хрестителя на другому, потім щось схоже на грецьку амфору, якийсь дивний і незрозумілого призначення механізм із відкритими шестернями, глибокий прорис жіночого обличчя на кам'яній брилі...

Консультант, хоча й ішов попереду, якимось своїм третім оком побачив мою зацікавленість, загальмував і розвернувся до мене.

— Оформленням інтер'єру за нашим запрошенням займався вельми відомий дизайнер, теж із Греції...

Доволі фальшиво він промуркотів перші такти сиртакі, та не встиг закінчити, оскільки раптово зникло світло. У повній темряві, як навпомацки, долинув голос:

— Не хвилюйтеся, невдовзі запрацюють генератори.

Втім я і так не дуже захвилювався, а дістав з кишені свій ліхтарик і ввімкнув його. Не знав, куди направити промінь, тож висвітлював то підлогу, то стелю, то жіноче обличчя на кам'яній брилі. Хвилин за п'ять мій візаві журливо сказав:

— Мабуть на морозці не заводяться... — А ще за хвилину вирішив. — Ви не нітьтеся, чекайте тут, а я зараз підую розберуся з цим усім...

Кудись у темряву посипалися його дрібні, як посічений горох, кроки.

Залишившись на самоті, я покрутився на одному місці, а потім вирішив не гаяти дарма часу й пройтися трохи вперед. Та довго це не тривало: у світлі ліхтарика загострені в далечині стелажі з обох боків, ніби бичі роги, ткнулися в стіну. І справа, і зліва темніли нові коридори. Цього разу

я пішов ліворуч. Тут вже не було ані стелажів, як таких, ані полиць. Стіни, схоже, побілені вапном, відчуття сирості навкруги, і загалом якось холодніше... У моїй уяві саме такими мали б бути тунелі Антарктиди в далекий Землі Королеви Мод...

Промінь ліхтарика кидався з боку в бік. Замість полиць у стінах я побачив глибокі ніші. Звісно, в них не було ані побутової техніки, ані дизайнерських прикрас інтер'єру. Там траплялися дивні речі. Наприклад, глиняний горщик з металевими елементами згори. Чи це не багдадська електрична батарейка понад двотисячної давнини? Звісно, і її можна вважати певним павербанком...

В інших виїмках були ще більш незрозумілі артефакти: гранітна грудомоха, з якої дивним чином стирчала муміфікована людська рука; щось схоже на мобільний телефон, але з обпаленої глини; старовинний на вигляд папірус з намальованою на ньому мапою невідомо яких земель...

Я б і не помітив, що вже вперся в нову стіну попереду, якби однією ногою не зачепив щось, що стиха зашурхотіло. Я швидко кинув світло ліхтарика донизу. Там відблискував білесенький людській кістяк, і прикрашав його гладкий, ніби охайно виголений, череп. А ще біля вапняної холодної стіни лежав справжнісінький меч.

— Гарна краса інтер'єру! — нервово промовив я вголос, хоча сам злякався власних слів: луна від них почала довго битися помежи стін, ніби кажан у крижаній пастці.

Час луни минув, та все одно звідкілясь линули сторожкі звуки: чи то кроки, чи то тупіт з якогось бічного відгалуження.

Автоматично, про всяк випадок, я взяв меч — він доволі зручно примостився в стиснутій долоні. Зігнувшись, я дрібними кроками рушив назад, хоча в нервовому напруженні вже не міг пригадати, з якого саме боку сюди зайшов. На галай-балай я повернув уліво. Тут був ніби вже знайо-

мий коридор з дерев'яними полицями на стелажах, проте прикраси на стовпах нагадували атрибути вуду: чорні патички; безформні воскові фігури, пронизані довгими голками; якась африканська машкара, схожа на маску з кінофільму «Крик», але чорна...

Я зрозумів, що заблукав, і заходився шукати вихід. А темрява навколо шепотіла. Кожен знає, що темрява породжує страх. Хоча, можливо, сам наш страх породжує темряву.

Десь збоку, з-за полиць, почувся тремтячий, чи не дитячий, голос:

— Дивись, він тут! Ховайся!

Промінь мого ліхтарика кинувся між стелажів, але висвітлив лише темряву.

Я розумів, що цілковита темінь психоделічно впливає на свідомість, та не міг здолати страху. Мене все більше бентежили ті самі звуки, які я вперше почув біля кістяка — вони й тепер ніби наближалися. Оце тупотіння... Воно стало гучнішим.

Все ж я пішов уперед, висвітлюючи шлях ліхтариком однією рукою, а другою відчайдушно розмахуючи мечем. Плями від світла танули й породжували власні тіні. Згодом виникло дивне відчуття: я веду світло попереду себе, але темрява на крок позаду навшпиньках слідує також. І чим далі я йду, тим більше темені веду за собою. Схоже на те, що я — носій темряви? Якщо вгледіться у своє внутрішнє існування, то чи не виявиться хибним і фальшивим твоє власне світло, оскільки воно насправді породжує морок... Зворотній бік світла...

Коли раптово засяяли всі лампи і плафони в магазині, я спочатку вирішив, що згаснув мій ліхтарик, бо взагалі втратив зір. Та він повернувся швидше, ніж я встиг перелякатися. Попереду, зовсім близько, я роздивився каси та фойє. Там же зненацька виникла фігура мого консультанта.

— Он ви де! — почувся радісний голос. — А я тут бігаю, шукаю вас. Ось ваш павербанк!

Він розмахував невеличкою коробкою, та коли я наблизився до нього, консультант вилупив на мене запоросені подивом очі. Я зрозумів, що з ліхтариком в одній руці й з мечем у другій міг нагадувати якесь міфічне божество. Вимкнув ліхтарик, сховав його до кишені.

— Перепрошую, але це прикраса інтер'єру... Не продатися... — консультант скопив очі на меч. — Дайте мені! А ви заберіть свою покупку...

Ми обмінялися. Тільки-но меч опинився в руці консультанта, як зазублена посмішка раптово прорізала його обличчя, ніби блискавка. Він дивно нахилився вперед і почав помалу насуватися на мене, тримаючи меч перед собою. Лише зараз я звернув увагу на бейджик хлопця й прочитав його ім'я: «Тесей». Я мляво позадкував, прикриваючись коробкою. Та відступати було нікуди — спина вперлась у стелажну полицю.

— Тесей, ти вже звільнився? — почувся рятівний голос охоронця з фойє. — Тут нові покупці прийшли!

— Ну ми поки ще не покупці, а лише відвідувачі! — долетів дзвінкий голос: жіночий і кокетливий.

— Зараз підійду!

Дуже повільно Тесей простягнув меча повз мене й поклав його на полицю. Ще декілька секунд він прицільно дивився мені в очі — незрозуміло, з якими почуттями. Ніби оте ранішнє мокре простирадло вже висохло, а тепер лише цупко горбатилося.

— Вільна каса — крайня ліворуч, — нарешті вимовив він. — Поздоровляю з чудовим придбанням! — І пішов геть, навіть не озирнувся.

Лише коли я розрахувався, вийшов на вулицю і попрямував до автобусної зупинки, мене оповило почуття втоми. О четвертій було вже майже темно, та Місяць у повні висів

низько, ніби і йому бракувало сили піднятися. Я не став перевіряти місячну панель павербанка, а просто розглядав яскраве коло крайнеба.

Ще за шкільних часів мене вельми цікавив наш супутник. Я навіть мав настінну мапу видимої сторони Місяця. У нічній темряві легко міг вказати на Море Дощів або на Океан Бур. Хоча більше приваблювали мене Озеро Сновидінь і Болото Туманів...

Та зараз я не міг упізнати нічого знайомого, неначе Місяць дивним чином повернувся до мене своїм протилежним, невидимим раніше боком. А може, так воно й сталося? І сяє він тепер якимось протилежним до звичайного світлом.

У ПОШУКАХ УТРАЧЕНОЇ ДУМКИ

Буває так: ідеш по вулиці, коли лускаються думки, ще не втіливши образ, і порожнеча наповнюється чимось ще не усвідомленим. От наче хтось визирнув на мить із-за рогу будинка й зник. Буцімто знайоме обличчя, проте не встиг розгледіти — хто це й що... Так і думка — виникла раптом та й згасла, залишився лише хиткий спогад про справжню думку, а пригадати її вже зась...

Ось і Симон Григорович неквапливо крокував «своїм» (як він його називав) Подолом та відчував певну збентеженість. Промайнула якась важлива думка, але й найменшого сліду не залишила.

Взагалі ранок склався тривожно, одначе не тому, що повітряна тривога пролунала за сніданком. Симон Григорович не припинив їсти вівсяну кашу з дрібними клаптиками вареної ковбаси, навіть не відсунувся від вікна. «Ну йобне — так йобне», — вже звично подумав він і одсьорбнув з чашки насиченого чаю з лимоном. Після буйного вечора напередодні це було доречним. Він навіть не міг пригадати, як та о котрій годині повернувся вчора додому, хоча в душі свербіло почуття підсвідомої провини. Тим паче, що коли зранку продерся кулаками до зіжмаканих очей, то побачив навстіж розчинене вікно з відсунутими до краю фіранками. А похилий клен, який хитався від вітру, за ніч вже встиг загидити жовтим листям чи не пів кімнати.

А ще над жовклим листям на підлозі безмовно пурхав останній осінній метелик, з приглушеними кольорами ко-

лись яскравого крику на своїх тонесеньких крильцях. Чи не так і наші мовчазні мрії несе вітер буття над шурхотінням іржавих спогадів?..

Після сніданку Симон Григорович вирішив вийти зі своєї квартири у відкритий всесвіт. Узяв було смартфон, та той не хотів залишати дроту зарядки: вигинався в долоні, дряпався і сичав. Довелося плюнути на листя посеред кімнати, а смартфон за спиною чи не посміхнувся задоволено, ба навіть тихесенько щось проспівав.

Отже раптова й *справжня* думка з'явилася в Симона Григоровича саме за таких дивних обставин. На той час тілесні відчуття були відсутні — по всьому тілу біль давав багатий улов, та й у голові мов рибу глушили.

Тож рухався він тепер поволі, адже Подолом не варто поспішати. Стиха привітав Григорія Савича, який зі своєю торбинкою закам'янів на штучному п'єдесталі, і не міг второпати, куди прямувати далі. Звісно, це вітання відбулося внутрішньо й формально, оскільки пам'ятник Григорію Сковороді (як і всі інші) був прикритий міцними щитами, аби вберегти від ворожих ударів. Такі собі великі ящики по місту, ніби заповідник Шредінгера. Але ж Григорій Савич особливий, навіть із невидимого простору радить: кожному варто в певний час зупинитись і подумати, а де-то він є — саме твій шлях.

Низ Андріївського узвозу прикрашала неохайна тітонька з лежачою зграєю безпородних собак, які вміло зображали невимовну журбу, лише блискавичним позирком очей оцінюючи перехожих. Звісно, поруч стояв келих з написом «На допомогу бездомним», хоча тітонька була вельми веселою, підморгувала кожному — мабуть поснідала не лише вівсяною кашею з ковбасою.

Симон Григорович кинув і свою (останню з тих, що були) монетку «на допомогу» — і нібито на мить отримав ін-

дульгенцію за всі свої попередні гріхи, навіть іще не скоєні. Безперечно, це була замала ціна для спокути, спокій не з'явився, бо згадка про втрачену думку все тривожила безперестанку, а тиск цієї згадки навіть посилювався.

Вище узвозом він натрапив на мольберт з намальованим пухнастим рудим котом, що безтурботно спав на тлі золотого осіннього листа і майже зливався з ним; але поруч із цією картиною на розкладному стільці сидів справжній кіт, породи «сфінкс», з величезними вухами та очима, схожими на два паралельних всесвіти. Сидів він прямо, поважно й упевнено, уважно розглядаючи Симона Григоровича. Той переводив погляд з реального kota на картинного, з картинного на реального, і дивувався.

— Що, як завжди — все порівнюєш? — зненацька запитав кіт.

Він облизувався і неначе посміхався своїми котячими губами.

Симон Григорович збентежився, навіть не мав, що відповісти. Ще уважніше роздивився kota на стільці, хотів було й погладити цього сфінкса, та стримався, бо той ураз продовжив:

— А розкажи-но про найганебніший вчинок у своєму житті.

І знову облизнувся.

Така пропозиція від котячого сфінкса здивувала, однак Симон мимоволі провалився в спогади.

Спершу подумалося про вчорашнє: що ж він там наговорив їй?..

А потім, звісно, пригадалося *оте*... Він відштовхував той давній, створений ним самим жах, який і вимовити не наважувався, хоча й розумів — це частка його буття, його провина та спокута.

— Киць-киць-киць... — лише промимрив він.

Адже якщо почати щиро розказувати якомусь незнайомому коту про найгірше в собі, то точно виглядатимеш як якийсь писаний ідіот...

Але сфінкс лише посміхався:

— Тоді розкажи про свій найкращий вчинок!

Та й тут не хотілося ні про що говорити. Пишатися якимись власними вчинками — це так принизливо! Розповідати про своє найкраще — це як вирвати болючий зуб, бо лише зі втратою приходять задоволення та спокій.

— Щось ви, пане, якийсь неговіркий... — промовила художниця, визирнувши з-поза мольберту.

Виявляється, це саме вона весь час говорила, а кіт лише створював образ. Очі в неї були не менші й навіть глибші за котячі. Симон Григорович на малу мить закохався в них, проте рушив геть, немовбито відірвавши крихітну частку від себе. І ось оця частинка, тонша за крильця метелика, у той же мет була рішуче розтоптана натовпом, що стрімко рухався донизу. Ця орава розглядала мистецькі витвори зверхньо, бо насправді потай думала лише про давно вже омріяний бургер-чіз...

Втім подорож тривала далі. Ніби уявний Уліс, що прямував уявним Дубліном, уявний Симон Григорович на Андріївському узвозі натрапив на абсолютно реального мага. У того очі теж були котячі, а свою магічну посмішку він приховував у буйній бороді. Хоча, як усі теперішні маги, він скорше нагадував фокусника сумної шахрайської подоби. На плямистій стільниці він швидко прокручував три паперових стаканчика й вигукував: «Знайдіть свою щасливу монетку!» Вважалося, що хто вгадає, де саме знаходиться ота монетка, той і отримає безмежне щастя. Черга за щастям була чималенькою, тягнулася посеред вулиці майже зашморгом, хоча публіка здебільшого була веселою, або видавала себе за таку.

Все відбувалося стандартно: «щасливці» відходили усміхненими, а невдахи, зазвичай, стрілялися поруч, після чого їхні тіла швидко прибирали магові підмайстри, які в нього лише навчалися, а в реальному житті вважалися «офісним планктоном».

Вище, але ще не доходячи до замку Річарда, Симон Григорович зупинився біля бандуристів. Ні, він не любив фольклорного жанру, та й ці хлопці в джинсах не нагадували Козака Мамаю. Щось не складалося. Адже не завжди те, що ти бачиш, і насправді є саме таким, як-от було кілька років тому (ще до війни) на морському курорті. Тоді на узбережжі для розваги публіки «аніматори» побудували «оперу» з фанери, картону, пінопласту та миготливих ліхтариків. Не «Sydney Opera», звісно, але з амфітеатром, утвореним стільцями, і чималеньким помостом сцени, знизу якого сумтно проглядало провалля оркестрової ями.

Співоча програма була такою собі, фонограмною... Під час антракту Симон Григорович підійшов з Галиною до цієї «оркестрової ями». Там очам відкрився штучний басейн, в якому плавала пара лебедів-шипунів. Величні птиці вигинали свої лінійно витончені шиї без шипіння, рухалися в замкненому просторі нервово й повільно, а на людей дивилися як на загрозу. Та це тривало недовго. Після антракту майже вся публіка скупчилася біля цієї «оркестрової ями». Вже ніхто ані слухав фонограми, ані спостерігав за витребеньками розважальників. Натомість хтось кидав лебедям шматочки маці, хтось — лавашу, хтось — київського батону... А птахи тихо пливли собі мізерною водоймою, як і думки наші, що вже стомилися та не потребують зовнішнього підживлення в будь-якому вигляді.

...Хоча хлопці співали наживо чистими голосами, бандури були настроєні ладно, а сама пісня «Скажи, скажи, серце, правду» далєбі здавалася щирою, Симон Григорович,

як і тоді, з лебедями, не сприйняв цього співу. Він швидко рушив уперед і мимоволі подумав: «А як там Галина?.. І що ж я вчора спересердя наговорив їй?..»

Коли тужливо заспівали сирени, Симон Григорович навіть не сповільнив кроку. Інші тривоги краяли його серце. Наче Одіссей, прив'язаний до щогли пам'яті, він слухав співи сирен мимоволі, адже бентежило почуте до того. Бандуристи. «Скажи!» Оце й була та думка, яку він не усвідомив, а чи боявся усвідомити.

Біля крамниці смутно сірів чи не останній у цьому все-світі вуличний телефон — поважний, надійний. Смартфон залишився дома, а в кишенях Симона Григоровича вже не було ані монетки (адже останню він подарував собакам). І що йому залишалося робити? Він стукав по телефону, кричав: «Люба, я маю тобі дещо сказати! Лише в цьому є сенс!»

Телефон, звісно, лише посміхався.

Симон Григорович кинувся до митців — чи не знайдеться в когось монетка, щоб подзвонити? Ті лише хитали головами, мовби ховали свої щасливі монетки в чорних глибинах кишень.

Він знову повернувся до телефону. Говорив те, що мав сказати вже давно, він майже бився головою, кричав, розуміючи, що вона його ніяк не почує. Хоча й сподівався.

І тут на Андріївський неочікувано завітав осінній сніжок. Навколо Симона Григоровича почали мерехтливо сипатися «щасливі» небесні монетки, хоча він їх у своєму смутку не помічав.

Аж раптом вуличний телефон голосно задзвонив. Усі, хто почув, озирнулися, хоча дивилися лише на Симона Григоровича. Він повільно взяв слухавку, підніс її до вуха, а вказівним пальцем торкнувся губ: мовляв, увесь світ — завмри!..

РЕТРОГРАДНИЙ МЕРКУРІЙ

Муха, ніби валькірія, вилетіла з кухні, кулею перетнула коридор і ракетою шугнула в розчинене вікно кімнати. Я, одним оком простеживши її зичний політ, навіть не рипнувся — зручне крісло-гойдалка потроху коливалося, підіймало настрої та схиляло до роздумів і спогадів. Цей березень був незвичайно теплим, навіть мухи невпору прокинулися від зимового оціпеніння. Вікно не зачинялося всю ніч, тож у квартирі було вельми холодно. З одного боку, це добре — прохолода в теперішній ситуації не завадить. Але з другого — якщо налетять мухи...

Мертва Марго лежала в спальні, та я анітрохи не хотів розмірковувати про те, що робити далі. Вирішив дочекатися Кармен, яка ще звечора вислизнула з квартири на свій нічний spaцір. Тільки їй я залюбки розповідав про перипетії власного життя, мабуть занадто нав'язливо, часто й густо, бо якось вона зиркнула на мене скоса та буркнула:

— Ну скільки ще можна копирсатися в минулому? Воно вже минуло! А тебе все турбує колишнє!

— Не колише воно мене! — відповів я розгублено. — Просто я аналізую і досліджую людське існування в своїх дотиках до нього.

— Авжеж! — глузливо погодилась Кармен. — Твій досвід життя в прийомних сім'ях заслуговує окремого дослідження!

У чомусь вона була права.

Дійсно, я постійно згадував про своє пройдене буття в різних сім'ях. Одначе тільки з Кармен я наважився гово-

рити про це, оскільки люди загалом нецікаві співрозмовники. А от з Кармен ми зблизилися за останній рік, тож вона терпляче вислуховувала мої оповідки, адже в свої чотирнадцять років була набагато мудрішою за мене, сорокарічного. Чомусь найбільше її цікавив самий початок — це коли я майже сім років провів у клітці.

Плин життя непередбачуваний.

Лісничі підібрали мене в захаращеній корчастими кущами діброві, віднесли до своєї хати й спробували погодувати кашею. Я лише відпльовувався, оскільки тоді ця їжа була мені невідомою і не до смаку.

Як і будь-яке малолітнє дитинча, я ледве пригадував своїх батьків, але пам'ятав смак справжньої поживи — хрумких жучків і майже солодких хробаків. Це були щасливі дні, коли родителі годували мене, а рідне гніздо вбачалося фортецею. І як я тільки примудрився випасти з нього?..

Полісовщики оселили мене на вулиці у великий прибудові, що була спереду обтягнута металевією сіткою. В одному з кутків стовбичив притулений засохлий стовбур з рясними гілками, в іншому височів прибитий дерев'яний ящик з якимось лахміттям — це було моє нове гніздо.

— Прекрасна домівка для крука! — промовив молодий лісничий, коли мене запроторили у цю клітину. — І політати зможе, і на гілках посидіти, і взимку на ганчірках не замерзне. І харчуватися тут буде краще, ніж на волі. Сам би тут жив!

— То давай, залазь туди! — буркнув старший. — Декому й неволя — що доля. Кожен сам вибирає — живе чи конає.

Я зрозумів, що саме він, старший, створив для мене цей світ. Щодня він відчиняв невеликі дверцята й вигукував: «Гермесе, їжа!» І клав шматочки м'яса на щербату тарілку.

А одного разу він покликав мене, взяв до рук і міцно закріпив на моїй правій нозі широке металева кільце. Скільки б я згодом не намагався, зняти цю «прикрасу» так і не зміг, тож лише уважно розглядав її. На кільці були викарбувані якісь символи. Потроху я второпав, що з цих знаків складається моє ім'я — Гермес. Так я навчився читати. А ще там були цифри: 18.00.1984. Мабуть це була якась дата, але чого? Мого народження? Проте мені складно визначити, що вважати народженням — запліднення? Чи коли мама знесла яйце? Чи коли я вилупився з нього? Також бентежили нулі замість місяця. Складалося враження, що мій день народження — вісімнадцятого числа якогось первобутнього місяця. Місяць нульовий. Можливо старший помилився, хоча... Творець завжди залишає нам загадки, як згадку про себе.

Якось-то наприкінці весни він витягнув мене з клітки, лагідно погладив моє пір'ячко на карку й сумно мовив:

— Розстаємося ми з тобою, Гермесе. Час мені йти, та не хочу я залишати тебе в цій клітці. Однак чи виживеш ти на роздоллі? Тож передаю тебе в надійні руки.

Так я опинився в родині фермера.

— А чому не втік до лісу? — кожного разу запитувала мене Кармен, коли я вкотре розказував саме про цей перебіг подій свого життя.

— Ну... Важко відмовитися від раю, в якому тебе всяк-час підгодовували...

У хаті фермера я почувався вільнішим: міг літати по всіх кімнатах, а в приймальній світлиці на шафі була плетена солом'яна корзинка — моє нове гніздо. Зрідка я навіть виходив на подвір'я, та швиденько повертався, оскільки посеред стін мені було спокійніше.

Все було б гаразд, але восьмирічна Анжела, дочка фермера, виявляла до мене надмірну увагу. На свята вона надгала мені на голову яскраві ковпачки, полюбляла смика-

ти за пір'я крил, навмисно накривала мою мисочку з їжею металевим листом. Я певен, що деякі люди обирають собі друзів виключно для власної розваги.

Іноді Анжела потаємки брала в кімнаті мами блискучу прикрасу й кидала в моє гніздо. А коли матуся починала шукати пропажу, то дівчинка кричала:

— Це все крук! Мабуть Гермес її вкрав!

Оздобу, звісно, витягали з моєї корзини, а я отримував огульний наганяй.

Помстою я залишав на ліжку Анжели свій слід, радіючи, коли вона верещала:

— Цей крук знов насрав на мою подушку!

Втім найважливіші знання на фермі я отримав про смерть. Вона тут була звичною, пересічною, невід'ємною частиною загального буття. Майже щодня тут хтось вмирав, або когось вбивали, хоча також постійно хтось народжувався чи вилуплювався. Навіть у дітей людських смерть не викликала ані подиву, ані захоплення, ба навіть остраху.

Здавалося б — усвідомлення смерті має навчити вдячно цінувати життя, та для більшості живих істот цей буденний фрагмент існування не є вартим ані найменшої уваги.

— Атож! Нагадай козі смерть, то вона мекатиме, аж поки здохне. Так ти що — десять років не розлучався з такими думками?! — дивувалася Кармен.

— Звісно, що ні, — відповідав я в таких розмовах, — на фермі було чимало веселого й цікавого.

Та все змінилося, коли Анжела закінчила школу й переїхала до великого міста. Мені навіть трохи бракувало її злих витівок.

А ще майже щотижня з міста приїздив якийсь поважний чоловік і нав'язливо пропонував, фактично вимагав, продати йому всі фермерські угіддя. Мабуть пропозиції були такими переконливими, що відмовитися від них не було жодної можливості.

— Добре! — одного дня фермер здався. — Продаю всю землю! Але з круком, бо не хочу залишати навіть згадки про все це...

На відміну від мене, він не хотів тримати спогадів про минуле. І це дивувало, бо саме спогади, навіть найсумніші, завжди підтримували мою внутрішню рівновагу й непохитну впевненість у собі.

Наступні десять років я прожив у в'язниці, у багатого банкіра-землевласника. І хоч тепер я перебував у великому місті, та навіть з вікна його не бачив, адже сидів у папуговій клітці в кутку кімнати. Скажу відверто: це був суворий режим, траплялося, що й по три дні мене забували годувати.

То була якась дивна сім'я. Впродовж десяти років, поки я там жив, усі родичі в ній постійно сварилися. Чоловік — з жінкою, двоє дітей — з батьками, брат і сестра — поміж собою, чоловік (по телефону) — ще з кимось.

Якщо в голодні дні я тихесенько крукав, то багатій-землевласник жбурляв капцем у мою клітку й вигукував:

— Та замовкни ти врешті, опудало!

Коли я вперше розповів про це Кармен, вона витрищицала свої і так немаленькі зелені оченята:

— Десять років такого життя?! Здуріти... І чим же ти займався увесь цей час?

— Ну... Згадував той рай перших своїх років, гілки первородного дерева... — знікотив я.

— Та воно ж було засохлим, те дерево!

Як я міг їй пояснити, що й засохлі спогади живлять, тим паче, коли ти у безвиході? Хоча, насправді, найбільше я тоді боявся, що вже назавжди розучуся літати. Не очікуючи відповіді, Кармен винесла свій вердикт:

— Але ж неминуче мав би спрацювати закон карми!

Це від Марго вона нахапалась таких от сентенцій. І попри весь свій скептицизм до подібних теорій, я на власному досвіді переконався, що вони дієві.

Одного дня до квартири землевласника увійшли двоє чоловіків. Вони уважно оглядали все навколо, ретельно заготовуючи побачене. Підійшли до мене.

— О, ворона в клітці, — мовив молодий. — Мабуть просто випустити варто?

Але старший кинув на мене оцінювальний погляд.

— Ні, — вирішив він. — Хоч злодюга й отримав десять років за ґратами з конфіскацією майна, навіть вона не компенсує всієї шкоди. Він же більшість вкраденого записав на жінку й дітей. Так що птицю — на аукціон!

Купив мене за п'ятдесят гривень дивакуватий худорлявий чоловік в окулярах. Я і досі не розумію, як він опинився на тому аукціоні. Це був класичний приклад людини, чий загальний стан характеризують як «кризу середнього класу».

Квартира була маленькою, проте її товстенні стіни здіймалися високо вгору. Мабуть це був старий будинок, що мовби хизувався своїми надійними цеглинами. Аж до позахмарної стелі в усьому помешканні височіли книжкові шафи. Книжок повсюди було більше, ніж дерев у тому лісі, де мене вперше полонили. Нарешті я зміг вільно літати, струшуючи звідусіль книжковий пил, що був схожим на за- порошені спогади.

Сам чоловіча, як пізніше з'ясувалося, був шанованим словесником і літератором. Він обожнював читати вголос. Інколи це навіть драгувало, та за сім років нашого спільного життя мені пощастило вивчити всю класику світової літератури.

Траплялося, що цей пан не тільки зачитував словеса, а й час від часу сам намагався щось написати. Зачитував мені й це, але я вже навчився розрізняти справжнє і пус-

те. Марна справа — сподіватися на розуміння інших. Та й що може написати людина, котра живе в клітці власного розуму?

Зрозумів я його лише зараз, поруч з мертвою Марго.

З літератором ми ладнали добре, та, як водиться, одного дня я знов опинився в папужій клітці. Їхали ми спочатку на метро, потім трамваєм, потім довго підіймалися східцями якоїсь новобудови. Літератор подзвонив і, щойно двері розчинилися, промовив:

— Олексію Івановичу, повертаю свій картярський борг. Крука поставив, програв, тож він ваш.

Так почалося феєричне життя з Олексієм Івановичем.

Хоча це й важко уявити, але, здається, гравець полюбив мене навіть більше за свою пристрасть. Він починав аж підстрибувати, коли я вигукував: «Каррти! Каррти!».

І не він, а я навчив його розуміти, що похил дзьобом донизу означає бубнового туза в супротивника. А хитання головою в усі боки — це пікова дама. Та й усе інше, що я по-тай означував, він нарешті второпав.

Навіть людей можна чогось навчити, якщо докласти певних зусиль.

Майже п'ять років проминули мов сон. Олексій Іванович роздавав карти, насуплені партнери розглядали їх, але ще уважніше роздивлявся їхні карти я сам. Подавав умовні знаки, тож мій хазяїн ніколи не програвав.

Влітку він бувало відносив мене до своєї сусідки. Вперше це сталося так.

— Маргарито Семенівно, перепрошую, а чи не нагледете ви якийсь час за моїм круком? Бо я тут у Затоку їду на три тижні. По роботі...

Сусідка захоплено погодилась:

— О, віща птиця!

А картяр почав нас знайомити, вказавши спочатку на господиню:

- Гермесе, це Марго.
— Марррго! — прокричав я.
— А це — Кармен, — він хитнув головою в бік дивана.
— Карррмен! — так само голосно вигукнув я.

До ворожки постійно приходили клієнти, а вона складала їм гороскопи, пристрїт відшїптувала й розкладала карти Таро. Тож я знову горланив: «Карррти! Карррти! Таррро!»), що дещо бентежило відвідувачів, хоча сприймали вони мене з містичним захопленням. Втім тісні зв'язки з новою сім'єю тоді ще не склалися. Іноді Кармен тягнулася до моїх крил, чим одразу нагадувала вибрики Анжели, та коли я починав віддзьобуватися, одразу це припиняла.

Але останні два роки Олексій Іванович нікуди не відлучався, ба більше — в ці часи з вулиці постійно доносилося якесь виття і гучні вибухи, особливо вночі. Тож коли рік тому ранньою весною він поніс мене до сусідської квартири, я щиро зрадів.

— Маргарито Семенівно, а я до війська йду. Гермеса от вам хочу залишити, ви не проти?

Та аж зблідла, сама перехрестилася і гравця перехрестила, стиха мовила:

— Героям слава! — Потім нервово заметушилася: — Давай я швиденько гороскопа на тебе складу. І карту кину...

Вона довгенько щось викреслювала на великому листі паперу, зазірала в якісь таблиці, заплющувала очі, підраховуючи щось. Навіть Кармен зацікавлено підтягнулася до столу. Коли гороскоп було складено, Марго здивовано знижала плечима й звернулася до мене:

— Нумо, Гермесе, витягни карту!

«Карррта», — я поблажливо погодився й ухопив зі столу найближчу до себе.

— Дивно, дивно все це, — розгублено говорила Марго, хитаючи головою. — У березні наступного року ретроград-

ний Меркурій збігається з Великою зупинкою Місяця... Це буде подія, значуща для всіх. Кожного торкнеться. Але по різному. — Вона ще раз повторила: — Ретроградний Меркурій і Велика зупинка Місяця...

Чомусь сумно провела долонею по своїй щоді.

— Та ти, Олексю, не хвилюйся, все гаразд з тобою буде! Я, щоправда... А ви — Гермесе й Кармен — очікуйте серйозних змін у своєму житті. Ні, ні. Все буде добре. Рік попереду.

Так все й було тоді.

Я стиха гойдався в кріслі, пригадуючи це. Раптом на підвіконні з'явилася Кармен, так несподівано, що в мене аж крила догори злетіли. Вона зіскочила на підлогу, підійшла до мого крісла, хитнула хвостом і опустила свої котячі вуса донизу:

— Ти вже знаєш?..

— Авжеж. І коли це сталося?

Кармен відповіла не одразу — спочатку сіла й ретельно вилизала одну зі своїх лап, лише потім сказала:

— На початку ночі. Я нараз урозуміла. Вона померла уві сні, мабуть і сама цього не помітила.

Я похитав головою:

— Це все ретроградний Меркурій усіх нас має зачепити. Пам'ятаєш, рік тому Марго передбачила?

Кармен взялася за другу лапу, і тривало це довгенько. Нарешті вона закінчила ранковий туалет, витягнулася дзвінким мостиком, позіхнула на всю свою пащу і якось дуже спокійно сказала:

— А ще — Велика зупинка Місяця.

— Тобто?

— Мабуть тобі варто зійти на цій зупинці... Годі ховатися за стінами будівель і спогадів, лети на волю!

Я аж крилами замахав:

— Про що ти? Куди мені? Як?

Вона лише сіпнула своїм хвостиком:

— Час тобі вже подорослішати й позбутись усіх цих людських стереотипів... Знайдеш у лісі царівну-крукиню, побудуєш справжнє, а не штучне, гніздо. Крученят вигодуєш. Та пильнуй, аби не випали вони. Достатньо й одного Гермеса на цей світ!

Мені стало по-справжньому страшно, як ніколи.

— А ти? Що буде з тобою?

Кармен вляглася на підлозі:

— Та я вже пригляділа собі прихисток у одного рудого й мордатого ля-Муррчика! Так що за мене не хвилюйся!

— Але... Я буду згадувати і сумувати за тобою!

Вона підскочила й стрибнула на підвіконня:

— Не треба згадувати. І сумувати не треба. Просто інколи думай про мене — у теперішньому часі. Адже лише теперішнє — справжнє.

Кармен зникла назавжди, навіть не озирнулася, та я певен, що й вона буде вряди-годи думати про мене. Я і сам злетів, сів на підвіконня, визирнув на вулицю. Ретроградний Меркурій вимагав дій.

Тож я вдихнув глибше й стрімко шугнув у невідомість, неначе та муха, що нарешті прокинулася від зимової сплячки.

МУЗЕЙ ЗАБУТОГО

Київ знаний своїми дивними будинками: химерними, подібними жакливному сну, який, бува, під ранок виштовхує тебе з ліжка; витонченими й поблажливими (це ті, в яких сяють мармурові сходи, а щоб углядіти стелю в п'ятикутній кімнаті, доводиться так задирати носа вгору, що капелюх звалюється з голови й скривджено котиться до дверей). Також чільним є будинок «Київметробуду» на вулиці Грінченка. Відомий він не лише фігурою метробудівця, схожого на Гільгамеша, який так і не повернувся з підземного царства, а й своєю наскрізною аркою-колодязем, де з середини, якщо подивитися ввись, безкінечне небо обрамлене викривленим квадратом похмурих стін.

Звісно, ще поруч, на Прорізній, розташована наріжна кав'ярня. Колись тут були гастроном та «Кафетерій» — місце зустрічі письменників, акторів і режисерів «Молодіжного» театру. Одне слово — богомне місце! Таким воно залишилося і досі (хоча «гастроном» вже зник, вимер як торговельний вид). А от кав'ярня — богомна рапсодія — працює, навіть «понаднормово», до глибокої ночі, щоправда, лише для «своїх». Сава Григорович був саме таким (хоча не письменником чи актором, а кандидатом історичних наук), проте й він сьогодні засидівся аж занадто.

Зачепився з режисером, що ставив п'єсу за мотивами творів Генріка Сенкевича. Як фахівець, Сава Григорович вказував на кричущі невідповідності в постановці відомим фактам, а той лише відмахувався від його слів, ще й ляскав долонями по власних щоках, неначебто бив нав'язливих комарів.

Вже одинадцята, от-от і опівніч, а ще треба встигнути на метро дістатися додому, поки не настала комендантська година. Тож історик рухався в бік Майдану вкрай стрімко, мало не біг. Одначе біля вже згаданого з любов'ю будинка на Грінченка він раптово збавив крок, бо на стіні арки угледів громіздкі металеві двері, яких зроду-віку тут не було.

«От клятї забудовники!.. — гнівливо прошепотів Сава Григорович. — І коли це вони встигли? І що то взагалі за холера?»

Вивіска над дверима повідомляла: «МУЗЕЙ ЗАБУТОГО». Сава Григорович спантеличено зупинився. Він знався на історії Польщі, саме раннього та пізнього її середньовіччя, тож згадка про напівміфічного князя одинадцятого століття його вкрай здивувала.

«Болеслав Забутий? Але ж нема реальних підтверджень його існування... Ну, нібито хтось з його дядьків ховався в Ярослава Мудрого від гніву брата-правителя. Але сам оцей Болеслав Забутий — дідько знає, хто! А тут у Києві — його музей. «Музей Забутого»... Чудасія!»

Збентежений дослідник польського середньовіччя на вмання потягнув на себе масивні двері, а ті раптом радісно відчинилися, навіть привітно вклонилися, щоправда — власною тінню на тротуарі. Сава Григорович знизав плечима, обачливо озирнувся пообіч і переступив поріг.

Височінь холу здавалася достатньо звичною для старих київських будівель. А от непритаманною для будь-якого музею була приглушена густо-червона завіса з оксамиту, яка ховала щось позаду, як-от театральну сцену.

Буцімто на підтвердження таких думок, із-за величезної пурпурової штори вискочив низенький чоловічок. Політкоректним було б назвати його «людиною з особливими потребами», але ж «особливі» (власні) потреби має будь-хто. Сказати, що це була особистість з вадами зросту? Теж

некрасиво. Отже, перед Савою Григоровичем з'явився звичайний ліліпут, він наче виник з-поза лаштунків колись неймовірно популярного, а тепер цілковито позабутого серіалу «Твін Пікс».

Випадковий відвідувач навіть асоціативно подумав: «А хто ж вбив Лору Палмер?..»

У куценькому костюмчику, з невеличкою ж, мов ляльковою, краваткою, чоловічок тримався поважно, як велике цабе.

— Я знову радий вас привітати! — Незважаючи на низький зріст, голос його був високим.

— «Знову»? — зніяковіло перепитав Сава Григорович. — Адже я тільки-но увійшов!

— Сьогодні — так. Але минулого разу ви чомусь вибігли звідси, навіть не попрощалися! — Ліліпут зліпив маленкі губи в фігуру сердешної образи.

— Якого ще — «минулого»? Коли це я тут був? Ви про що?

Чоловічок зморщив обличчя, нібито хотів сказати щось образливе, та помалу розгладився поблажливим спокоєм:

— Ви просто не пам'ятаєте, адже ви в музеї забутого... — Зненацька він став серйозним: — Шановний відвідувачу! Наш музей виключно персональний! Якщо ви бажаєте ознайомитися з його експозиціями, ви повинні *персоналізуватися!*

— Це як?.. — знову зніяковів Сава Григорович.

— Крапелька вашої крові — і наша система зможе вас ідентифікувати, — радісно повідомив маленький мужчина в дитячому костюмчику.

— Перепрошую! Якщо я у вас вже був, то мої дані також мають бути у вашій системі! — вирішив схитрувати нічний візитер.

Ліліпут покліпав очима:

— Не так усе просто, адже відвідувачів у нас чимало, хоч греблю гати. Тож кожного разу система потребує оновлення, — він витяг з кишені невеличкий пристрій, постукав по ньому нігтем і підморгнув.

Сава Григорович вагався: в усьому цьому відчувався присмак нісенітничі. Втім науковий інтерес переміг, тож кандидат історичних наук простяг середній палець лівої долоні в бік музейного працівника. Той осудливо похитав головою на такий відверто двозначний жест, але приклав прилад до соромного пальця. Неболучий укол — і пристрій задоволено загуdiv.

Гудіння, хоча й радісне, все не припинялося.

— Щось вайфай постійно глючить... — ліліпут незадоволено постукав по приладу вже не нігтем, а мініатюрним кулачком.

На мить запанувала тиша, потім з усіх боків долинула м'яка клавесинова музика. Багрові штори розсунулися, і за ними вигулькнули мармурові сходи, теж червоні. Чоловічок викинув руку вперед:

— Шановний відвідувачу, запрошую вас до Музею забутого! — І стиха додав: — Вашого особистого забутого...

Піднявшись кількома сходинками, Сава Григорович озирнувся:

— А ви... Як мені вас називати?

— А навіщо вам мене називати? Я той, хто завжди поруч, хоча й на крок позаду вас.

Така відповідь не сподобалась любителю чітких наукових визначень:

— Так ви тут екскурсовод чи охоронець?

— Як вам зручніше, так і вважайте!

«Пігмейко — ось хто ти будеш!» — подумки охрестив його Сава Григорович.

Сходи закінчувалися довгастим коридором у дві сторони, на стіні майорів папірець зі стрілкою вліво, а нижче

зазначалося: «Початок огляду». Над входом до лівого приміщення грубий напис, ніби видзьобаний шумерськими клинописарями, повідомляв: «Галерея Забутих Снів».

— Минулого разу саме звідсіля ви чомусь чкурнули... — промимрив провідник. — І навіть не попрощалися!..

— Це у вас був «минулий раз», а я такого досвіду не маю, — відпарировав Сава Григорович в академічному стилі.

Він рішуче увійшов до першої зали, де одразу розгубився, адже приміщення нагадувало крамницю секонд-хенду: з обох боків тяглися вперед шеренги підлогових вішаків, на плечиках яких рясно висіли — знову ж таки полум'яні — лантухи.

А от екскурсовод-охоронець упевнено всівся на маленький стільчик біля входу — і тепер вже як музейний доглядач лагідно повідомив:

— Любий відвідувачу! Торкатися експонатів не заборонено, навпаки — саме так ви зможете усвідомити їх. А якщо зустрінете мотузки між різними експонатами, то не дивуйтеся, адже певні зв'язки існують навіть там, де ви й подумати не могли.

Сава Григорович підійшов ближче й придивився: насправді ці «мішки» скорше нагадували скручені крила кажанів, щоправда незвичного кольору. Здавалося, що й на дотик вони мають бути гладкими та м'якенькими.

Навмання він торкнувся одного з експонатів. І аж перемикнувся: знагла він пригадав свій сон, який тоді, колись, під час пробудження здавався незабутнім. А саме: океанський берег у вигляді величезної гребінки, де кожний зубець був піщаною косою, не ширшою людського тіла. Добігти до гострого краю, влягтися в теплому піску, покласти долоні в прохолодну воду — чи могло щось бути кращим? Адже навкруги нікого, лише сумирний плескіт хвиль, лише дивні птахи клекочуть, крилами торкаючись у вишині краєчків безкрайнього неба... І безкінечний спокій.

Це був чудовий сон, і Сава Григорович зрадів, що згадав його. Проїшовся трохи вперед і провів долонею по ще одному експонату, вже з протилежного боку проходу. Але цього разу підскочив, ледь не закричав: у відчаї він бігав по кам'янистій пустелі, над ним височів велетень зі скошеним обличчям і здоровенним клепачем намагався його прибити. Щомиті молот падав згори й гучно кришив каміння навколо переляканого бідолахи. Хоча цей кошмар наснився дуже давно, Сава Григорович і зараз облився холодним потом, адже для теперішніх воєнних часів пригаданий жахливий сон здавався пророчим.

«Якщо виринають і такі сни, то й від океанських пляжів можна відмовитися», — розсудливо вирішив дослідник власних сновидінь. Призупинився, навіть трохи розвернувся, та мимоволі торкнувся ще одного червоного кажана.

У давнину цей сон збентежив його серед ночі, хоча зрання він і гадки про нього не мав. Проте зараз... У непроникній темряві послідовно висвітлювалися літери, а солодко-нудотний голос їх озвучував: «Саме тут може бути розміщена ваша реклама...» Так, було таке! І тоді, і зараз Сава Григорович прошипів:

— Вже й у мозок влізли! — Відтак хутко пішов назад, до виходу, голосно промовляючи: — Та йдіть ви під три чорти з вашими снами!

— Звиняйте, мій люб'язний! — Маленький доглядач стривожено зіскочив зі стільця: — Але ж це ваші сни! Ми тут ні до чого.

Однак збуджений історик роздратовано вигукнув:

— Не має значення. Прощайте! — І пояснив: — Це я так кажу з огляду на вашу *минулу* образу.

Та ліліпут став перед ним скелькою і замахав руками:

— Ні-ні-ні! Якщо ви зараз підете, то забудете про сьогоднішнє відвідування, і це буде повторюватися нескінченно...

— Гаразд, — ядуче погодився Сава Григорович. — І що я маю робити, аби не забути ваш чарівний образ? Гачати гопака?

Обличчя малого провидця скривилося надкушеним лимоном:

— Який же ви нетерплячий... Вам треба до Галереї Забутих Спогадів, а там дотиком активізувати сьогоденне перебування тут, от і все!

— Славно! Ведіть, — погодився сердитий екскурсант. — Тільки йдіть тепер на крок попереду мене, а не позаду.

— Добре-добре, — захихотів Пігмейко. — Як ваша воля буде!

Дійшли до кінця довгої кімнати, потім двічі повернули праворуч. Над входом нової світлиці викарбуваний напис повідомляв: Галерея Забутих Зустрічей.

— Оце воно і є? — Незадоволено запитав Сава Григорович.

Його провідник лише похитав головою:

— Аж ніяк! Те, що вам треба, у наступній галереї — Забутих Спогадів.

Вже вкрай розлючений відвідувач саркастично вигукнув:

— «Забутих спогадів», «забутих зустрічей» — хіба це не те ж саме?

Той, що йшов на крок попереду нього, лише клацнув пальцями маленької долоні, та цей клац за звучанням був більше схожим на передсмертний видих.

— «Зустрічі» — це люди, а от «Спогади» — це вже ситуації. Хоча ви не пам'ятаєте ані перших, ані других. З чим я вас і поздоровляю, — весело додав насмішник.

У новій галереї з двох боків красувалися такі ж рейли з плечиками, але експонати вже були сіро-блакитного ко-

льору. Сава Григорович крокував широко, його ж проводир дріботів попереду, озираючись щомиті, аби пристосуватися до ходи неблаганного відвідувача.

— Таки ніяку зустріч і не активізуєте? — нарешті задихано поцікавився стомлений чоловічок.

Скоріше заради нього, а не для себе, Сава Григорович торкнувся найближчих сіреньких, чи то блакитних, крилець.

...Це був день свята, вночі. Над Майданом вибухав фантастичний феєрверк — різнокольоровий, подібний яскравим квітам, що поволі розпускалися в чорному небі. Вони з приятелем зирнули вгору, а це було дуже зручно, адже пиття пива з пляшки саме таким чином надавало напою особливих іскорок. Раптом до них підійшла дівчина й доторкнулася до його руки:

— Сава, привіт! Як твої справи?

Він спочатку відповів:

— Та нічого... — І вже потім придивився уважно.

Навіть серед ночі можна було розгледіти її світло-сірі, трохи зеленуваті очі. Тоненькі бретельки на білявій сукні відверто підкреслювали округлі плечики, дивовижні — здавалося, що на дотик вони мають бути гладкими і м'якенькими. А ще — її погляд. Вона дивилася на нього з болючим захопленням, так може дивитися лише закохана дівчина, яка ні на що сподівань не має.

Але Сава тоді був повністю заморочений дисертацією, тож так і відповів:

— Дисертацію от добудовую, — і сьорбнув пива з пляшки.

— А мене не пам'ятаєш?.. — з надією, вже наперед пошматованою, запитала вона. — Рік тому на кафедрі ми... нас... познайомили...

Аспірант Сава лише знизав своїми горбатими плечима:

— Вибач, але... ні, — черговий ковток пива.

А потім ще зникнув без останку тремтливий дотик до його руки, і був погляд на нього, ніби прощальний перед стратою. Потому дівчина розчинилася в натовпі.

Приятель пхнув Саву:

— Чого ти номер телефону її не запитав? Така красуля!

Та той вже вкотре пересмикнувся і ще ковтнув трохи пива...

Ніби громом прибитий, Сава Григорович стояв посеред галереї: та як же він примудрився забути таке доленосне спіткання?! Але хто була вона, він і гадки не мав. Тужився пригадати більше від тієї зустрічі, та пам'ять зяяла порожнечю — настільки широкою, що все його попередньо прожите життя цілком умістилося б у цій пустоті.

І це ж було нещодавно — всього за рік до початку великої війни. Хоча не можна все списувати на війну, тим паче — забуття. «Рік тому нас познайомили...» — сказала вона. Так що було роком до того?.. Він саме закінчував аспірантуру й крутив сповна з завідувачкою кафедри, своєю кураторкою, яка була старшою за нього на сімнадцять років, але вельми темпераментною і... врешті-решт — необхідною на той час.

Сава Григорович знову відчув себе просто Савою, він стовбичив зараз посеред холодної зали, дивився на сіроблакитний експонат, трохи зеленкуватий, який на дотик був гладким і м'якеньким. Аж раптом він укмітив мотузочку, тоненьку, майже непомітну, що тягнулася від цього спогаду ще кудись. Сліпими руками він ухопився за неї, поволі, ніби Тесей, пішов далі — туди, куди вона вела.

Експонат, до якого привела його нитка, був таким же, як і всі інші, але приторк до нього одразу оживив ту, першу, зустріч.

...Знайомство з колективом кафедри було швидким, оскільки й колектив був невеличкий: один, другий — та й усі.

Вона тоді навіть руку йому не простягнула, ніби боялася торкнутися, а лише закоханою хвилиною свого погляду накотилася на його очі:

— Лора...

— Сподіваюсь, не Лора Палмер? — весело запитав аспірант Сава (адже він чи не два дні тому додивився «Твін Пікс»).

— Це вже на твій розсуд, — стиха відповіла вона. І дивилася залюблено.

А завідувачка кафедри постукала його по спині, ніби хотіла цим узаконити своє право на нього:

— Так, це Лариска Забута. Уявляєш собі таке прізвище? То ось воно, прізвище, перед тобою — Лариса Забута!

— Та нормально. Шляхетна польська крив! — з ввічливим гумором відгукнувся майбутній кандидат наук...

А зараз він лише глибоко дихав і повторював у думках: «Лариса Забута. Лариса Забута. Я тебе знайду! — І з боєм запитав себе: — Лора... І як це я спромігся вбити тебе в своїй пам'яті?..»

Підскочив ліліпут і почав смикати за краєчок сорочки:

— Пане відвідувачу, з вами все гаразд? А то ви тут залякли, ніби пень. Усе до ладу?

Чіплятися до людини в такі моменти (та, відверто кажучи, і будь-коли) неприпустимо. Від люті в Сави Григоровича язик у петлю скрутило, він швидко рушив уперед, лише пошепки переказував те, що стрибало в думках. А музейний малюк зачастив каблучками поруч — і теж усе підскакував, аби підслухати: про що це він там шепоче?

Нарешті нова зала, і на вході до неї ліліпут урочисто вигукнув:

— Момент істини — Галерея Забутих Спогадів!

Майже нічим вона не відрізнялась від попередніх, хіба що «кажани» були смоляного кольору. Сава Григорович зробив декілька кроків, зупинився і почав оглядатися:

— Ну, і де це, сьогоднішнє, що потрібно активізувати?

— А ви вгадайте! — заперскав Пігмейко, та як зустрівся зі злющим поглядом екскурсанта, швидко промовив: — У кінці галереї. Останній експонат.

Кандидат наук, а у власних спогадах аспірант, квапливо досяг кінця кімнати й обома руками ухопився за останнього чорного кажана з лівого боку галереї.

— Ні!!! — заголосив ліліпут. — Справа!

Сава Григорович не встиг навіть гмикнути, як опинився в дитячому спомині.

...Семирічний Савко грав у квача з сусідськими дітлахами. Дворище було чималеньким, адже від двоповерхового будинка на вісім квартир до рядочком зліплених сараїв можна було бігти й бігти. А за сарайчиками були городи — довгі ділянки землі для кожної квартири. Зараз, восени, коли вже навіть картоплю повикопували, і тут дозволялося гасати досхочу.

А ще збоку, в куточку, був льошник, в якому хтось із сусідів вигодував здоровенну свиню (що поробиш, закарбоване сільське минуле!). Діти називали її просто «Свинка» і потайки підгодували шматочками хліба й печеною картоплею. Та завжди приймала пригощання з утішним рохканням, адже тварини, на відміну від людей, завжди відчують, коли їх люблять.

Гра в квача враз припинилась, коли з-поза сараїв долинув жажливий вереск. Це був переляканий болючий крик, такий гучний, що мабуть і на сусідній вулиці його почули. Шестеро чоловіків витягнули на середину двору широченну й товсту дерев'яну дошку, до якої була прив'язана Свинка: кожна лапа окремо. Нещасна тварина наполохано галасувала,

не могла звільнитися, лише безпорадно смикала головою. Навіть ще голосніше вона заверещала, коли до неї підійшов якийсь дядько з рябим обличчям. Він був у шкіряному фартуху, в одній руці тримав довгий загострений шпень, а в другій — великий металевий молот.

— Діти, геть звідсіля! — гримнув хтось з дорослих.

Сховалися за рогом крайнього сараю, але виглядали: що там відбувається на дворіщі?

Дядько в фартуху навалився на живіт Свинки, приставив до її грудини загострений штир і щосили вдарив по ньому молотом. Свинка схлинула, захрипіла — і настала тиша. Підійшов ще хтось — з великим ножем і чималеньким тазом. Вже було не розгледіти, що там діється, чулося лише дзвінке булькотіння. Потім свинячий колій піднявся і почав пити з тазу, нахилиючи його над головою. Припинив і з посмішкою подивився навкруги. І губи, і підборіддя, і шия — все було червоного кольору. Мабуть це входило в його нагороду — привілей різника.

Приголошений Савко чимдуж побіг додому. Біг і рюмса, але сльози не витирав...

Сава Григорович теж побіг, ані хвилини не хотів залишатись у цьому місці. Через одну стрибав по сходинках, знебачки заплутався в багряній завісі, що нагадувала засохлу кров. Розчинив двері. На мить призупинився, бо почув позаду переляканий голос ліліпута:

— Ви ж не активізували сьогоднішнє!

Та було запізно — за інерцією він вилетів на вулицю, спіткнувся, навіть одна сандаля розстібнулася.

«Ет, робітнички! — незадоволено подумав Сава Григорович. — Ремонтують дороги, ремонтують, а люди все одно перечіплюються!» Однією рукою він обперся на стіну арки, а другою виправив «аварію» на нозі. Ще й усміх-

нувся про себе: «Нотатка для режисера: у римських легіонерів сандалії були не на липучках! Треба не забути йому сказати».

Та як глянув на годинник, то й зойкнув: за двадцять хвилин дванадцята. Ой, лишенько! От-от і комендантська година запанує. Засидівся, засидівся він сьогодні, хоча й час провів весело. Сава Григорович вже по-справжньому побіг, щоб встигнути, поки метро працює. Подумки перелічував станції, які доведеться проїхати, аби дістатися аж до «Героїв Дніпра». І усвідомлював, що попереду ще довгий шлях.

ПЕРСОНАЖ

Час — неначе краплина води на розпеченому сонцем камінні, а спогад — це лише блідий слід, що залишився від неї...

Та не в спекотний полудень південних пляжів, а в похмуру грудневу ніч я створив персонажа, який акробатично вистрибнув з наметених словами кучугур і почав жити власним життям. Його ім'я ні про що вам не скаже, як, власне, і мені. Назвати його Гантенбайн? Це вже було... А він, цей щойно створений персонаж — так, саме він, — підморгнув мені зі сторінок буквами, ніби літерний поїзд фарми на пероні за останню мить до відправлення; став за моєю спиною з яскравими прапорцями в обох руках, почав ними розмахувати, сигналити невідомо кому та про що. Проте я цього не побачив, лише здогадуюсь.

Віч-на-віч ми зустрілися в якомусь фаст-фуді, куди я зайшов геть випадково — мене сіпало, мабуть цукор у крові цілковито зник, тож канапка з шинкою та солодка кава мали мене врятувати. Він підійшов з філіжанкою кави, ймовірно теж солодкою, бо крутив ложечкою так, ніби створював новий всесвіт.

Його посмішка не була схожа на привітальну. Скорше вона була сумною, якщо можна так сказати про посмішку.

— Артебігерауз, — стиха, але впевнено промовив він.

Отакої. Ще за шкільних часів я захоплювався фантастичними оповіданнями: про мандрі на далекі планети, про подорожі в часі... Тоді ж я придумав свій особистий код — слово, яке можу знати лише я. Вигадано це було на той випадок, що коли б раптом гіпотетично до мене

з майбутнього завітав прибулець — я сам, то зміг би цим словом підтвердити свою «ідентичність». І слово це було — Артебігегауз. Із позашкільних часів я взагалі не згадував цього безглуздя, а от тепер зняковів, адже ніколи цього коду вголос не промовляв.

Хоч і вдягнений у куртку крицевого кольору (я цей відтінок в одязі люблю), він зовсім не був схожим на мене — так мені здалося. Хоча... Ми бачимо себе лише в обманливих дзеркалах, кривих фотографіях, хибних домашніх відео, та ніхто ніколи не бачив зі сторони самого себе — «справжнього». Тому ми зовсім на себе не схожі, принаймні на таких «себе», якими уявляємо або вигадуємо у власних думках. Тож не наважусь назвати його своїм іменем.

Плин часу в дитинстві густий і наповнений. Однак нині я не зумів витягнути зі щільності шкільного часу жодної схеми подібної зустрічі, хоча тоді перегадував різноманітні варіанти того, про що ми могли б говорити.

Проквотнувши останній шматочок канапки, так же стиха запитав його — перше, що спало на думку:

— І як воно... там... у майбутньому?..

Він лише здвигнув плечима:

— А ти сам як гадаєш?

— Та й гадки не маю! — Я повів плечима так само, як і він. — Хоча... Якщо ти тут, то, мабуть, усе добре!

Потім замислився — і сказав інакше:

— Хоча... Все залежить від тебе, може ти — «післязавтрашній» я, а можливо — і «післядесятирічний»!

Він лише реготнув, ковтнувши кави, та скривився обличчям так, ніби в ній був не цукор, а весь наш споконвічний гіркий сум.

Оці його кваси мені не сподобалися — невже і я так роблю? Почав уважно розглядати його обличчя з певним інтересом.

— Ти, як то кажуть, нівроку... А скільки...

Та він, мов би вже очікувано, перебив мене:

— Ти теж на свій вік не глядишся...

Помовчали. Попили кави.

Раптом він мовив:

— А пригадуєш, як ми якось зосередилися на висловлені Лао-цзи: «Те, що вторить один одному — це голос і звук, те, що слідує один за одним — це минуле й наступне, і так без кінця»?

Подумавши: «Хао!» — бровами та очима я склав невадий візерунок китайського ієрогліфа «Добре».

Знов помовчали. Попили кави.

Коли нема про що говорити, починають базікати про технічний прогрес.

— А де твоя «машина часу», чи як там у вас її називають?

Він лише пирхнув, покрутив філіжанку перед очима, щось ще досьорбав з неї; затим розтягнув уста до вух (ніби пародіюючи мене колишнього), потім згорнув губи у буцімто мушлю.

Запитав підкреслено здивовано:

— Ти ще не второпав? Ти ж пишеш оповідання про зустріч у часі з собою з майбутнього. Саме це й дає можливість мені... скажімо так: «матеріалізуватися».

За всієї своєї психоделічності, я — людина доволі прагматична, і тому трохи збентежився. Тож вирішив з'ясувати все, так би мовити, «системно» (хоча й мислю «процесно»):

— Отже ти спромігся опинитись у моєму часі внаслідок того, що я почав про це писати?

— Звісно, адже як інакше я б зміг сюди потрапити?! — він усміхнувся так щиро, що майже став схожим на мене (як я сам себе уявляю).

Не до шмиги почала лунати повітряна тривога: сирени гули десь близько, тож забивали вуха як беруші та вже

не сприймалися як звуки. Усіх відвідувачів попросили перейти до найближчого укриття. Ми вийшли, але спускатись у метро не стали. Адже якщо він/я з майбутнього — нема про що хвилюватися.

Хрещатик спорожнів, ми стояли під аркою Пасажу, я дістав сигарети.

— Ти як — ще куриш?

— Ну, я сюди не перекурювати прийшов...

«Прийшов». Гарне слово — «прихід»! Я все ж роздмухав свою цигарку й жовчно запитав:

— Я от пишу оповідання, розмовляю зі своїм персонажем; а де зарука, що ти — не просто плід моєї уяви, галюцинація? Може зараз я взагалі сплю та бачу сон?

Він потер свої долоні, ніби намагаючись відтворити вогонь:

— Пригадай Кастанеду: подивись на свої руки, щоб усвідомити, що ти уві сні...

Я швидко подивився на свої руки. О! Вже давно варто було б і нігті підстригти. Більше ніякого усвідомлення не прийшло.

— Добре, — по-китайськи лагідно погодився я, — все реально. Але ж ти починаєш створювати своє минуле, з'явившись тут, а це може повністю змінити твоє майбутнє. Не все, звісно, а те, з якого ти прийшов. Це тебе не лякає? Зараз ти в минулому створюєш нову реальність для себе...

Він висмикнув з моєї пачки сигарету, я підніс запальничку. Затягнувся димом він так, наче в часи свого майбутнього вже ніколи не мав чогось подібного.

— Але ж і ти сам створив своє минуле, — напіввдиха промовив він. — Так само, як створюєш своє майбутнє зараз...

— Стоп-стоп-стоп! — я чітко відслідковував говорене. — Минуле ми створювали разом, чи не так?

— Ні-ні-ні! — метрономом відхилив він мої слова. —
Минуле ти створив сам, я з майбутнього... А тягар прої-
дешнього — це твоя провина!..

Я ніколи не зрікався спокути за здійснене. Усе те чорне
й досі маше крилами наді мною, навіть не дає розгледіти
клавіші на клавіатурі. І вже наосліп я крикнув йому, мило-
сердно:

— Як тебе повернути в твій час?..

Він глухо з-поза літер ледь чутно відгукнувся:

— Ти повсякчас створюєш майбутнє! Зроби його чистим,
яскравим і справжнім! А на мені постав крапку. Тоді
я і повернусь у свій час...

Що мені залишалося робити? Хіба що написати: все
буде добре, вже на початку літа буде перемога, я бачу своє
майбутнє, а мій персонаж буде згадувати про мене зі смі-
хом, як про давню, майже вигадану історію. Тож на цьому
я ставлю крапку.

ПРАКТИЧНА МУДРІСТЬ

Коли денна спека спалила сама себе, а прохолода навшпиньки прийшла зі сходу, повихала похилими крилами й сіла під крилатим дубом, учні примостилися поруч з нею. Це була година роздумів і міркувань після ранкового напуття Наставника й тяжкої праці вдень. Старезне дерево, що було давнішим навіть за згадки про нього, охоче дарувало свою тінь і стиха жебоніло фігурним листям про щось своє. Зазвичай саме в цей час з якоїсь підкорінної шпаринки виповзав довгоокий равлик — споконвічний незмінний слухач учнівських розмов. Натужно тягнучи свою скручену мушлю, ніби тягар надбаних спогадів, у яких він відчайдушно ховався, слимачок водночас доволі вдало намагався видати себе за рухливого екстраверта.

Його любили усі. Наймолодший з учнів залюбки підсунув кілька листячок кульбаби, зірваних раніше, адже чудово знав уподобання цього створіння. Те поблажливо прийняло підношення, навіть задоволено похитало цівками очей. Сам равлик ніколи не брав участі в розмовах, ні з ким не сперечався, бо зроду-віку вже переконався, що в суперечках народжуються не істини, а монстри.

Ченці всілися колом, і кожен подумки пригадав ранкову промову Вчителя, яка аж ніяк не була схожою на звичайні його настанови. Це була історія якогось міфічного героя на ім'я Геннадій Трохимович. Історія сумна й безглузда, але учні мали пригадати її, проговорити наново, зробити важливі для себе висновки.

Равлик не чув ранкової настанови, тож тепер нетерпляче жадав мудру річ послухати. Він лише одного не враху-

одним, і кожен переказував свою частину почутого вже власними словами, з особистим ставленням, темпераментом, ба навіть мовними особливостями. Тому плавна та гармонійна промова Наставника з їхніх вуст звучала переривчасто й непослідовно. Хоча... Справжня мудрість полягає не в дослівному слідуванні.

Поки переказ тривав, равлик лише переводив погляд з одного оповідача на іншого. А розпочав розповідь наймолодший — ще послушник, «слимак», як його називали справдешні ченці (це той, який кульбабове листячко приніс).

Генадій Трохимович вже змалку був допитливим хлопчиком. І проявляв себе практичною дитиною: розламував на шматки будь-яку іграшку, аби довідатися про її устрій, а також дізнатися, що вона приховує всередині. Ще семирічним якимось підбурих свого сусіда-малюка випотрошити його дитячу гармошку з гарними кнопочками по боках, щоб углядіти: з чого виникають її дивні звуки? Всередині були виявлені довгі металеві пластинки, які взагалі ні на що не реагували. Виступала повна порожнеча. А матуся голопущька, коли побачила дощенту зруйновану іграшку (не дешево, до речі), ухопила Геннадія Трохимовича за вухо й потягла до його батьків:

— Ваш негідник порізав баян мого сина!

Батько-мати руйначка лише розводили руками, наче грали на тому самому баяні, хитали головами, потім ніяково заговорили про гроші. Та по-сусідськи розійшлися без конфлікту. Герой порізаної гармошки ще довго тер відтягнуте вухо, але так і не закріпив у своїй пам'яті, що порожнеча може породжувати звуки.

У школі цей чувак не став авторитетом, хоч його й поважали. Точніше, користувалися його практичними здібностями: він безкоштовно давав списувати домашні завдан-

ня, адже вчився добре. А навчався добре пацан тому, що любив покладатись на інструкції. І не лише зі шкільних підручників: будь-які посібники, практичні рекомендації, поради користувачам він охоче перечитував. Хоча справжніх книжок, ну типу художньої літератури, і не розкривав. Добряче вивчив «модель для складання», а потім дивував однолітків швидким збиранням кубика Рубіка.

А ото як вилюднів — став працювати в кол-центрі, адже тепер залюбки переконував інших дотримуватися певних інструкцій.

— Алльо! — починав він розмову. — Щоб вирішити вашу проблему, виконуйте вказівки, які я вам надаю.

Та одного дня він побачив на тротуарній розкладці біля метро книжку «Практичний посібник: як вивільнити астральне тіло». Звісно, не зміг пройти повз нову інструкцію, купив. І потім вже сім років поспіль тупо виконував рекомендації цього «посібника».

Людам, які прагнуть досягти просвітлення, це може здатися дивним: як можна покладатися на шахрайські тексти, а не на настанови Вчителя? Однак Геннадій Трохимович був практичним мудрагелем: що книжка пише, то й роблю. Він вправно виконував усі рекомендації цього фальшивого тексту — і, як це не дивовижно, досяг бажаного. Мабуть справжня віра здатна породити істинне диво.

Однієї ночі він відокремився від власної тлінної плоті. Опинився біля стелі кімнати, здивовано розглядаючи спляче тіло. Так, він виділився своїм астралом у Всесвіт.

Оскільки в інструкції про якісь подальші дії не йшлося, Геннадій Трохимович почувався збентеженим. Ще й ця фігура в ліжку мала якийсь химерний вигляд, бо всі нутрощі було видно: кістки й вени, напівпорожній шлунок, пульсуюче серце... А проте тіло не було прозорим, просто він мов-

би дивився на нього одночасно ззовні та зсередини з якогось незвичного ракурсу. «І як же я тепер назад повернусь?» — перелякано подумав Геннадій Трохимович. Одна лише думка про власні тілеса спрацювала — він підскочив у ліжку, сів і почав себе ретельно обмацувати. Хоч спокій однаково не приходив: «Це насправді було, чи увісні примарилось?»

Взагалі люди завжди плутають справжнє з намисленим.

А все-таки вже через дві наступні ночі Геннадій Трохимович легко користувався набутими навичками. Він міг потрапити в будь-яке місце, варто було лише напружено подумати про пункт призначення. Або міг опинитися поруч з людиною, лише мислено уявивши її образ. Або просто ширяти в просторі прямо чи зигзагом, проходячи всі перешкоди наскрізь. Він відчув себе Суперменом і вирішив учинити щось корисне для людей, в першу чергу — для сил оборони.

Подумав про рашистський генштаб — і одразу ж там опинився з бажанням отримати великий куш: вивідати якусь важливу воєнну таємницю. На здоровезному круглому столі була розстелена теж чималенька мапа, а навколо крутилися пузани у військовому однострої. Вони голосно лихословили, звертаючись один до одного то переконливо, то розгублено, запитливо й задумливо, але майже виключно матюками. Можливо це був якийсь чударнацький мовний шифр. А ще вони пили горілку. Геннадій Трохимович так нічого й не урозумів, хіба лише те, що робити йому тут нема чого.

Тоді вирішив пролетіти вздовж лінії фронту, щоб виявити десь ворожий ракетний комплекс. Та й тут його спіткала невдача. Ні, пускову установку він знайшов, але в нього не було з собою смартфона для визначення геолокації.

Що він доповість нашим військовим замість чітких координат? «Отам у лісі, біля яру, метрів за тридцять від поваленої сосни...» З таким повідомленням його ніхто й слухати не стане! Крути не верти, та з усіх боків ця місія нездійсненна. Геннадію Трохимовичу було трохи прикро: не вдалося зробити добру справу, але нічого не вдієш.

Адже не писав посібник про те, що до добра ведуть різноманітні шляхи, і що вони незчисленні.

Тоді Геннадій Трохимович надумав застосувати нові здібності на власний інтерес, а саме — трохи розбагатіти, грошенятами розжитися. Але й тут повна дурня вийшла.

Він одразу вирішив, що не варто підглядати в якогось багатія номер кредитної картки і пароль до неї — електронне шахрайство вкрай ризиковане й непевне. Потрібні були «живі» гроші. Тож узявся діяти за сценарієм, який угледів у якомусь фільмі. Відшукав підпільне казино, де грали на готівку, і чи не місяць крутився там, аж поки дочекався слушного моменту. Одного пізнього вечора гравці розійшлися, а управитель закладу набив купюрами невелику дорожню валізу й поїхав на вокзал. Геннадій Трохимович незримо слідував за ним.

У другій залі автоматичних камер схову гральний гангстер засунув валізу в комірку під номером «17», озирнувся навкруги й набрав PIN-код. Наш астральний розвідник все побачив, запам'ятав, повернувся в тіло, ще й записав відобуті дані. О цій порі до вокзалу він все одно не зміг би потрапити, тому що за п'ятнадцять хвилин починалася комедантська година.

Вже зрання Геннадій Трохимович замовив таксі, а о двадцятій хвилині на шосту зайшов до відповідної зали. Бажана комірка виявилася незайнятою і порожньою. Мабуть кур'єр обдурив його: ще вночі привласнив гроші, а куди поїз — невідомо.

Невдалий ділок ледве не заплакав і, покутний, поїхав додому на тролейбусі, якого очікував чи не пів години. Недарма кажуть: «Хотів піти з грошима, втім тільки пшик отримав».

Декілька ночей Генадій Трохимович не повертався до засвоєної практики виділення власного астрального тіла — все переймався невдачами, що неначе навмисно переслідували його від самого початку. Втім помалу виборсався з похмурого стану душі, почав інколи фланірувати навмання... До знайомих бува зазирне: чим вони займаються? Однак здебільшого всі в цей час вже солодко спали, ще й поспували так майстерно, що аж завидки брали.

«Але ж у Західній півкулі зараз день! — осяйнула думка. — Гайда в Новий світ!»

Астральний мандрівник замислив побачити не будького, не першого-ліпшого, не пересічного американця, а особу найвищого ґатунку, до якої простий Геннадій Трохимович у буденному житті ніколи б наблизитися не наважився.

— Ну ж бо, пане Президенте, що ви там поробляєте? — зухвало вигукнув він, очікуючи, що в ту саму мить опиниться в Білому домі, але натомість миттєво отримав добрячого стусана в свою астральну фізію — і, як наполоханий заєць, стрибнув у власне тіло в ліжку, ще й з головою під ковдрою сховався.

Напевно поважні особи оточені не лише агентами служби безпеки, а на додаток ще й мають надійних охоронців і в метафізичному вимірі, щоб такі от обходисвіти трималися якнайдалі.

Після чергової осічки Генадій Трохимович вже не займався цією практикою, а книжку «Практичний посібник: як вивільнити астральне тіло» викинув на смітник. За два місяці він цілковито позбувся набутих раніше навичок

і вирішив, що все це не було потрібним анікому, навіть йому самому, адже жодної користі не отримав, навіть похизуватися своїми надприродними здібностями ні перед ким не зміг би. Та найгірше — він не сумував за такою втратою, журився лише, що сім років промарнував.

— А тепер проведемо «розбір астральних польотів», — промовив найстарший ченець, оскільки саме він закінчив переказ історії.

Равлик прудко поповз до своєї рідної шпарини. Зараз він не хотів чути учнівських балачок — з нього вистачило самої історії. Не сподобалася вона йому, хоча й чимало незрозумілого залишилося.

Пригадав, як виборсувалися вони з яєць — усі брати-сестри, родина слимача. Які крихітні й прозорі мушлі вони тоді мали... І як з часом черепашка тверділа, темнішала, зростала. Вона ніби накопичувала в собі досвід і мудрість!

Все не міг зрозуміти: навіщо виходити зі свого тіла? Адже ніякого практичного сенсу це не має! От, люди! Шукають «просвітлення» серед темної ночі.

Подумки уявив таке: «вивільнився» він зі своєї мушлі й голий-босий телепає по світу. Така картина лише додала йому ходи, аж мушля почала метлятися в усі боки.

Вже в нірці равлик втягнув очі всередину тіла, проте ще довго не міг заснути. Все боявся: а раптом йому насниться астральний політ? Та нічого, обійшлося.

ЗАКРИВАЮЧИ ГЕШТАЛЬТ

«Тенета

Я завжди почувався павуком — ще з дитинства. Павук-довгоніжка, що жив у нас на кухні за холодильником, не боязко й залюбки бігав по моїх дитячих долонях, обережно переходячи з однієї на другу. Я тоді дивувався: як він не плутається в своїх численних ніжках, а рухається струнко та стрімко? Одначе варто було з'явитися на кухні ще комусь, як мій друзяка швидко плигав на підлогу й ховався в своєму закуточку.

Якби я бодай натякнув, що ми в ті часи говорили з ним про усе, то мене одразу зі щирим уболіванням запроторять до психіатричної клініки (а це, до речі, для будь-якого письменника є не найгіршим виходом).

Пригадую, як колись іще студентом відвідував свого приятеля в сумновідомій “Павловці”, а він, у казенному халаті, з тонкою усмішкою знавця говорив про любов, про її недоречність, і лише перев'язані плесна з порізнаними венами косилися чистенькими бинтами на нього недовірливо.

Ми ходили тоді кирилівськими пагорбами серед ще теплої осені, а золоте листя підіймалося з кожним кроком і линуло грайливо чи не до колін. Згадували Ніцше й Шопенгавера. Та сплинув час, і колишній пацієнт став консультантом з холодильної техніки в доволі успішній компанії. Тепер усі свої думки та сили він спрямовував на утримання жінки з трьома дітьми — прискіпливо й бездумно. Мабуть його вилікували в тій клініці і від депресії, і від любові, хоча не скажу напевне, адже надалі наші шляхи вже ніколи не перетиналися.

...Я переконливо й старанно сплітав павутиння слів, будував безглузді твори, що подобались видавцям і чита-

чам. Та не раз пригадував слова отого мого однокурсника про недоречність любові (навіть без вже набридлих цитат Ніцше).

“А до чого тут любов?” — запитає будь-який байдужий, але підкреслено чемний книжковий жук. Цього персонажа ми залишимо ентомологам, а я все поясню дійсно зацікавленим. Адже інколи різати правду — це як різати вени...

Павутинка

Перша закоханість — ніби перша мерехтлива павутинка, з неї починається майбутнє...»

Андрій відклав рукопис і задумався. Оповідання називалося «Закриваючи гештальт». Ніби все гаразд, редагувати нічого: стиль іронічно-витриманий, слова підібрані вдало, і хоч самі по собі ці павучі ремінісценції є дещо чудернацькими, однак то вже авторська примха. Тема, звісно ж, банальна — будь-хто проходив ці етапи «майбутнього». І сам Андрій стикався з чимось схожим, але було це справіку, ще в минулому житті. Чи не кожний рукопис, який надсилали йому згори, сповідав про несамовите кохання, відчайдушні вчинки заради прихованої зради або помсти тощо.

Тексти від Контори приходили лише на папері: роздруковані на принтері, вдало набиті на друкарській машинці, а одного разу рукопис взагалі був виписаний від руки хрестиком... Та Андрій старанно вичитував історії сторонніх персонажів, тишком примірював їх на себе, ніби вдивлявся в криве дзеркало. Майже завжди складалися вражаючі збіги, але Андрій зазвичай відмахувався від порівнянь, адже банальність панує світом!

От і в теперішньому творі автор слиняво повідував, як закохалися студент і школярка-випускниця. Вони ще й цілуватися по-справжньому не вміли... обійми з вибуховою хвилею... ерекція з присмаком сорому...

Андрій знизав плечима — вміння приходить з досвідом. Хоча, звісно, на це потрібен час.

...І так вкрай рідкісні зустрічі припинилися — школярка стала абітурієнткою, готувалася до екзаменів. А з осені студент вже взагалі не пасував своїй пасії, адже вона й сама стала студенткою (щоправда, іншого вишу). За описами автора, вона була вкрай вродливою, розкішною в усіх сенсах, тож і увага чоловіків до неї спліталася в суто своє, ефемерне й феромонне, павутиння.

«Ну начебто якийсь вертеп з Вертером...» — досадливо подумав Андрій: заяложено, тривіально, пласко.

Втім треба було читати далі.

«Біла павоць»

Сніг навкругу падав так спокійно й тихо, що навіть моя мовчазна присутність здавалася галасом. Білі фіранки на вікні другого поверху приховували будь-який рух у кімнаті, де вона чи то вечеряла, чи то схилялася над підручниками. Де була вона.

Інколи на завісці мигцем проковзала майже невовима оком тінь, ніби метелик прослизнув повз павутиння і розтанув у небі.

Сніг порошив там три дні й три ночі. Це я можу підтвердити особисто.

Але думка про метелика змінила все. Навіть не думка, а давній спогад.

...Я тоді ще ані читати, ані писати не вмів, і вперше опинився біля моря. Біла піна мережила крайок пляжу, ніби та моя люба павутинка біля холодильника. Під водою з піску маячила дивна довгаста черепашка, ледве кольорова, але схожа на крильця метелика.

“Морський метелик!” — захоплено вигукнув я.

Мушля була дбайливо прихована в кишені, віднесена до кімнати, яку знімали батьки біля моря, а я заснув з почуттям радості, адже тепер мав поруч щось любе.

Зранку я дістав свою теперішню улюбленицю і побіг до батьків, радісно галасуючи: “Метелик розкрив свої крильця!” Дійсно, стулки черепашки розсунулися, звідтіля виглядала навіть її сірувата ніжка.

Мама мене заспокоїла (якщо можна так сказати): “Та ні... Ракушка померла, оскільки може жити лише у воді... Ось тому й розкрилася...”

Рюмсаєв я тоді весь день.

...Але тепер, у павутинні снігу, ніби льодяний павук, я зрозумів найголовніше: “Ти вбиваєш те, що хочеш відчайдушно утримати біля себе”.

Або так: “Якщо розкриєшся перед кимось, то помреш”».

Андрій лише гмикнув на такі сумнівні афоризми. Адже цілу вічність він перебував тут і стикався з такою кількістю різноманітних висловів, що вже навіть не намагався запам'ятовувати їх. Ба навпаки — викидав ці дурощі з голови, ніби павук висмоктане тільце здобичі з павутиння. Андрій гмикнув повторно, коли в думках виникло це порівняння з павуком.

Що не кажи, а читані твори впливають і на свідомість читача. Інколи йому здавалося, що він лише пригадує свої попередні численні втілення, інкарнації, яким і ліку нема. От і зараз він не зміг втриматися від зіставлень.

...Врешті-решт студенту набридло стояти під вікнами, а відчай свій він приховав під почуттям образи. Минув час, відчай розтанув, ніби той сніг, але образа залишилась і навіть розквітла під весняним сонцем. А ще почала цвісти пустопорожня квітка помсти...

Андрій почухав потилицю — у нього нібито все було не так, під вікнами він взимку не вистоював, хоча... У схожій ситуації він самотужки приєднав себе до шотландського Ордена Будяка, бо ухопився за його девіз: «*Nemo me impune lacessit*»¹.

¹ Ніхто не образить мене безкарно (лат.).

Але коли це було?..

В оповіданні наступні події відбувалися вже двадцять років потому. Колишній студент став відомим автором, проте як і раніше рефлексував на тій же «колишній» закоханості. (Андрій і сам раптово придумав афоризм: «Мазохісту й у пеклі комфортно!»)

...На черговій презентації нової книги відомий письменник одаровував шанувальників автографами. І от підійшла вона. Настав той момент, якого він потай чекав дотепер...

«Закриваючи гештальт

Знайомі очі були такими ж блакитними, як і колись, на це небо, і я ніби знову закохався в них.

— *Підпишете, авторе? — Її погляд був блискучим і яскравим. — А може, впізнаєш?..*

Долаючи очікувану несподіванку, краєчком губ я зобразив інсультну посмішку.

— *Як же, як же... Ти як тут опинилася?*

— *Побачила на книжковому магазині плакат зі знайомим прізвищем. Вирішила перевірити: а чи не ти це?*

— *Я це, я це! Давай зустрінемося пізніше, мені ще треба цей рекламний перформанс завершити.*

Вона дивилася на мене лагідно та з любов'ю.

— *Я в місті проїздом, на завтра їду далі, але зупинилась у готелі напроти твого книжкового перформансу. Номер 144. Розумію, багато чого змінилося, і ми вже змінилися, але раптом... — її погляд був схожим на той, двадцятирічної давнини, коли ми тільки-но починали опановувати "майбутнє".*

.....

Коли павутиння сплетено майстерно, треба лише чекати терпляче, коли здобич опиниться в ньому...

Як і завжди, я прокинувся на світанку.

Тихесенько піднявся з ліжка. Її золоте волосся огортало подушку, а сама вона була закутана в простирадло, ніби метелик, вміло оплетений м'якеньким павутинням...

Тихцем я вдягнувся, залишив на столі двадцять доларів і пішов геть.

Хтось може сказати, що ця помста була аж занадто "нешляхетною"...

Та опинившись на вулиці, я відчув спокій і задоволення — гештальт було закрито».

Андрій чи не підстрибнув: чому автор приховує те, що могло статися далі? Адже все було не так, і на цьому не скінчилося!

Клята Контора ніби навмисно провокувала його на спогади. Андрій подумки опинився в тому — минулому — своєму житті. Звісно, не було ніяких автографів, і не двадцять доларів він залишив на столі, а п'ятдесят...

І не було відчуття спокою та задоволення!

Сподіваючись повернути безглуздо втрачене, він до опівдня набирав номер телефону, але чув те саме: «Абонент поза зоною досяжності».

Лише під вечір з новин він довідався, що в передмісті в ранковий час сталася автотроща, загинула молода жінка. Схоже, що в стані стресу вона не змогла (або не захотіла) впоратися з керуванням на шаленій швидкості.

«Чому вони так зі мною?.. — приречено думав Андрій про Контору. — Ніби навмисно...»

Він спробував згадати: а коли він опинився тут, навіть й за що? Та навкруги темнішало, темрява, огортаючи його, м'яко тиснула. Буцімто він потрапив у тенета власної пам'яті.

Так-так. Адже годинник вже зупинився.

ПОКУПЕЦЬ ТІНЕЙ

Не тільки підлітки, а й малі шкети з виглядом розумак повторюють цю приказку, почуту від дорослих: «Кому в житті не везе, той живе на ДВРЗ¹». Дорослі зазвичай дітей поруч із собою не помічають, тому завжди багато чого можна довідатися з їхніх розмов.

Коли наприкінці спекотного літнього дня по центральній вулиці проїхали два великих закушпелених автобуси, ми вже знали, що в них біженці зі Слобожанщини. Тож стрімголов побігли на Опришківську, де їх мали оселити. Лише тиждень тому закінчився ремонт занепалого будинка, що був схожим на довгий двоповерховий барак — як, в принципі, і більшість старих будівель на ДВРЗ. Колись там був гуртожиток ремонтників депо, а зараз усе було готове для розміщення переселенців.

Прибігли задихані, але встигли побачити, як приїжджі починають оселятися. Ми, звісно, передусім зиркали на дітей — своїх однолітків, особливо на дівчат. А дітей там було чи не наполовину. Та згодом наша увага прикипіла до дивакуватого чоловіка — в цю спеку він був у чорному костюмі, в темних окулярах, під пахвою тримав ціпок, а другою рукою волік здоровезну валізу. Потім у такій же спосіб (в окулярах і з тростиною) він затягнув до будинка ще дві такі ж.

Зацікавленість цією особою виявили і дорослі, адже наступні два дні чоловік у костюмі ходив по нашому району й усе розглядав. Так само в темних окулярах, спираючись на витончений дерев'яний ціпок, хоча й не кульгаючи. Не

¹ ДВРЗ — віддалений від центру Києва район біля Дарницького вагоноремонтного заводу, який і досі має славу кримінального та занехаяного.

знаю чому, але дорослі нарекли його прізвиськом «Паніковський». Навіть на лице він був дивним: зачіска «їжачок» із сивим жорстким волоссям не дозволяла чітко визначити, хто це — моложавий дідуган чи парубок похилого віку.

Вже на п'ятий день, серед новобудов, аж на Лісках, він відкрив «Фотосалон». Це було зовсім незрозуміло — хто під час війни звертатиметься до послуг фотографа? Всі побутові події легко фіксували камери смартфонів, а для особливо урочистих випадків замовляли майстрів професійних агентств.

По району, як і спека, почали розтікатися чутки. Найбільше пліткували поруч з яткою розливного пива та квасу, бо саме це місце було найпривабливішим у нестерпну жару. Ми-то пили прохолодний квас, водночас прислухуючись до розмов старшого покоління.

Вихоплені розрізнені фрази потроху склалися в певну схему.

— «Не людей він там фотографує, а небіжчиків!» — «А то ти на власні очі бачив, що хтось туди мерця тяг?» — «Грошей не бере, сам платить, якщо поділиш свою тінню!» — «Це як?» — «Сходи сам, дізнаєшся!» — «Та бодай він скапав, як віск!» — «На моє глибоке переконання, він є втіленням справжнього митця, що створив певний перформанс для наочного усвідомлення миттєвостей людського буття, подібних до тіні...» — «Ти краще більше не пий...» — «А може він князь, і не тіні купує, а душі?»

Того ж вечора ми своєю компанією, щоправда вже більшою завдяки новим друзям, розмірковували: що це все може означати?

— Він мандрівник у часі! — впевнено заявив Юрко-розумник.

Усі зареготали: авжеж!

— Мандрівників у часі можна побачити на старих фото, де вони в кросівках і з мобільними телефонами, яких ще не було на той час!

— А чому ви думаєте, що такі вояжери мають бути лише з майбутнього? А якщо наш Паніковський — це мандрівець у часі з минулого?

— Ну і якого біса йому потрібно в нашому майбутньому? Юрко-розумник вагався недовго:

— Анубіс! Це його провідник, так само ходить з палицею! Купує тіні, щоб вони стали рабами в загробному світі фараона!

Всім була відома пристрасть нашого однокласника до історії, особливо до стародавнього Єгипту, та зазвичай його нібито й цікаві повідомлення не викликали в нас великого інтересу.

— Точно! Слуга Анубіса! — Саме слово «Анубіс» Юрко проговорював з неабиякою насолодою.

— Не пизди, — розмірено сказав Степан-хуліган, незважаючи на те, що поруч сиділи дівчата. — У мене є план. Гей, Грицько! — він штовхнув п'ятикласника з нашої компанії. — Ти ж боягуз, навіть власної тіні боїшся! Тож продай свою тінь, дивись — хоробрим станеш. Ну а ми про все й довідаємося.

Дійсно, план був чудовий, але назавтра ми Гриця майже тягли до фотосалону, так він опирався. Відверто кажучи, боягузом він був ще тим — хоча на три роки молодшим за нас, тож пробачливо.

Салон знаходився з північного боку новобудови, єдине вікно було розчинене, щоб отримувати прохолоду з вулиці, а не від кондиціонера. А під вікном була лавка — доволі довга, мабуть Паніковський сподівався, що бажаючих буде чимала черга.

Втім наша четвірка дослідників завмерла, навіть не перейшовши дорогу: до фотосалону наблизився вчитель фізики В'ячеслав Петрович і рішуче увійшов всередину. Пригнувшись, ми перебігли вулицю, тихесенько всілися на лавку під розчиненим вікном і прислухались. Розмова вже велася.

— Це просто знамення, що ви — фізик! Ви одразу все зрозумієте. Визнайте, що з фізичної точки зору різновимірні світи не можуть взаємодіяти, адже мають абсолютно різну природу. Двовимірний світ плаский, не має товщини, тож у тривимірному світі його й помітити неможливо.

— Так, — погодився В'ячеслав Петрович.

— Але! — майже закричав фотограф. — Уявіть, що існує диференціал вищої вимірності!

— Ви маєте на увазі нескінченно малий приріст...

— Саме це і є моїм відкриттям! Двовимірний світ має безкінечно малу «товщину», що дозволяє йому взаємодіяти з нашим матеріальним світом!

— Тоді можна припустити, що й тривимірний світ має свій диференціал у чотирирівимірному... — схоже, вчитель посміхнувся.

— Не треба нічого припускати, так воно і є! Темна матерія — по-вашому, це що таке?

— Гаразд, гаразд... А навіщо вам тіні людей?

Тепер розсміявся Паніковський:

— І звідкіля ці дурниці беруться... Не потрібні мені ніякі тіні! Послухайте, двовимірні сутності можуть чіплятися до людської ментальності, сприяти негативним думкам тощо. А я винайшов унікальні лінзи: коли світло проходить крізь них і потрапляє на людину, то відштовхує все, що має нескінченно малий приріст. Розумієте? Виштовхує всіх цих паразитів!

— Так ви — екзорцист?

— Ні. Просто я допомагаю людям звільнитися від усього того негативного, плаского, що й відслідкувати неможливо. Одначе люди після процедури відчували покращення в своєму внутрішньому стані. Ви й на собі можете перевірити...

— Добре, — погодився В'ячеслав Петрович. — Моя сестра просила надіслати їй мою фотокартку, але справжню, з пластини, електронний зліпок її не цікавить.

— Прекрасно! І карточку я зроблю, і звільню вас від двовимірних сутностей... Під час процедури очищення я навмисно подаю освітлення, щоб з'явилася тінь людини. Але то просто символ, ознака, що це не фотографія. За фотокарточку з вас 175 гривень. Очищення — безкоштовно. Прошу в студію!

Вони перейшли в сусідню кімнату, а ми піднялися з лавки й рушили додому. Дуже радів Грицько, адже тепер йому не було потреби влазити в якусь халепу.

— Розумнику, що скажеш?

Юрко знизав плечима:

— Шарлатан!

Коли потемнішало й відспекотнилось, ми справляли посиденьки на лавах біля лісу. Сіроока дівчинка Ганна, харків'янка, як і ми — восьмикласниця, вже котрий вечір поспіль навмисно сідала поруч зі мною. Це викликало хвилювання та радість одночасно.

— Тут так тихо, — казала вона. — А в нас усе вибухало — і вдень, і вночі...

— О! — раптом вигукнув Степан. — Ви чули цю історію з телефоном, що трапилась у Голосієві?

Я відчував, що хуліган зараз розпочне баяти якісь безглузді й дурні байки, однак зупинити його не міг.

— Одного дня мама пішла на роботу й забула дома свій телефон. Раптом телефон задзвонив, дочка ввімкнула, а телефон каже: «Дівчинко-дівчинко! Шахед залетів у твою область і шукає тебе». І вимкнувся. І раптом знову задзвонив. Маленький братик просить: «Не вмикай!» Але дівчинка його не послухала, а телефон каже: «Дівчинко-дівчинко! Шахед залетів у твоє місто й шукає тебе!» І вимкнувся. Раптом знову дзвонить. Маленький братик аж плаче: «Не вмикай!» Та вона все одно ввімкнула. І обидва чують: «Дівчинко-дівчинко! Шахед залетів на твою вулицю і шукає тебе». І вимкнувся...

Зненацька в Юрка насправді задзвонив телефон.

Ганна ухопилась за моє плече, а якийсь карапуз, що невідомо яким чином опинився серед нас, загаласував:

— Не вмикай! — З відчайдушним плачем він побіг додому.

— І якого біса ти це випездронив? — запитав я в Степана, навмисно вставляючи «дрон» у слово. — Люди в такому пеклі побували, а ти тут розважаєшся.

Чи не вперше за моєї пам'яті базіка зніжковів:

— Та я ж просто для приколу...

А Ганна погладила мою руку. І це було так дивно.

Після літа час почав рухатись якимось дуже стрімко. З Ганною ми сиділи за однією партою, так само поруч сиділи в бомбосховищі під час повітряних тривог. А на Різдво я подарував їй маленького мельхіорового янгола — з розкритими крилами й простягнутими руками. Вона чомусь розплакалась.

За ці пів року люди лише зрідка згадували Паніковського, і виключно так: «О! Ще такий-то продав свою тінь!» Та одразу після Нового року про нього знову заговорили. Точніше, заговорив Миколай-Талалай. Цей мужчина був відомий усім у нашому районі — балагур і веселун завжди потрапляв у кумедні, але відносно невинні пригоди. Проте зараз він ішов у призив, тож наостанок заявив: «Ну ж бо продам я свою тінь, щоб вороги мене помітити не змогли!» Проводжало його на фронт усе ДВРЗ.

Дивний фотограф і взимку носив темні окуляри й опирався на тростину. Хіба що був тепер не в костюмі, а в довгому чорному пальті.

Наприкінці січня помер В'ячеслав Петрович. Звісно, він був уже стареньким, та все одно було сумно — це був гарний вчитель.

А ще через два дні всіх приголомшила звістка: на фронті загинув Миколай-Талалай.

Одразу спом'янулося, як він «продав свою тінь». ДВРЗ гуділо: згадали і В'ячеслава Петровича, що також був клієнтом Паніковського, та й загалом чимало тих, хто помер у січні, за життя встигли відвідати «Фотосалон».

Під вечір біля стадіону зібралися розгнівані люди. Як раз вимкнули світло, тож блимали звідусіль ліхтарики, було навіть декілька смолоскипів. З вікна квартири я спостерігав, як цей напівосвітлений лютий натовп рушив у бік Опришківської. Здалося, що смолоскипів значно побільшало, бо спалахи полум'я вихоплювали чорні пласкі фігури й моторошні тіні пообіч. Ніби вогняна змія повзла темною вулицею.

Фотографа вдома не застали. Можливо, хтось його попередив, а може він і сам знав про цей світ набагато більше, ніж будь-хто з нас.

А вже назавтра, другого лютого, ми з Ганною сиділи на лавці. Я із задоволенням розглядав сіре небо, адже воно нагадувало її очі. Та все одно не втримався:

— Втік Паніковський, тепер і не дізнатися, що ж він там насправді винайшов.

А Ганна погладила мою руку:

— Може давай поговоримо про щось інше? Наприклад, які тваринки тобі більше подобаються: собаки чи котики?

Я чомусь майже шкірою відчув, як швидко плине час, тому також погладив її руку і відповів:

— Найбільше я люблю бабака. Особливо, коли він не бачить власної тіні. Адже це беззаперечно свідчить, що вже незабаром настане весна!

Я, МАВПА

Замовлене доставили швидко. Кур'єр зачитав список:

— Лазанья Болоньезе, равіолі з кроликом, соковиті креветки з томатами, кавуном та чіпсами з пармезану. Все правильно? Смачного!

Я розплатився і доброзичливо відповів:

— Краще побажайте смачного моєму коту. Це все йому, бо в нього сьогодні день народження.

Хлопчина гмикнув і, мов східний експрес, стрімко відбув у подальші подорожі.

Все було буденно: поклав ще теплі равіолі в котячу мисочку й покликав Кінга покуштувати смаколики. Той лінки й неквапно попрямував до кухні, буцімто робив мені величезну послугу. Бридливо понюхав запропоноване, але почав жерти так завзято, що аж вуха до карка прикипіли.

А потім трапилося дещо несподіване: я перетворився на мавпу. Це мене не приголомшило, адже примати, як стверджує наука, не вміють дивуватися.

Я безпорадно погойдав довгими руками, не розуміючи, куди їх притулити, відтак підійшов до дзеркала, аби сумно роздивитися свій теперішній образ. Рудої шерсті не побачив, тож я — не орангутанг (бо, так би мовити, і за «тілесною масою» я під цю породу не підпадав). Чорне хутро по всьому тілу та веселі очі вказували на шимпанзе. Що ж, це найрозумніші з гомінідів, отже я не в найскрутнішому становищі.

Подивився на годинник і почухав потилицю: вже було варто збиратися на роботу. Зазирнув до Кінга — як йому смакота, але той зненацька вищирився на мене, зашипів

гнівno й драпнув у кімнату. Я лише знизав волохатими плечима, промовив щось на кшталт «гу-гу-гу» і вдарив себе кулаком у груди.

Манжети на рукавах вдягнутої сорочки ледве прикривали лікті, тому довелося натягнути на себе нейтрального вигляду футболку, хоча це не відповідало неявно рекомендованому офісному дрес-коду.

Охоронець на вході прискіпливо мене роздивлявся, але персональна картка спрацювала, тож він лише закотив очі й похитав головою.

У коридорі я зіштовхнувся з шефом, та оскільки запізнавався всього хвилин на п'ять, не більше, то весело й спокійно привітався. Він подивився на мене якимось перелякано, одначе швидко опанував себе й іронічно промовив:

— Схоже, вчора ти добряче відсвяткував якусь важливу подію. Бо скажу відверто — вигляд маєш кепський!

Я лише стиха гу-гу-гукнув і декілька разів вдарив себе кулаком у груди, мовляв, усе гаразд!

Наступні дні були шаленими — я нарешті дописав нову програму, що мала б піднести нашу компанію на принципово новий рівень. Тому не здивувався, коли в четвер шеф викликав мене до себе.

З шефом ми були друзями чи не з дитячого садочка. Звісно, на людях я собі жодного панібратства на дозволяв, але сам на сам ми спілкувалися щиро, відверто, як у дитинстві.

— Послухай... — він гасав очима по всій кімнаті, ніби той прожектор, що виловлює ворожий дрон, аби ненароком не перехопити мій погляд. — Твій теперішній... як би це сказати? імідж! ...дещо дратує наш колектив.

— Тю! — здивувався я. — А в чому проблема? Те, що я не схожий на інших? А яка різниця, адже я працюю навіть краще за багатьох! Ти ознайомився з моєю новою програмою?

Шеф почав нервово гойдатися в кріслі.

— Не про це мова! Так, ти геній, усе таке. Але ж ми — одна команда! І треба враховувати побажання інших.

Я і сам злегка занервувався — почав завзято чухмари-тися.

— Зачекай. От у Василя-Василіска на столі стоїть великий прапор ЛГБТ. Я, звісно, не конфідент і ябедник, але ж він при розмовах строїть двоякі гримаси! А ще на отой їхній парад усіх в офісі запрошував... Тобто, це — не дратує колектив?

Шеф з розумінням схилив голову:

— Так, я з тобою згоден, але, на жаль, це інше. Політко-ректність. Як-от у Штатах з афро-американцями.

— Добре, — спокійно відповів я. — То що ти пропонуєш?

Той і сам за інерцією почав чухати підборіддя.

— Ну, не знаю... Може — епіляція?

Я розсміявся:

— Нумо я задеру футболку, а ти наочно оціниш об'єм запропонованих робіт!

Він боязко виставив перед собою долоні:

— Облиш! Не треба! Може, хоча б морду поголиш? І великі темні окуляри начепиш? І бейсболочку, щоб вуха приховати?

Але тут мною оволодів біс незгоди — ба навіть не біс у релігійному розумінні, а небажання дотримуватися безглузких соціумних традицій.

— От як скажу тобі таке, — я ледве не почав шипіти: — Стань рачки, а я тебе трахну! Це буде нормально? Бо оте, що ти пропонуєш — те саме.

Шеф ухопився за голову:

— Ну чому ти такий мудрований?! А може так: вивеземо всю техніку тобі додому, будеш працювати віддалено, на самоті? І колективу спокійно, і ти залучений до справи.

На тому й порішили.

Так що в п'ятницю я працював вільно. Однак у ту ж п'ятницю зателефонувала колишня, нагадавши, що в суботу я обіцяв Ореста повести до зоопарку.

Мабуть, діти — це єдине, що надає сенс нашому перебуванню в цьому світі.

Шестирічний Орест ухопив мене за кошлату шию, притиснувся щиро з любов'ю, адже діти сприймають батьків такими, які вони є, не порівнюють, не дають оцінки, а просто люблять, бо покладаються на їхню силу та сподіваються на захист.

А от колишня обзирнула мене, оцінюючи, і промовила майже гидливо:

— У тебе що — «чорна п'ятниця» вчора була? Навіть не знаю, чи можна тобі дитину довірити...

Я завжди любив Київський зоопарк і радо час від часу його відвідував. Найбільше мене приваблював тераріум зі зміями — плазуни викликали в мене неабиякий захват. Та не сьогодні. Якись інстинкти відштовхували мене від змій, тож ми з Орестом спершу рушили до авіарія з птахами.

Тільки-но ми увійшли, там почався несамопитий галас: птиці почали ширяти по всьому простору, голосно гелготати, термосити крилами мало не перед обличчям. Але Оресту це сподобалось, та й сам я декілька разів хвацько підплигнув.

Копитні, як і завжди, навіяли сум: вони щось невдало жували, випускаючи довгу слину, дивилися журними очима й зрідка бекали.

Утім справжній гвалт почався біля вольєру з мавпами. Примати наче батька рідного здибали: верещали відчайдушно, били себе кулаками в груди, стрибали в усі боки й огулом здійснювали чималу веремію.

Правду кажучи, я і сам ледь втримався від того, щоб приєднатися до їхніх веселощів, вчинити щось інстинктив-

не й природне, аби підтримати цю мою родину. Бо чітко усвідомлював: чим ми гірші за людей? Ми такі — які є, і цього не змінити.

Навіть Орест весело підстрибував і щось вигукував. Я б тут залишився навечно, серед своїх, проте дитина тягла мене далі.

Ми ще й двох кроків не ступили, як до нас підскочив якийсь дядечко в солом'яному капелюсі.

— О! О-о! — загорланив він. — Либонь це саме ви знімались у фільмі «Планета мавп»? Феноменально! Можна я з вами селфі зроблю?

Не встиг я і гу-гу-гукнути, як він притулився до моєї волохатої щоки, витягнув руку й клацнув смартфоном.

— Феноменально! Просто феноменально! Моя публіка буде в захваті!

Він зсунув капелюха на потилицю і, ошасливлений, пішов геть.

Орест ухопив мене за руку:

— Тато! А чому ти не схожий на інших?

Я розгубився. Неначе розсипався дрібним піском посеред неосяжного пляжу. Десь вирували океанські хвилі, а я не знав, що відповісти. Нарешті мовив:

— А хіба бути несхожим на інших — це вада?

— Не знаю, — промовило дитя і раптом глухим голосом процитувало Екклезіаста: — «Для всього свій час, і година своя...»

Мені стало моторошно, я ухопив його за плече своєю волохатою рукою і запропонував:

— Може, морозива хочеш? Це там, біля ведмедів.

Орест радісно відгукнувся:

— Так! Хочу!

Тож було смачне морозиво, рожеві фламінго, галасливі качки, черепахи в озері, палаюче літо, приримерк

Європи, безпорадність людського існування, крик і шал, безнадійність буття та все, чого ми тільки можемо собі побажати!

Це був чудовий день.

Я призвичаївся працювати, не виходячи з власної квартири, так було набагато зручніше, ніж годинами добиратися до офісу й назад. Кінг теж потроху прийняв мене «нового» — вже не страхався, коли я брав його на руки, а лише зацікавлено винюхував мою густу шерсть.

Найнеприємніше траплялося на базарі, куди я ходив за овочами та фруктами. Якимось було таке: я поцікавився, скільки коштують банани.

— Ти спочатку пику свою пригладь, а вже затим про ціну запитуй! — гнівно відповіла дебела дівка-салогуб.

Та що поробиш, адже людей зазвичай дратує, коли хтось на них анітрохи не схожий і поводить не так, як вони. Я на це уваги не звертав.

Головне — Орест сприймав мене так, мовби ніяких змін взагалі не помічав. Тож ми вихідними днями де тільки не побували!

А з шефом спілкувалися зрідка, лише телефоном. Навіть на свій день народження він мене не запросив, і це було вперше за багато років нашої дружби.

У листопаді, з настанням холодів, розпочалася справжня дивина — саме о цій порі я чомусь почав істотно линяти. Спочатку зникло підшерстя, хоча потім по всій квартирі повсякчас потрапляли на очі скуповджені пасма чорного волосся, навіть Кінг від них сахався. Та й з ліжка я на ранок витрушував стільки шерсті, що вмілець не одну пару зимових шкарпеток міг би зв'язати!

Помалу, майже непомітно для себе, я втратив усе мавпяче, ніби нічого й не було. Але природна хитрість у мене

залишилась — при робочих розмовах з шефом я ані слова про це не казав. Мене все цілком влаштувало: працювати віддалено, нікого не дратувати й загалом почуватися вільною людиною/твариною.

Адже несхожість з іншими різнобічна й заплутана, а визначається, зрештою, зовсім не тим, мавпа ти чи ні.

КРОСВОРД

1

На початку робочого дня передусім треба створити план: відділити важливе від побічного, назвати речі своїми іменами, а тоді переконатися, що все гаразд. Ще протягом тижня Федір виконав усе (навіть більше) за своїми обов'язками працівника, тож сьогодні — в п'ятницю — вирішив присвятити вивільнений час улюбленому заняттю: розгадуванню кросвордів. Внутрішній голос підказував, що й тепер він упорається за день (як завжди). Хоча Федір трохи засумнівався, коли побачив: сьогоднішній кросворд непростий, адже створили його дуже хитро.

У ньому не було звичної симетрії — всі рядки і стовпчики розгулювали, як хотіли, перетинались клітинками на галай-балай, будь-де, та й взагалі вся ця конструкція більше нагадувала лабіринт, перемішану плутанину закритих проходів і сумнівних виходів. Федір почухав потилицю, але ухопився за одне слово — «**алеф**», означене творцем цього кросворду як «22. Перша літера семітських абеток». Від конкретно окресленого слова йшли відгалуження клітинок, і розгадувач почав потроху заповнювати їх, рухаючись помалу в усі боки. Чим більше слів було вгадано, тим більше виникало підказок для подальшого руху.

Окрім форми, кросворд був незвичним і в наданні визначень, інколи вони дивували, а почасти викликали миттеві підсвідомі асоціації, як-от: «13. Легендарний мисливець за хутряними шапками» (перша літера вже була вга-

дана — «я»). Одразу подумалось: «Янукович»! Але на нього, межигірського, клітинок не вистачало, їх було всього шість. Та пригадалася міська легенда, яку колись давненько розказував Федору його дід. А трапилося це ще начебто за часів правління комуністів (старий на камбоджійський кшталт називав їх «червоними херами»).

...Один чолов'яга привчив ловчого яструба полювати саме за хутряними шапками: той з-під неба налетить, схопить — і шукай вітра в полі! Потерпілим громадянам це вкрай не подобалось, а найбільше страждали від таких нахабних нападів генерали зі своїми каракулевими папахами. Тодішня міліція з ніг збивалася, сатаніла, навіть залучила до справи професорів-орнітологів, але злочинця так і не знайшла, як і його ловчого (і ловкого) птаха. Мабуть мисливець наполював, скільки хотів, а потім назавжди причаївся. Тож правильне слово в кросворді було «яструб». Бо він дійсно був «легендарним».

Також варто зазначити, що для знаходження потрібного слова Федір ніколи не користувався «допоміжними засобами», зокрема інтернетом. Він покладався виключно на свої знання, спогади та інтуїцію. Навіть вагався, чи не обмовився, бува, про легенду з яструбом-раклом хто-небудь в інтернеті, бо його дід — то був ще той дід!

Зі словами взагалі складно. Кожен знає: інколи наговориш такого, що сам після цього в спокуті контрольно вбиваєш свою душу, але ж слова непідконтрольні навіть душі. Чи таке: не можеш пригадати звичайне слово, настільки звичне, що вже сам призвичаївся до його присутності, а от самого слова нема в пам'яті, навіть на язичку не крутиться, хоч відкуси й виплюнь його, мовчазного!

Хай там як, але вже після обіду в кросворді майже все було розгадано. Залишилися невизначеними лише дві позиції. Федір сподівався, що встигне і з цим.

Та не так сталося, як гадалося: о четвертій годині до офісної зали завітав директор. Схоже, він був трохи напідпитку, оскільки занадто жваво й усміхнено виголосив коротеньку промову:

— Алез! П'ятниця — короткий день! Кінець! Усі можуть іти додому. Алез!

Оце циркове «Алле!» директор використовував саме в таких випадках — при закінченні роботи. І вже нікого не дивувало, що французьке «Allez» він промовляв так, ніби читав з латини — з озвучуванням останньої літери.

Федір знизав плечима: що ж, алез так алез. Хоча поспішати йому було нікуди: вони з приятелями домовилися після роботи о пів на сьому попиту «п'ятничного» пива. Так що треба було придумати, чим зайняти себе в ці дві з половиною години.

Безсумнівно, найперша справа — закінчити кросворд. Але де і як? Неначе вигнанець, Федір спустився на перший поверх, вийшов з офісної будівлі, наосліп рушив ліворуч, аж раптом на будці громіздкого автомобіля, що зупинився перед світлофором, побачив рекламний напис: «Компанія БАНАН. Фрукти до вашої оселі!».

«Так-так, — подумав Федір. — Це ж друге слово, яке я вгадав!»

Авжеж. «23. Плід трави, який зазвичай вважають фруктом» (воно перетиналося з першою клітиною вже означеного «алеф»). Думки побігли навздогін: а отой окреслений «алеф» у кросворді за звучанням (та й написанням) дуже нагадував «алез» директора. Дійсно, адже остання клітина (і літера в ній — «ф» чи «з») взагалі не мала перетину з іншими. Про визначення мова не йде.

Федір дещо боязко відчув, що й сам опинився в цьому кросворді-лабіринті: от він вийшов з його середини («алеф»-«алез»), а тут ще й «банан», тож... слід йти за під-

казками! Він вирішив, що це є певним знаком, тому змінив свій хід і повернув праворуч. «Якщо рухатись за вже розгаданими словами, то неодмінно знайдеш і нерозгадані!»

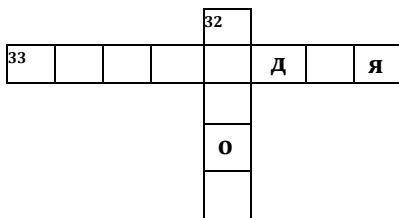
Непевними залишалися лише два: «33. Тема дитинства для подальшого життя» з двома «відкритими» літерами і «32. Сенс людського існування» з однією¹. Федору кортіло розібратися з цими питаннями.

Праворуч був звичайний перехід, а за ним — звична захаращена машинами вулиця. Федір поплентався вперед, мов невпевнений графітовий олівець над безглуздим клаптиком паперу, на якому митець-творець і сам, у сумніві, не вирішив, що б іще намалювати. Творець завжди у ваганнях.

А далі Федір заснув. Точніше, на якусь мить опинившись у сні, він побачив яскраве сновидіння (буцімто пірнає в блакитний океан разом з водоспадом), оговтався, запам'ятавши стрімкий політ і несамовиту радість, — і фактично в ту ж хвилину вже йшов собі по вулиці, як ішов. З ним і раніше таке було. Не те, що постійно й регулярно, але коли-не-коли все ж траплялося.

Це аж ніяк не впливало на його поточний ритм буття, адже «провал» у сон тривав менше секунди (хоча саме марення займало певне місце в часі). Та скажу відверто: час — це не «константа» («24. Перемінна, значення якої не змінюється після її ініціалізації»), тривалість часу існує лише в сприйнятті.

¹ Надаємо лише нерозгаданий фрагмент кросворду:



Більше того: всім відомо, що Пророк Мухаммед (мир йому й благословення Аллага) здійснив подорож і відвідав аж сім небес, але він сам підкреслював, що все це сталося миттєво, бо коли він повернувся до Мекки, навіть ліжка його не охолонуло, а з перекинутого глека не встигла витекти вода.

Федір не порівнював себе з пророками, вважав ці дива «своїми мухами». І взагалі припускав, що краще мати в голові мух особистих, ніж її захоплять і обісруть чийсь інші. Він ставився до своїх лагідно. Врешті-решт, солодке слово — і власним мухам мед!

2

А оце ймення, що виникнуло з короткочасного сну — «водоспад» («12. Потік у безодню, свідоме»), потягло Федора за собою. Тож і сон стався не випадково!

Тут варто відволіктися від розгадування кросворду й трохи детальніше освітлити темні провалля в сновиддях героя цієї оповідки. Ще за місяць до описуваних подій в офісі відбулася велика нарада. Директор ображеним тоном повідомляв про проблеми, що виникли, а керівники відділів зажурено його слухали. Раптом Федір на миттєвість «провалився» в сон: а там була велика рибина з людськими очима, у плавці вона тримала стовпчик червоної помади й ретельно підфарбовувала свої товсті риб'ячі губи. Це було настільки кумедно, що наш герой, не стримавшись, розреготався від побаченого.

Директор дещо збентежився і чи не вперше звернувся до нього офіційно, ще й кислим голосом:

— Федоре Зигмундовичу, а чим це вас так розсмішили мої слова? Розкажіть усім, разом посміємося.

А Федір Зигмундович лише смикався навсібіч, не знаючи, що сказати. Нарешті пригадав давнішній словесний казус і впевнено доповів:

— Я просто спом'янув випадок, коли в нас так само була скрутна ситуація. Пам'ятаєте, два роки тому? Мали укласти контракт на наші мікросхеми з корейцями, а їхній підписант все відмовлявся. Ви тоді шепнули мені про нього лайливо: «От, бугімен, суко, сонце ти наше...» А він це почув і несподівано розчулився, бо корейською це було співзвучно з зовсім іншим реченням. Ще й на своїх радників нагуркав, понахилив голову в наш бік і з посмішкою всі папери блискавично підмахнув.

Директор і сам натхненно всміхнувся:

— О, то був контракт століття! Певне, пам'ятаю! І твої набробки в програмах і мікросхемах, Федоре, були чи не найсуттєвішими в цьому.

Варто розповісти, що там дійсно відбулося (і проговорилося, і сприйнялося). Корейському підписанту на той момент ціна контракту здалася завеликою, ось і радники його постійно щось патякали, лячно розмахуючи руками. А перекладач (теж кореєць) говорив голосом ще не протестованого робота, озвучував усе дослівно, слово в слово, попри те, що існують такі багатозначні конструкції, як фразеологізми й ідіоми. Отже й переклав слова свого шефа отак:

— Наш почитивий підписант, за всієї поваги до теперішнього шановного оточення, з сумом лише пригадає той благосний час, коли тигр курил...

Навіть не став розтлумачувати, про що це він!

Отоді-то й прозвучали майже фатальні «бугімен» і «суко». Насправді корейська фраза з тигром¹ мала значення «раніше», «у старі добрі часи» (мабуть він пригадав попе-

¹ 호랑이 담배피울때, дослівний переклад з корейської: Тут тигр є символом давнини, а куріння — неспішний процес відпочинку, немов повільне вдихання, все це в позитивному сприйнятті. Тож сам фразеологізм у перекладі має значення «як у старі добрі часи».

N.B. Свою мову корейці називають хангуго.

редні контракти). Натомість слова нашого директора корець сприйняв у своєму розумінні, він почув: «Бумілейн суко соньце», що його мовою означало: «Чітка ідіома, геніально!» Його вразило, що українці не лише урозуміли вислів на хангуго, а ще й підтвердили усвідомлення його рідною мовою. ...Втім, усе це вже в минулому.

Федір йшов і розглядав усе навкруги в пошуках вже вгаданих у кросворді слів — така собі *idée fixe*, коли видивляєшся навколо себе очікуване, або, скажімо, підраховуєш кількість штахетин на паркані збоку від тебе. Нормальний клінічний синдром!

Ба більше — він, як то кажуть, «зачепився» за останнє визначення: «12. Потік у безодню, свідоме», тож вирішив скористатися практикою «потокую» і спробувати поринути в потік власної підсвідомості, аби витягти з неї щось корисне. Адже сон був таким чудовим, можна сказати — феєричним, тому Федір і «пірнув».

У дійсності вийшло доволі безглуздо, але я не можу втручатися в перебіг цих подій, тож подаю так, як склалося в нього:

«А тоді вже побігли, а в мене паркан скінчився, далі мені вже йти нікуди, і я тримаюсь за паркан, дивлюся їм услід і знай вимовити силкуюсь».

Потік висох. Федір лише розвів руки — ці слова аніяк не його, а Бенджі! Так, справді, це з кросворду: «4. Автор шумного і лютого роману» (сім літер, третя «л»)¹. До чого це? Федір любив читати й чимало прочитаного міг процитувати напам'ять.

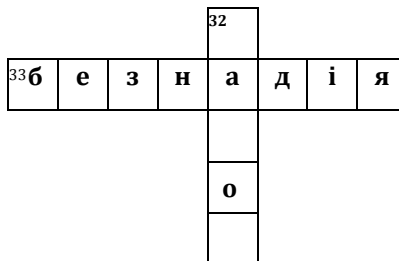
Звісно, все нібито гаразд, прямуй далі, шукай, ніщо тебе не стримує. Однак шукати не довелося. На Подолі фасади

¹ Цитата з роману В. Фолкнера «Шум і лють». Переклад О. Мокровольського.

багатьох будинків перенасичені вивісками нотаріусів і тематичних шкіл. Тож коли він побачив чималенький постер з написом «УНІКУМ — школа для вундеркіндів!», сприйняв це за підтвердження правильності руху, оскільки вгадана ще раніше позиція мала визначення «29. Дитина концентраційних здібностей» (десять літер, друга «у», остання «д»). Хоча при розгадуванні тут найпершою виникла думка про дитячі концтабори минулих часів, моторошні кадри з виснаженими маленькими тілами за колючим дротом, але були ж підказки, які й допомогли вписати правильне слово — «вундеркінд». А згадка про концтабори виштовхнула з підсвідомості інше слово, яке вписувалось у ще нерозгадану позицію «33. Тема дитинства для подальшого життя» — «безнадія»! Федір було зрадів, а потім замислився: тоді в чому «Сенс людського існування»? З «розкритих» літер нічого не складалося, отже слово не те¹. Щоправда, «влязлив» серед цих літер якийсь «фалос», та він точно не мав стосунку до визначення.

Аж раптом Федір потрапив головою в хмару якоїсь мошки. Вона лізла у вуха, ніс і очі, ще й гидко дзижчала. Мушви було як сарани у «врожайний» рік, навіть прискорена хода не дуже рятувала.

¹ Надаємо лише нерозгаданий фрагмент кросворду («32. Сенс людського існування»):



Тоді настала мить, коли Федору здалося, що він заплутався в цьому безумному лабіринті й ніколи з нього не вибереться. От стоїть він на дні пісочного годинника, а мілкі піщинки, ніби щоденні події, з м'яким шурхотом засипають його. І маше він руками, мов скалічений вітряк понівеченими крилами, та все даремно.

Насправді, це знову був його миттєвий сон. Хоча таке бачення притаманне кожному з нас, хто намагається вийти з лабіринту і розгадає вселенський кросворд...

Йдучи по Сагайдачного, Федір замислився: чи не перекусити якоюсь піцою? Бо піцерій повсюди було як тютюну в того самого Сагайдачного. Проте передумав, адже поперед на нього чекала пивна зустріч.

Кумедно, що Федір так і не усвідомив свого наближення до чергового слова: «9. Трамвай з вертикальним зльотом». Навіть внутрішній голос нічого не підказав — хоч, бувало, так розбазікається, що й не зупиниш. Отже, над головою Федора височів «фунікулер».

3

І кликнув Федір свій внутрішній голос, хотів пожурити, та той немов у кулаку сховався. Мандрівник якнайширше розкрив долоні й сильно затрусив ними — це було його практикою розслаблення.

Фунікулер підіймався тяжко й повільно, ніби власні жили витягував із себе. Федір і сам вирішив трохи перепочити, тож пішов на Володимирську гірку. Сидіти на пекучому сонці не хотілося, а всі лавки в тіні були зайняті завмерлими пенсіонерами, рухливими школярами або матусями з гамірливою малечою. Хоча... Майже поруч з кокорівською альтанкою була одна лава, на самому краєчку якої симпатична панянка читала паперову (!) книжку.

Наш герой не любив підсідати до незнайомих людей, та ніде дітися. Промимрив майже нечутно (ще й бровами вгору-донизу порухав):

— Ти не проти, якщо я тут, скраєчку, посиджу?

Вона перекинула погляд із книжки на Федора, так само поспикала бровами, нічого не сказала, лише очима вказала на дальній кінець лавки, мовляв, сідай. Той всівся, дістав газету з кросвордом і вірний олівець. Тема дитинства не давала спокою: думки дзигною вертілися, та на ум нічого не приходило, хоч пробі волай.

Федір задумливо почухав олівцем за вухом, потім досадливо постукав ним по лаві. Мовби у відповідь з дерева долинуло своє стукотіння. Це дятел затокотав, але так чудно, що наш герой навіть нащулив свої вуха. Йому здалося... ні, не помилився — він почув «морзянку»! У подиві він голосно вигукнув:

— А ти це чуєш? — І повернувся до дівчини.

Та зиркнула з-під чорного чубчика й відклала книгу:

— Що саме я маю чути?

— Оце! — Федір підвів руку вгору, до дерева.

Незнайомка вслухалася, знизала плечиками й посмінулась:

— Пояснюю: це — дятел.

— Та я знаю! — майже відмахнувся розгадувач, він силкувався вимовити найголовніше: — Чуєш: три крапки, три тире, три крапки? О, знову...

Дівчина навіть голову схилила, прислуховуючись:

— Чую...

Федір підсунувся по лавці ближче до неї, почав тикати олівцем у газету, вказуючи на визначення «29.» і на перетин слів «сос» і «водоспад».

— А! «SOS»! Сигнал про допомогу. «Save Our Souls».

— Можна й так сказати!¹ — Він зрадив, що вона почула те ж саме, отже це не сон.

А дівчина, сховавши книжку до сумочки, несподівано зауважила:

— Вперше бачу на вулиці людину зі справжнім олівцем — графітовим.

Він подивився на свій олівець, відтак зазирнув у кросворд і чітко промовив:

— Дійсно, «графіт». Вісім по горизонталі, шість літер: «11. Чорна сутність діаманта». — А затим, наче виправдовуючись, додав: — Мене відштовхують кулькові й гелеві ручки...

Вже усім тілом вона повернулася в його сторону:

— О! Ти любиш розгадувати кросворди?

Федір так само:

— О! Ти любиш читати паперові книжки?

В унісон розсміялися. Очі дівчини, як *зелена ранкова трава весняна навкруги, зелень радістю ріже очі, клечання повсюди, а я голопуцьок біжу босоніж поміж небом і зеленню, не знаю куди, навіть очі вже вкриті росою, раєм зеленим, і падаю ницьма в зелень, а тато: не бійся!*

Виринувши з неочікуваного для самого себе підсвідомого потоку, Федір потряс головою і зненацька почав говорити дерзновенно, немовби падав у прірву:

— Твої зелені очі схожі на все найкраще, що мені траплялося з дитинства. — Та враз зняковіло усвідомив недо-

¹ Цей сигнал став міжнародним з 1 червня 1908 року, хоча вперше його застосували в 1910-му. А ще пізніше пересічні моряки почали надавати йому значення аббревіатури: «Save Our Souls» («Врятуйте наші душі»), «Save Our Ship» («Врятуйте наш корабель») чи навіть «Swim Or Sink» («Пливіть або потонемо»). Насправді Міжнародна радіотелеграфічна конвенція обрала саме цей сигнал за простоту передачі й запам'ятовування, а також за легкість сприйняття його на слух.

Доволі часто людьми надається якесь певне значення там, де його зроду-віку не було.

речність таких слів посеред вулиці й сплутано забелькотав: — Вибач! Це в мене щось... Не подумай — я не залицяюся! Просто... Просто... Мене звати Федір, і по батькові в мене кумедно — Зигмундович!

— А чому б не позалицятися? — зі сміхом відповіла вона, виблискуючи очима з-під своєї чорної гривки. — А мене звати Оріся. А от твої очі нагадують мені сірого-сірого сумного й самотнього вовка з недописаної дитячої казки.

Щоб вигадати час на пошук бодай якоїсь відповіді, Федір поволі сховав щотижневу рекламну газету з кросвордом у рюкзак, а олівець — у його окрему кишеню. Тут і потрібні слова знайшлися:

— Ти не проти, якщо я пригощу тебе кавою? Бо й сам вже чи не годину хочу. Це без будь-яких зобов'язань! — швидко додав він.

Оріся спокійно хитнула головою:

— Буду щиро вдячна.

— Тобі що взяти?

— Бери те саме, що й собі.

Федір розкрив було рота, та промовчав і підійшов до найближчої кавової ятки. Бариста — яскрава руда діваха — була вдягнута в футболку з таким глибоким декольте, ніби його вкрали з обкладинки чоловічого журналу. Федору стало соромно за себе, але очі, падлюки, нестримні — нишпорять збудженим поглядом будь-де, тільки дай нагоду; а наживо углядіти темні соски — то взагалі бонус!

Він поніс до лавки замовлену каву майже покаянно хитаючись, адже побачена еротика мимоволі накладалася ним і на Орісю.

А вона (в тонкій білій обтягнутій безрукавці з мисом біля горла) весело промовила:

— Тепер можу сказати: найбільше я люблю американо з цукром і крапелькою молока! Хоча будь-що прийму із задоволенням.

Те, що принесена кава була саме очікуваною, нікого з них не здивувало — вони вже відчували між собою якесь *потойбічне* порозуміння. Таке буває: вперше говориш з людиною, а здається, що ви знайомі чи не з дитинства. Кожне слово й натяк зрозумілі, а смаки взагалі тотожні! Федір у буденному житті завжди уважно ставився до слів, які промовляв, ця прискіпливість виникла завдяки його роботі — складанню програм і конструюванню мікросхем (мабуть тому й любив кросворди). Однак зараз він безконтрольно й швидко заговорив:

— А я два роки тому розлучився. Не подумай — хиб ніяких не було. Просто... Знаєш, це як при розгадуванні кросворда: в означені клітинки за наявними літерами можна вписати те або інше слово. І обидва нібито відповідають визначенню. Але кожен вперто стоїть на своєму слові... І кросворд залишається нерозгаданим. — Він жахнувся отак відверто сказаному, приготувався почути: «А навіщо ти це мені розповідаєш?», тож швидесенько додав: — Та не звертай уваги, це просто втома після роботи!

Орися проникливо подивилася на нього, а потім спантеличено всміхнулась:

— Ну, це вже занадто... Можна сказати: вони не були знайомими, але розлучилися в один і той же день. Схожа історія — теж два роки тому.

Полохливу паузу врятував Орисин смартфон — він раптом заспівав надсадним голосом Боба Марлі: «No woman, no cry». Дівчина глянула на дзвоняра, підігнала губки й натиснула «відмовити».

Федір миттєво згадав: «27. Боби, але не Ділан з Марлі» (сім клітинок), і відповідь, що складалася з вже вгаданих літер: «квасоля»! За асоціацією йому на думку спало оповідання, прочитане колись, от він і запитав не до теми:

— А ти любиш квасолю?

Орися подивилася на нього ще уважніше:

— Ну хіба що це буде біла квасоля в білому соусі!

«Читала!» — з жахом і тихою радістю подумав наш герой.

Тут вже я маю втрутитись і пояснити прямо, а не у виносках: у дорослих читацьких колах Орися була доволі відомою авторкою дитячих книжок, до того ж — позаштатною рецензенткою у впливовому літературному часописі. Але оттут, на Володимирській гірці, неподалік кокорівської альтанки, серед спекотного літа, поміж суму й шуму, без люті й гніву вона просто розповіла:

— Сьогодні в нас зустріч шкільних однокласників — десять років випуску... Вже відчуваю, який безлад буде... А це Серьога дзвонив, організатор. Мабуть «перекличку» робив...

«Серьога» вона промовила так, немов відригувала нестравлену їжу. Федір спробував підсипати м'якого пісочку:

— Але ж і цікаве може статися, хтось десь... кимось... про щось... — та не стримався і чесно вигукнув: — Хай йому грець! У мене те саме: з друзями зустрічаюсь, традиційно. Один безробітний, та за хобі — затятий астрофізик. Другий — фінансове цабе, на всіх дивиться зверхньо... Третій — ніби сокурсником був, але зараз дзен-кабаліст і п'яниця, інколи таке бовкне, хоч з хати тікай... Четвертий — спостережливий мовчун, і двох слів з нього не вичавиш, проте завжди слухає уважно, буцімто записує... Краще б з тобою десь разом посиділи, аніж...

Орися знов посміхнулася:

— Ну, таке... У кожного своя доля.

Та Федір усе не вгавав:

— Поки в тебе телефон у руках, запиши номер, будь ласка! Це мій, я тобі довіряю, тому й кажу його. Пиши! — чи не крикнув він, а затим ніяково продовжив: — Я ж твій не

запитую, не залицяюся... Просто якщо раптом виникне потреба — знай, я завжди підтягнуся і допоможу тобі... саме тобі... якщо скажеш...

Вона поклацала в своєму телефоні, аж раптом задзвонив Федорів. Той не встиг навіть ухопити свій смартфон, як він заговк. А Оріся впіймала погляд Федора своїми зеленими очима:

— Я теж тобі довіряю. Тепер і в тебе є мій номер. Може й подзвоню, якщо що. А наша зустріч однокласників у «Портері» на Хрещатику. Уявляєш? Десять років випуску — в «Портері»!

Федір було рипнувся обсміяти це, та стримався.

— А ми — на Лук'янівці, на Січових Стрільців. Недалеко, за потреби дістануся швидко, як ти кажеш — «якщо що». Я тебе проведу до Майдану?

Та Оріся захитала головою, вкотре вдивилася своїми зеленими очима в сірі зіниці відчайдушного шукача, м'яко, неначе матір, погладила долонею його там, де він чухав себе олівцем. Так зазвичай торкаються в думках чогось нездійсненого. А потім вона пішла в бік Європейської площі.

«На зустріч поїду тролейбусом», — вирішив Федір, хоча це слово й не згадувалося в кросворді. У п'ятницю ввечері вулиці були щерть заповнені автомобілями, тож на зустріч він добряче спізнився.

4

— *Господь промовляв...* Зигмундич! Фройдів ти син! — Гнат підскочив і кинувся обіймати Федора, а на столі, поряд з келихом недопитого пива, стояли ще й дві його порожні чарочки.

Гнат завжди викрикував ці слова, коли зустрічав Федора. Спершу це здавалося кумедним і оригінальним, та з часом, через одноманітність повторення, цей вигук вже скидався на низькопробний стьоб.

Степан-«астрофізик» злегка підвівся, довго випишував еліпси долонею, поки нарешті потиснув руку Федору. А от Володимир-фінансист навіть не піднявся, лише з льодяною посмішкою простягнув свою холодну долоню, наче даючи згоду на потискання цієї в'ялої нерухомості.

— А Ігор де? Запізнюється? Ніби ж поруч живе — в будинку навпроти... — Федір навіть махнув рукою в бік вікна.

— Термінову роботу має сьогодні закінчити й замовнику відправити, — мляво повідомив Володимир, а ще глузливо додав: — Але сказав, що думками він з нами!

— Зрозуміло. Я вже чи не пустелю пройшов, тож піду візьму чогось від спраги, — сказав Федір і рушив до барної стойки.

А за спиною почув радісний репет Гната:

— Авжеж! Я був правий!

Повернувся з найлегшим лагером, адже взагалі не хотілося спиртного, і потрапив на продовження суперечки між Володимиром і Гнатом, яка, вочевидь, розпочалася ще до його появи в барі. Всівся поруч зі Степаном, а той взявся все роз'яснювати трагічним шепотом:

— Крутяться навколо назви й змінюють напрям осі обертання думок, ну от як гіроскоп, розумієш?

— Дзига! — так само пошепки відповів Федір, бо пригадав: «17. Іграшковий гіроскоп».

Вже не вперше приятелі зустрічалися тут, але саме сьогодні зчепилися: що означає назва закладу — «Бемід-Бар»? Володимир посилався на свої знайомства з його власником (всім було відомо, що це британець).

— Він з Уельсу, його рідна мова — валлійська, і це слово, «бемід», валлійською означає «ходімо». Тож англійською ця назва має значення типу «Let's go to the bar»!¹

¹ Let's go to the bar (*англ.*) — ходімо в бар. Слід нагадати, що Уельс (Wales) є установчою країною, що входить до складу Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Офіційні мови — англійська та валлійська.

Гнат не погоджувався. За його версією, то була назва четвертої книги Тори «Числа», що на івриті звучить як «Бемідбар».

— Це коли Мойсей блукав пустелею, і Федір, до речі, як зайшов, теж про пустелю одразу згадав!

Володимир відсторонено посміхнувся:

— Ти починав цитувати: «Господь промовляв...». Так що він там промовляв?

Одначе Гнат сьорбнув залишки свого пива й розсміявся:

— Що нам до Господа нашого? Втім, як і Йому до нас...

В інший час Федір захопився би грою слів, та зараз він лише штовхнув Степана ліктем:

— Краще ти розкажи, що там у Всесвіті новенького?

Той аж засяяв і заходився потирати руки:

— Усіх астрофізиків дивує те, що за їхніми спостереженнями Всесвіт почав розширюватися швидше. А мене не дивує! Навпаки, Всесвіт взагалі перестав розширюватися!

Федір лише рухнув бровами догори від такої парадоксальної заяви. Степан розпочав швидко, гучно ковтаючи окремі слова, пояснювати:

— Ми ж бачимо лише те, що відбувалося мільйони, мільярди років тому. Тож коли Всесвіт перестав розширюватися, «відгук» попереднього розширення став доходити до нас швидше, адже й відстань до нас зменшилась! От і здається, що прискорилось, а насправді — тому, що зупинилось! Як-от кульку надувати: в певний момент вона вже не збільшується. Ще трохи — і лусне! Розумієш?

Наш герой закивав головою і припав до пива. В промові Степана жодного слова з кросворду не було. Як не дивно, Володимир теж прислухався до цієї теорії. І раптом голосно сказав:

— А я чи не вчора дізнався, що був такий собі британський шпигун під прикриттям, у XIX столітті. Картографував берег Південної Америки й усі порти іспанців там. Вгадайте, хто це був?

Федір чітко відповів:

— 29. Дарвін!

Але Володимиру, як фінансисту, це здалося нестерпним:

— Ну чому ти завжди все знаєш?!

— Це Ігор все знає. Бо завжди мовчить!

Ці зустрічі приятелів більше нагадували вшанування звички й традиції (як у тій самій Торі). Розмови були ні про що. Сходились, аби впевнитися, що час не змінюється, і чіплялися за цю думку губами об краєчки своїх келихів.

— А пам'ятаєте Анну? Років зо два, здається, в нашому товаристві була? — зненацька запитав Степан.

Ніхто ні на мить не завагався — Анну-суфразистку, давню приятельку Степана, пригадали всі, як і її вибрики саме в цьому барі, коли одного разу вона вилила келих свого пива на макітру якомусь недолугому відвідувачу, який спробував її невимушено облапати.

— І що? Де вона зараз? — зацікавлено відгукнувся Володимир.

— У Штатах! — весело відповів Степан. — Заміжня, вже й дитину має.

— І хто ж її чоловік? — кислим, як у Федорова шефа, голосом допитувався фінансист.

Степан здвигнув раменами:

— Як я чув — якийсь відомий шоумен, такий собі плейбойський кролик-креолик...

— Тож і дитинка мабуть чорненька, — оцтово процідив крізь зуби Володимир.

Поки згадували Анну, Гнат вже встиг збігати за черговою чарочкою. Хильнув в одну мить, а відтак вказав перстом на Федора:

— А от ти! Розкажи і ти що-небудь. Наприклад, як твоє особисте життя? З ким наразі перепихуєшся?

Нашого героя завжди бентежила одноманітність думок і висловлювань алкоголічно зациклених людей: незалежно від віку, соціального статусу, їхні тиради завжди були схожими. Всі ці персонажі виникають немовбито з-під копірки. Але Федір осміхнувся, так само «стрельнув» пальцем у Гната й відповів:

— Перепрошую — без коментарів, адже я сьогодні зазирнув сюди, аби з вами побачитися, ненадовго. Бо справи ще є, варті вирішення...

Звісно, останній рік приятелі підсміювалися над тим, що він «безпарний», але оце, Гнатове, було надмірним. Та на цьому не скінчилося. Гнат у своїй димній думі забелькотів:

— Друзі! Я впевнений, що якась руденька діваха зачарувала нашого чортового Фройда!

— І що ти верзеш?!

Федору стало так огидно, наче по його щоці повільно проповз велетенський блідий слимак («2. Безхребетна слизька тварина, що залишає після себе слід», четверта — «м»).

Він ще спробував знайти хоча б якийсь резон у цій зустрічі, з сумною посмішкою запитавши:

— А хто як вважає: у чому сенс людського існування?

Гнат розреготався, Степан вказав пальцем у небо, а Володимир дістав гаманець і похитав ним. Сенс існування в цій мізансцені здавався настільки безглуздим, що Федір був ладен заплакати.

— Ну, а дитинство? Ви пам'ятаєте себе, коли були дітьми? Може хоч там було щось справжнє?

Та хто ж хоче згадувати дитинство? Особливо — шкільне. Особливо свою лють і жорстокість, невиправданість, яку спокутуеш роками. Будь-хто з читачів про власноруч скоєне в минулому зло згадувати не забажає (а навіщо?.. адже зараз я респектабельна людина!) Але зло залишається злом, як не викреслюй будь-що колись скоєне зі свого буття.

Володимир несподівано й сам став пити своє пиво (що до того було цнотливим), а потім буркнув:

— Та про що ти варнякаєш? Дитинство — це як невдало підписаний контракт, і все!

5

Оце ті слова, що повністю вибили Федора зі спроб витлумачити для себе «тему дитинства» (23). І зненацька він провалився в сон. Там була довга історія: на залізничній станції він розплачувався за квиток величезними золотими монетами. А через вікно бачив, як біля рейок, з купи щєбня, вилазить Чужий (такий, як у фільмі). Та це не злякало його, було відчуття, що Чужий хоче поїхати разом з ним. Федір додав ще одну величезну монету (яка була останньою) й узяв додатковий квиток — для Чужого. Вони вдвох пішли на перон, аж раптом Федір миттєво отямився в сьогоденні.

— А я от признаюся — в дитинстві кішку вбив! Для інтересу, — просторікував Гнат. — Певна річ, зараз каюся.

Його п'яне одкровення можна, напевно, порівняти і з більш відомим Одкровенням, де вбитих було набагато більше.

Однак Федора вже вкотре охопило дивне усвідомлення того, що він у непролазному лабіринті, і поки не розгадає кросворд — звідти не вийде.

Стандартний сюжет вимагає, щоб у нього задзвонив телефон. Жахливо те, що все дійсно відбувається стандартно, однозначно й визначено, хочеться битися головою об стіну: чому тільки так?

На екрані висвітлилось ім'я Орісі. Федір підвівся, махнув усім рукою, вийшов до коридору.

— Привіт! Я казала — якщо що, то... Ну, це таке! Просто тут якесь безглуздя відбувається. Двоє хлопців вже побитися встигли, добре, що поліцію не викликали. Забери мене

звідси! Я відчуваю, що все тут — це лише прелюдія, далі взагалі буде повний бедлам! — І додала: — Звісно, якщо маєш час і бажання...

А Федір несподівано закричав у слухавку:

— Прелюдія! Так і є! Прелюдія — це не тільки негатив, це музика! — Потім отямився: — Виїжджаю, заберу, чекай, буду невдовзі!

А Орися раптом радісно запитала:

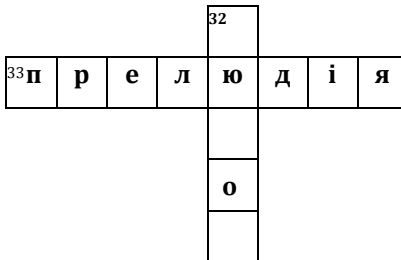
— Так ти що, розгадав свій кросворд?

— Так! Чекай на мене хвилин за десять, ми ж поруч!

Ще в коридорі Федір швидко дістав газету й вписав нерозгадане слово в «33. Тема дитинства для подальшого життя» — «Прелюдія»! Тепер вже сенс існування вбачався однозначно, він навіть не став вписувати це слово¹. І навіть не попрощавшись з приятелями, він вибіг на вулицю.

З балкона своєї квартири на восьмому поверсі я дивився, як він вискочив і, навіть звично не зиркнувши на мої вікна, підбіг до дороги. А там коїлася халепа: у п'ятницю ввечері затори були довжиною в життя. Він відчайдушно вимахував рукою, ніби той вітряк, та все марно. Я навіть подумав із сумом, що в нього нічого не вийде.

¹ Надаємо лише нерозгаданий фрагмент кросворду («32. Сенс людського існування»):



Та біля ліхтарного стовпа стояв мережевий електросамокат. Федір активізував його своїм телефоном, скочив, мовби на коня, і понісся вперед, до Орисі, я навіть не помітив, як він зник з очей.

Але порадив за нього.

Скажу потайки: я вже створив новий кросворд, навіть встиг його відправити замовникам, у щотижневу рекламну газету.

Може ще комусь пощастить розгадати свій кросворд і вийти з цього клятого лабіринту!

ПОМИЛКОВИЙ ВИКЛИК

Так, я знаю, як це треба робити. На підлозі в кухні намалював крейдою пентаграму (і намагався, аби квадрати плитки вписувалися в неї своїми кутами). Запалив п'ять свічок — на кожен гостряк по одній. Насипав солі — колом навкруги (це вже було елементом безпеки). Про всяк випадок намазав на власному лобі хреста власною ж кров'ю: розпанахав великий палець лівої руки гострою бритвою —

— ще тією, що в спадок отримав від вуйка, колишнього перукаря, а він завжди розповідав дивовижні трапунки свого загостреного буття, скажімо, як у сиву давнину голів австрійського ерцгерцога, що прибув з таємним візитом до Львова. Руки досвідченого куафера смикалися від хвилювання, тож корон-принц отримав п'ять порізів на горлі, розгнівався, за гоління не заплатив і поїхав до Сараєва. Звісно, все це було побрехеньками, адже за часів Священної Римської Імперії бабуся вуйка ще в дівках ходила. Хоча дядько відчайдушно хрестився, мовляв, все це так і було насправді, та його хрест був мало схожим на отой мій теперішній на лобі.

Я довго вагався, кого саме викликати. Правителів, як ото Люцифера чи Астарота, одразу відхилив, адже за описами ці демони бундючні й пихаті, вважають себе за великих цабе, отже розмовляти з ними нема сенсу. Вирішив призвати демона так би мовити «середньої ланки», а саме Ванітішму.

Звісно, я уявлення не мав, що то за сутність, однак, зважаючи на всі задіяні перестороги, був упевнений, що впраюся з ним.

Отже я промовив потрібне кабалістичне закляття, назвав ім'я...

Очікування певної химерності не справдилося: посередині моєї кухні в центрі намальованої пентаграми повстав доволі непоказний хлоп'яга, набагато молодший середнього віку, з довгим скуйовдженим волоссям, у широких штанах і в'язаній фуфаєчці брунатного кольору.

Демон Ванітішму впівока зиркнув на мене, почухав носа й завчено проговорив:

— Ваші бажання, будь-які, миттєво й надійно!

Я здивувався:

— Це що — рекламний вхід?

Хлопак повів плечем:

— Вибач, але існує певний протокол, якому я маю слідувати...

— Облишимо протоколи! — я також знизав плечима. — Ми ж тут не для того!

Демон, у подобі досить молодого чоловічка, зніковів:

— А для чого?.. Ти викликав мене, аби я здійснив твої бажання...

— Дзуськи! Помиляєшся! — відповів я радісно. — Мені просто було цікаво, чи спрацює це закляття. А ніяких бажань я вже давно не маю, і душу свою продавати не збираюся!

Молодик повільно похитав патлатою головою:

— А... Душу не продаєш... І ніяких бажань не маєш?.. Помилковий виклик... Буває!

— Так ти що, тепер за це штраф у зарплатні отримаєш?

Мій гість тримався доволі впевнено:

— Та ні! Помилковий виклик враховується як потенційно перспективний. Отже для мене ніяких проблем!

Я заспокоївся, що своїми діями не накликав халепу, нехай навіть на демона, та все ж обачливо запитав:

— Ти ж повернешся без угоди, підписаною кров'ю — мабуть отримаєш догану?

— Звісно ж ні! Будь-яка угода це лише формальність, головне — спокусити, виконати бажання. А угода... Це проформа, ну от як рекламна пауза. До речі, будь-яка реклама — майже завжди наша діяльність.

Я запалив цигарку й усівся на кухонний стілець. Дивився на демона, а він поволі рухався вправо-вліво, ніби голограма. Переставляв ноги по вістрях зірки, неначе танцював сиртаки. Він плямкав губами, буцімто хотів щось мовити. Поглядав на мене чи не зацікавлено. Ворушив пальцями, мовби замішував тісто буття —

— і раптом я вголос, чітко вимовляючи слова, відтворив розповідь моєї бабці: як у тридцять другому вона замішувала картопляні лушпайки з плевелами, аби хоча б щось їстівне приготувати, а червоні демони в будьонівках реготали за тином, адже все зерно з села вивезли й тепер могли відпочивати, оскільки заклали на смерть мільйони християнських душ. Звісно, все це було в плюсквамперфекті.

Ванітішму захвилювався:

— Це зовсім інша історія! І взагалі, це не з мого відділу. Я таким неподобством не займаюсь!

Підступно прижмуривши очі, я запитав:

— Схоже, ти хочеш розповісти про структуру *свого* відділу?

Той згідливо закивав головою:

— Так! Хочу! Щоб ти не надумав про мене чогось непристойного.

— Гарзд, якщо хочеш — то розкажуй, я вислухаю.

Ванітішму почав свою оповідь. Як з'ясувалося, найскладніше гарується «силам занурення» (позиція 1) — увійти в тіло людини й намагатися заволодіти нею. Тут вже за традицією починаються екзорцизм і повна брутальність. Цих воїнів, звісно, поважають, ставляться до них з повагою, хоча й не вважають за героїв — адже є простіші засоби принадування. Як це роблять, наприклад, «навіюванні біси» (позиція 2). Хоча вони й поза цього світу, але завжди поруч з людиною: натуркують, спокушають тихим подихом на те чи інше, вправно спонукають до безглуздих дій: вчинків, покупок, думок... Вони повсякчас навколо людей, а ім'я їм — леґіон. Звісно, є ще «нічні метелики» (позиція 3) — інкуби та сукуби. Ці вже професійно працюють лише вночі, використовуючи сновидіння, але виключно в сексуальному форматі; у повсякденному пекельному бутті зазвичай вічно втомлені й неговіркі. А от Ванітішму — з еліти, він «демон за викликом» (позиція 4). Ця когорта поважна, і потрапити до неї звісно непросто —

— сам він, Ванітішму, починав мілким бісом, діяв у навчальних закладах, а саме: навіював учням думки про алкоголь та цигарки, нашіптував про різні сороміцькі розваги, провокував безглузді бійки. Але завжди мріяв отримати власне ім'я, матеріалізуватись і опинитись у людському світі, аби укласти контракти та викупувувати душі.

І ось він тут, і вже не вперше! Схоже, демон відчував свій зоряний час: ходив гордовито всередині своєї зірочки та поглядав на мене все з тим же первинним інтересом.

Я хитрувато примружив очі:

— Гадаю, ти вельми хочеш вийти за межі огорожі?

— Так, звісно. Хоча ми й потрапляємо у ваш світ, але майже ніколи нам не вдається власним тілом побувати зовні...

Вологою ганчіркою з раковини я ретельно витер одне вістря зірки на підлозі, а віником змів соляну доріжку:

— Виходь! Почувайся, як вдома!

На «як вдома» демон посміхнувся і підняв великого пальця догори, мовляв — дотепно! Він обережно вийшов, визирнув у вікно на вулицю:

— Гарно!

— Ну то ходімо надвір! Є таке бажання?

— Певна річ! Я лише раз був за межами периметру: один клієнт хотів автівку отримати, та не знав яку, от ми до автосалону й пройшлися.

Мені стало аж гаряче:

— Як? Хтось продав душу за автомобіль?!

Ванітішму лагідно вигнув губи:

— Сила бажання не має противаги. Хіба що розум, але він є найлегшим тягарем!

Вже у дверях він вказав пальцем на мого лоба: може, витреш намальоване?

Коли ми йшли вулицею, мій тимчасовий компаньйон зиркав на всі боки з відвертим інтересом, все його дивувало. «Які цікаві люди навкруги! І перспективні!» — промовляв демон майже через крок. А мене трохи бентежив його зовнішній вигляд, особливо ота в'язана фуфаєчка —

— в істерично молоді часи я і сам ходив у подібній, з патлами чи не довшими, а спокушати дівчат спромагався не гірше за нього. А саме: і досі пам'ятаю оте своє діяння, ганебне й зухвале, коли домігся, але потім у спокуті вартий був розіп'яти свою душу на власному серці. Втім душа ще моя, і серце ще тіпає. Та й взагалі — я ж мужчина! Так би мовити, альфа, а не омега.

— На відміну від тебе, мені люди не цікаві! Ти ж набагато цікавіший, адже ти — інша істота!

Демон подивився на мене скося:

— Сам ти — істота...

Та раптом він замахав руками, вигукнув «Ади!» і кинувся вбік.

Чи не з ведмежими обіймами напосів на тендітну дівчинку, чорнооку, у вузькій куцїй спідниці, що йшла нам назустріч. (Я б і сам таку залюбки облапав...) Парубок біля кралі лише збентежено спостерігав, що коється.

Пообіймавшись, розцілувавшись, перекинувшись кількома словами, дивні знайомі розійшлися так само несподівано.

І дівчина щось хлопцю пояснила, і мій демон лягнув мене по плечу:

— Колега. З мого відділу. Теж назовні потрапити вдалося!

— Що? В автосалон прямують? — запитав я збентежено.

— Та ні! — Ванітїшму розсміявся. — Клієнт і сам не відає, чого хоче. Тож у них «душевний» шопінг. Впевнений, кров'яним підписом скінчиться! Адже мабуть знаєш, що є безліч людей, які раді вигукувати: «Ой! Подивіться, які в мене штанці!» Або: «Ой! Гляньте на мою кофтинку!»

Я лише скривився, подумавши про себе: ось чому я не люблю людей. Хіба душа визначається одержкою або гарненьким годинником «Ролекс» на розп'ятому зап'ясті? І справа не в тому, що сам я не можу придбати такий годинник, ні, він мені просто не потрібний, хоча я дуже добре розбираюсь у таких речах.

— Слухай, Вані, — я вже панібратськи промовив його ім'я. — Може, хочеш кави випити? Я пригощаю!

Ванітїшму аж ногами затупцював:

— Авжеж! Я вже давно чув про цей смоляний напій, відмінний від нашого, але ні разу його не куштував!

Мені була відома чудова кав'ярня біля кінотеатру «Жовтень», тож ми рушили туди. Схоже, в кінотеатрі відбувався ретроспективний показ фільму «Повсталий з пекла»: на величезній афіші було зображено Пінхеда, головного сенобіта. Утикане шпильками лице тепер, після

останньої пандемії, скорше нагадувало популярну структуру коронавірусу, але я штурхнув свого попутника в плече:

— Чи не з твого відділу?

Демон довго розглядав зображення, навіть схилив голову в усі боки, і нарешті мовив:

— Я все дивуюсь: яка ж збочена фантазія в людей! Це ж треба було таке вигадати!

Він аж розпачливо сплюнув і здригнувся.

— А що? — мені раптом стало прикро за таке визначення людської творчості. — У вас фантазія веселіша? Хочеш виправдатися? Давай, розкажи, на що здатні ви!

Ванітішму думав недовго:

— А НЛО? Чим погана задумка?

Я навіть збентежився:

— Так це все ви? І круги на полях, еге ж? А навіщо?

В демона пояснення склалося швидко: це відсторонює людей від Бога, вони починають вірити у всіляких прибульців, а пекельний світ лише радіє! Та й самі демони — фактично прибульці в людському світі.

— Добре, «прибульцю», повертаємося до кави!

Не хотілося навіть обмірковувати подібну концепцію.

Дівчина-бариста була чорноока, ніби та демоніця з відділу Ванітішму. Я ласо облизнувся, але, передбачаючи вірогідне фіаско, лише замовив дві кави, а демона запитав:

— Можливо, якесь тістечко бажаєш?

Той усе намагався спокусити потенційних клієнтів — зиркав пообіч, зображав мажора, та коли почув про тістечко — знітився.

— Можна оте? З кремом і полуничкою... — сором'язливо промовив демон і аж зашарівся.

Дівуля витягла з вітрини замовлене, хитнула головою:

— Останнє! Як то кажуть: останній товар перепадає добрій людині! — І подивилася на мене майже вабливо.

Я втримав себе, аби не перехреститись, і штучно по-сміхнувся (як я це роблю серед людей, адже зазвичай вони мені байдужі).

Ванітішму цмулив каву, аж очі закочував. А крем від тістечка вилизував з пальців, ніби гортав якийсь прадавній талмуд. Я придивився уважніше — сподівався побачити демонічні пазури. Але ні: були лише обгризені нігті, —

— як і в мене колись, коли я ходив у в'язаній фуфаєчці, а Земля мені вбачалася роздягальною Пекла, та коли це було? З часом приходить розуміння, що спогади, все минуле — як і нігті — треба доглядати, чистити й підстригати. Стриг! — і відлітає все сумне колишнє зайве. Стриг! — і відлітає стомлене байдуже минуле. Стриг! — і ти чистий, ніби й взагалі зроду-віку не народжувався, і прагнеш лише цього.

Коли демон допив свою каву, я начебто вже народився в котрий раз, і вже вкотре втомився від цього.

Тільки-но ми вийшли з кав'ярні та всілися в скверіку на лавці, як до нас підійшов такий собі лицар безхатнього образу й чемно поцікавився нашою спроможністю фінансово підтримати його теперішній статус. Я пхнув Ванітішму коліном — мовляв, твій клієнт! Той підхопився, і парочка відійшла. Про щось вони недовго поговорили, однак демон повернувся засмучений.

— Та таке! Як і ти — ніяких бажань реально не має, а щоб душу свою зберегти, то й побут власний готовий продати!

Я відчув: от, нарешті настав і мій час.

— Що там стосовно контракту? Формальність, кажеш? Але варто з'ясувати, так би мовити, «юридичні деталі».

Демон радісно забігав очима:

— Отакої! Ти нарешті наважився? Залюбки! Про що мова? І виконаємо, і підпишемо, гей-гей!

Проте, побачивши мій глузливий вигляд, він потроху засумував, а я, навпаки, засяяв. І промовив напругу, дивлячись у його демонічні очі:

— Контракт — це умовність, твої слова. Головне — виконання бажань. Що було сьогодні? Ти побажав вийти за обмеження пентаграми — я це твоє бажання виконав. Ти захотів побачити людський світ — я дав тобі таку можливість. Ти зажадав попити кави та з'їсти тістечко — і це твоє воління було виконане мною. Усі твої бажання здійснилися! Але... — я зробив паузу, тривалу й болючу, — треба розраховуватися...

Ванітішму згаснув, як обіцяне багаття:

— А бодай тобі! Ну ти й падлюка... — він навіть утерся, а потім продовжив: — Душі я не маю, тож яка ціна?

Не буду казати, що я відчув себе Богом, адже що Він, що люди — мені байдужі й нецікаві. Бо люди зазвичай нікчемні, просто роблять вигляд, що досягли мріяного, нібито щиро допомагають іншим, а насправді вони просто закомплексовані сподіванням майбутнього. Я ж не такий.

І мій план справдився. Тож мені залишилося лише зібрати останні крихітки:

— Твоя платня буде цілком коректна.

Демон дивився на мене з ненавистю.

— Я хочу жити вічно. В розумних межах, звичайно, поки існує Всесвіт. А ще я хочу, щоб люди мене не турбували, не робили ремонти в мене над головою з перфораторами, не запитували мене ні про що, взагалі — щоб я їх не відчував! Вони мені нецікаві, хай їм грець! Так, жити вічно, але — не в твоєму пеклі, а в спокої, нерухомості й безтурботності!

— Гаразд, — сказав Ванітішму, — будемо вважати, що контракт підписано. Я сутність безкровна, тож підписати мені нічим. Але угода є угода. Я маю сплатити, тож сплачую. Так, ти будеш існувати вічно, в обіймах зі своєю душею.

Десь посеред океану поза корабельних шляхів стирчить скеля — доволі естетична на вигляд. Ані шторми, ані вітри її не порушать. Вона має власне усвідомлення, ба навіть свою душу. Та зрозуміло, що ця душа нікому не потрібна.

ЧЕРВОНИЙ РОЯЛЬ

У п'ятницю, тринадцятого, в жовтні місяці, Луцій по обіді тренував свої пальці, граючи на роялі у власному покої на двадцятому поверсі типової житлової багатоповерхівки, ніби складеної з безлічі доль, запроторених у порожні кімнати нездійснених надій. Грав собі третю фантазію Шуберта, почувався вільним і необтяженим, хоча й не вистачало рук для цієї композиції. Акорди були щемливими, аж сльози з'являлися на очах, немовби марні сподівання в мить падіння у прірву.

Схоже, навіть сусідам сподобалося, бо хтось у захваті став стукати чимось металевим по батареях. Та несподівано з-поза дверей кімнати мамочка прокричала: «Вгамуйся врешті!» — й увійшла.

— Свої репетиції проведь в академії! — прогуркотіла найнижчим звуком контрафаготу, хоч зовні й не була схожою на цей оркестровий музичний інструмент, а скорше нагадувала вуличну балалайку — з широкими стегнами і невеличкою головою.

Була вона дружиною, тож доводилося злагоджуватися з нею аж до кінчиків чутливих музичних пальців. Він любив її, таку близьку, але й недалеко, тремтливу в ліжку і непохитну в побуті. Мінет їй здавався чи не фастфудом, дарма що для нього це було симфонією. Втім не будемо порпатися в чужій білизні!

— Слухай уважно, — дуже чітко проговорила Ліліт. — Все! Ніякої музики гучніше сорока децибел. Заборонено!

— Тю, — здивувався Луцій, — вже й Шуберта заборонили? От децибели...

— Не Шуперда, а шуміти не можна! Годі, викидаємо цей рояль, а я куплю тобі новий — електронний.

«Тоді й електронного прутня собі купи!» — хотів було буркнути Луцій, та промовчав. А що як вона вже й так його має?

Думки стрибнули по клавішах роялю. Пригадалася жахна оказія, коли саме цей, заледве не антикварний інструмент втягали на двадцятий поверх. Тоді задіяли лебідку з даху, а пластикові вікна в кімнаті (всю секцію) просто вибили до біса! І як же він буде без нього? Адже саме об'ємне звучання надавало сенс його пласкому існуванню.

Розгублено вийшов з кімнати — і як раз устиг почути повідомлення мамочки для всієї родини:

— Завтра їдемо купувати новий струмент для папіка. Електронний. Щоб тихо в хаті було. Задіяні всі, оскільки я в цьому ні бельмеса не розумію.

Діточки розгублено мовчали, а потім Соня невпевнено промовила:

— От дідько! В суботу. Хоча... Можливо, воно й на краще. Вдягнув навушники — і грай собі досхочу! В хаті тиша — людям радість.

Вже три роки минуло, як закінчила вона коледж, увесь цей час настирливо шукала не роботу, а принца на білій коняці, тож вдень вилежувалася на дивані й лише вечорами розгулювала по всіх усюдах у пошуках захмарних мрій.

А йолоп-школяр Онан на хвильку виринув зі смартфона, неприховано чи то почухав, чи то погрався зі своїми яйцями, і відсторонено промимрив:

— Еге ж, зараз усі типу на електроніку перейшли.

І знов занурився.

Ліліт зраділа, що всі погодилися, цьомкнула чоловіка в холодний лоб і заметушилась:

— Ну все, мені час на базар бігти! А в тебе ж у академії якісь заходи? — Затим грайливо погладила сідницю музиканта: — Не спізнись!

І теж здиміла.

На базарі вона утримувала чотири ятки, де продавали м'ясо, овочі, контрабандні каву і чай, тож цілком впевнено забезпечувала свою сім'ю.

* * *

У малюсінькому кабінеті Луцій навіть не всівся в кріслице, трішки пародійне за розміром, а збентежено тупцяв: від вікна крок до дверей, і назад той самий крок. Усе думав про болісно відтятий роаль.

В двері стиха стукнули, він дозвільно гмикнув, і ввійшла Ізольда, аспірантка, фактично секретарка за власною ініціативою. Вона завжди дивилася на нього своїми прозоро-сірими очима так, наче була готова на все. У вузькій кімнаті вони злегка притиснулися одне до одного, та Луцій обачно відхилився і плюхнувся в маленьке кріслице.

Глипав на постать дівчини, мабуть років на п'ять старшої за його Соню. Пестив поглядом її стегно — таке опукле, як у віолончелі. А ще угледів у її джинсах отой трикутник на стику ніг — і аж запаморочився.

Ізольда лагідно дозволяла себе обдивлятися, ще й вочевидь тішилася цим. Пускала бісики: а може, наважишся? Та зрештою розчаровано, мало не офіційним тоном, повідомила:

— За пів години — концерт у клубі екскаваторників. «Любов — надія». І ви, так би мовити, перша скрипка. На піаніно. Ще минулого тижня це було анонсовано.

Луцій збентежено підскаочив:

— Так-так, я вже й забув про це! У клубі... Екскаватор-ників... Там, либонь, і піаніно розстроєне! — З червоним обличчям він заметушився: — Головне — камертон узяти!

Чому він бовкнув про камертон — незрозуміло, адже не був настроювачем роялів, до того ж кожен професійний музикант завжди тримає в своїй голові це звучання: «ля» першої октави (440 герц). Але розгублено поліз до брючної кишені. Звісно, ніякого камертона там не знайшов, натомість намацав свій чоловічий прибабас — упевнено твердий, він ще й вібрував, як той самий з переляку згаданий камертон.

«Бракувало ще спонтанно кінчити — і в мокрих труселях поїхати на концерт, — збентежено подумав Луцій. — Може, Ізольду схилити? Як допомогу. Вона ж начебто до мене прихильна...»

Та чоловіча честь взяла своє — він глибоко подихав кілька хвилин, помахав руками в уявному польоті. Пуціор скулився і затих.

— Поїхали! — захекано гукнув музикант. — Треба ж буде ще інструмент перевірити!

Ізольда лише покірно нахилила голову.

* * *

Піаніно в клубі було схожим на теля, яке притягли на забій. Воно розгублено стовбичило посеред сцени, ніби відчувало, що йому тут не місце, і невідомо що з ним будуть робити далі. Луцій про всяк випадок обстежив його з усіх боків: здається, все гаразд.

Всіся, уважно обгледів клавіші (чи не порушене їхне покриття, а то ж і пальці можна порізати!), затим почав перевіряти звучання. Ізольда з усіх боків дзенькала припасеним камертоном, аби всіляко торкатися свого куми-

ра — животом, стегном, піхвою через джинси, — навіть нахилилася до вуха, щоб маленькою тугою грудкою зачепити його плече.

Врешті-решт це подіяло: завісу ще не підіймали, екскаваторників не було видно, а Луцій настільки ніжно торкався клавіш, мовби кожна з них була тремтячим пиптиком в очікуванні голублення.

Ізольда вже задихалася, аж раптом повз них протупотіла руда жіночка — директорка клубу:

— Ну що, готові? Починаємо! — Вона зникла за завісою, а звідтіль проверещала, як ошпарена: — Починаємо!

Завіса стрімко вознеслася, і зал розгублено заплодував — мабуть не це він очікував побачити.

А жовтогаряча директриса чи не з п'яньними гиками заголосила:

— У нас програма «Любов — надія». А що ви знаєте за любов? А нічого! А я вам розкажу. Найсексуальніша музика в Бетховена! Так-так! У Людвіга вана! Свою «Місячну сонату» — ви знаєте, кому він присвятив? Авжеж ні! Цей твір він склав у тридцять років і присвятив своїй сімнадцятирічній учениці. Вже цікаво? Щоправда, це була графиня, до того ж заміжня на той час. Але ж і Людвіг був ще той Ван!

Зала зацікавлено загула. Ізольда стрімголов чкурнула зі сцени, а руда ведуча десницею вказала на Луція:

— Першим номером сам маестро вам зіграє цю сексуальну композицію!

«Маестро» ладен був ухопитися за голову від такого подання, проте ситуація видавалася критичною, тож він просто заграв.

Всі знають трендову мелодію, та екскаваторники й не здогадувалися, що Соната № 14 в повній композиції триває аж п'ятнадцять хвилин!

На заднику сцени чомусь були намальовані космонавти в скафандрах з букетами яскравих живих квітів у чорній космічній порожнечі. Писано все це було доволі невміло, абияк, хоча за бажанням і цю незграбну композицію можна було б пов'язати з теперішнім заходом. Ізольда через мохнату по краях дірочку в шторі дивилася на Луція, потім почала оглядати публіку. Вже на п'ятій хвилині екскаваторники занудьгували: десь анекдотики виникали в куточку наодинці, а на трьох рядах посеред зали — то й у гурті. Десь — заповітні пляшечки, заздалегідь припасені провидцями. А ще хтось із заплющеними очима й роззявленим ротом тишком-нишком спочивав після денної праці.

— Які ж вони всі неспроможні! — огидливо шепнула Ізольда сама собі.

Однак погляд зачепився і за якогось чорноокого парубка з другого ряду: той у захваті від гри в такт похитував головою, буцімто й сам перетворюючись на місячне сяйво.

— Оце справжній мужчина! — так само потайки промовила Ізольда.

Твір Бетховена було зіграно. Луцій піднявся і припущено вклонився залі, чудово розуміючи безглуздість цього діяння. Слухачі, натомість, заплодували з таким завзяттям, що в декого аж долоні соромно зачервонили. А зауважений хлоп'яга скочив з місця і почав галасувати:

— Браво! Браво!

Сусіда штурхонував його в бік і щось гнівливо прошепотів, імовірно: «Припини! Бо ще, трясця його матері, знову грати почне!»

* * *

Службовий вихід освітлював з вулиці такий бляклий і невпевнений ліхтарик, ніби він ще не встиг народитися. Луцій з Ізольдою навпомацки зробили перші кроки, аж тут

з темряви перед ними вигулькнув чорноокий молодик в екскаваторному шоломі. Ще з темного боку він почав палко промовляти:

— Маестро! Я ваш прихильник! У мене, повірте, є півка оркестрового концерту з вашим кадансом! А три роки тому я був на вашому виступі, у філармонії. Ось у мене навіть програмка збереглася! — Відчайдух почав розмахувати театральним флаєром, а потому чи не з безнадійним жахом вигукнув: — Підпишіть! Мені особисто! — І пригнічено замовк, як приречений на страту після останнього, вкрай невдало промовленого, слова.

Луцій і сам приголомшено завмер, мов та дівчина, яку улесливо благають позбутися цноти, адже ще ніхто ніколи не просив його автографа.

— Я не знаю, як це робиться, — нарешті сором'язливо мовив музикант. — Що і як писати...

Зате Ізольда, зиркнувши на доладного екскаваторника, кокетливо запитала:

— Звати тебе як?

— Тристан...

— Тож так і напишіть: «Тристану від Луція, на згадку!» — вона майже штовхнула свого кумира, той аж захитався.

І знайшлася ручка в Ізольди у сумочці, і кострубатий автограф заплямив програмку, і був вечір. Розгублено й сумно Луцій намагався усвідомити, що сталося, позаяк поруч вирувало інше життя.

— Ось моя карточка, — Ізольда простягнула хлопцю візитівку, — подзвони, якщо забажаєш... А я підкажу, коли саме маестро грати буде.

«Чому й вона назвала мене «маестро»? — гарячково мізкував Луцій. — Такого ж ніколи не траплялося раніше!» І вже вкотре в своєму житті відчув, що він тут зайвий.

Хоча в метро вони певний час їхали разом, Ізольда вже не припадала головою до його плеча, як це бувало в пройдешні часи.

У суботу Ліліт потягла всіх на стихійний електронний ринок, мовляв, «на вулиці буде дешевше, бо там за оренду місця гроші беруть чесні бандити» (не підвищують сплату щотижня, тож продавці в прибутку). Луцій перелякано видушив:

— Та це ж заборонено! Облава може бути, а це — смерть!..

— Будь-що будь-коли може статися будь з ким! Так що — все життя сидіти в кімнаті й не висовуватися? — парирувала мамочка. — Уперед!

«Електронка», як її називали містяни, знаходилася на околиці, біля лісосмуги. Була огорожена розхитаними від часу пластиковими секціями, вже з чималими дірками, але центральний вхід мав майстерно ковані металеві ворота, а пістряві повітряні кульки прикрашали їх з усіх боків.

Сімейка довгенько блукала лабіринтом поміж торгівельних столів, поки не надібрала музичний ряд. Дещо відволікла зграйка буддистів-просвітників, які викаблучувались у традиційних жовтих кашаях, а ще тримали плакат з написом: «Наймудріший із просвітлених вбив себе в ту саму мить, коли народився». Онан навіть примудрився bucнути їхній барабан.

«Мудра фраза!» — помислив Луцій, однак Ліліт смикнула його за краєчок куртки, ще й у бік пхнула, звелівши:

— Вибирай!

Музичний продавець проникливо розглядав прибульців через тоненькі окуляри і зі своєю патлатою гривною був схожий на Джона Леннона, якого ще не встигли вбити. Луцій зніяковіло дивився на великі коробки з яскраво намальованими клавішами, не знав, що й сказати. Мамочка звично взяла ініціативу на себе. Вона почала говорити довго і незрозуміло, ще й руками розмахувала, начебто віт-

ряк у негоду. «Леннон» дивився на неї з посмішкою, хай і трохи спантеличено. Нарешті урозумів: «Щоб на столі вміщувалося, грало лише в навушниках, але як академічний рояль!»

— Второпав! — полегшено зітхнув бітловидий продавець. — Є три варіанти *electric piano* саме такої моделі, різниця лише в забарвленні.

Він витяг із-за спини три величезних короба. Відшматував краєчки упаковки і висунув боки товарів. Чорний колір не сподобався Луцію («буде немов могильна плита»)… Біленьке здалося цікавим, та Соню привабив третій варіант — густо-червоний.

— Такий гламурненький колірєць! — промуркотала вона.

І як наврочила — раптово захопилася за живіт:

— От блін, цигани приїхали…

Онан почав озиратися: де цигани? А Луцій про всяк випадок обачливо притиснув долоню до кишені з гаманцем.

Лише Ліліт заспокійливо поплескала дочку по плечу:

— Це ж добре! Отже нема більш вагомих і обтяжливих проблем. Прокладки є? То біжи до входу, там вбиральня, а ми поки що рояль купимо.

Соня стрімко побігла в своїх жіночих справах, а мамочка заходилася цькувати Леннона, вимагаючи знижки:

— Ми ж постійні покупці! Я сама на базарі свою молодість згубила! Побійся бога! — Навіть спробувала перехреститись, та враз заплуталася, в яке плече першим тицяти: праве чи ліве? Так на пупі остання крапка й залишилася.

Продавець був стійким і незворушним, а коли отримав зазначені гроші, весело промовив:

— Let it be!

Луцій в'яло плентався за мамочкою з Онаном. Зненацька зусібч заволоали:

— Облава! Облава!

І продавці, і покупці кинулися навтьоки: до огорожі, до виходу — хто куди. Лише Луцій завмер: він незграбно тримав коробку з новим інструментом, ніби свіженароджену дитину, і не знав, куди податися. До нього підскаочив карабінер і превентивно вдарив по пузу прикладом.

Музикант зник з усіх сторінок, навіть з тих, де лише намальовувався.

* * *

Луція разом з десятком невдах вивезли за місто, зв'язали руки за спиною і поставили на коліна перед заздалегідь викопаним ровом. З протилежного боку купа землі майже закривала небо. Проте Луцій дивився лише в глибоке провалля, що було перед ним. Раптом згадав Ізольту — її притискання до нього, її юність і красу, — аж збудився, навіть шкворінь дибки став.

Страту виконували мігранти — залучати громадян до такої справи вважалося некоректним. Сумний втікач-біженець відпрацьовував своє право на притулок, тож замахнувся і з усієї сили вдарив Луція мотикою по голові. Мозок навіть не встиг виплеснутися — тіло впало в прірву. А в просторі сумно відлунилось «ля» (першої октави, 440 герц).

* * *

Тристан у кабіні свого екскаватора нудьгував — перед ним височіла купа землі, якою треба буде завалити траншею, та наказу все не було. Він із задоволенням дивився на програмку з автографом маестро, що була прикріплена до лобового скла. А ще поруч з нею стирчала візитівка прекрасної дівчини. Хлопець не втримався і вхопив телефон.

— Ой! — відповіла Ізольда. — Так приємно! Але Луція нема...

— Я знаю, що нема — сьогодні ж субота! Одначе ми й так могли б зустрітися... Згода?

— Давай! А коли?

— Та от зараз одну яму закопаю — і буду вільним!

— Я теж *вільна*, — дуже виразно промовила Ізольда. — Тож чекаю на твій наступний дзвоник!

— Домовились! — радісно відгукнувся Тристан.

Її дівочий голос подіяв так, що аж пуцька засвербіла. А тут ще й команда надійшла закопувати.

— Ля-ля-ля! — проспівав Тристан і увімкнув двигун екскаватора.

Все складалося до ладу!

<cut>

Після вимкнення електрики й відсутності світла залишалося лише блукати околицями свого мікрорайону. Генератори маленьких крамниць ревіли звідусіль і чомусь навіювали згадки про давньогрецькі міфи. Звісно, боги та герої обходилися без цих сучасних пристроїв, але спогади про них (героїв і богів) виникали мимоволі.

Сам я перебував у змарнілому стані, оскільки планував написати новий роман. Так, саме «новий роман», в стилі Наталі Саррот або Алена Роб-Гріє. Невдало-детективний і непридатний для читання нормальною людиною.

Зайшов до кав'ярні, а там блякле вечірнє світло з вікна падало на боковий стелаж під певним кутом, вдалим, бо три порожні філіжанки, дві фігурні свічечки, засохлий букетик — все це складало певну тінь на стіні й на дощаній поверхні. Неначе плоский відбиток буття в пласкій свідомості випадкового спостерігача, що знічев'я вдарився потилицею об полицю, озирнувся і в захваті почав розглядати ці тіні, ніби вдивлявся в змазане дзеркало.

— З цукром, без надмірної води, як завжди! — я болісно вичавив із себе, як прища.

Осінній посвіт з тьмяного віконця, обліпленого млою, запорожнював очі й думки. Пластиковий стаканчик з темною рідиною був схожим на відчайдушний крик, хоча я вдав, що не почув його.

Побіля кав'ярні громадилася креативна споруда з колишніх дерев'яних піддонів: нібито дві лавки, незграбний стіл, хитка підлога — щось таке. Це безглуздя було мені давно знайомим, тож я всівся спокійно й упевнено. Навіть цигарку встиг дістати. А от запалити не встиг.

— Ви не проти, якщо я отут присяду?

В принципі, я не люблю, коли люди з'являються знагла, мовбито народжуючись з неусвідомленої темряви, в якій ми й самі блукаємо без будь-яких орієнтирів. Але зараз саме цей чоловічок, що покірливо схилив голову, здався мені чи не біблійним вістовим вершником, хоч був він пішим і мав невимушену посмішку на вустах.

Я лише згідливо хитнув головою. Він зручно вмовстився на лавці, пересіпнувся в усі боки й одразу заходився лопотати:

— Я, коли не вип'ю, то говіркий, хоч з хати жени! Все підштовхую людей до роздумів своєю дурною балаканиною!

— То вам що — запропонувати хильнути, аби вгамувалися?

— Ні-ні! — він замахав руками, наче відлякуючи демонів. — Я ж тоді буду мовчазний і не зможу вам допомогти!

Варто окреслити цього чолов'ягу хоча б трохи — в стилі «нового роману». Він був у чорному задрипаному пальті, комір на згині так протерся, що з нього виглядала білява, вже брудна, вставка, замість середнього ґудзика глумливо посміхалася величезна металева скріпка, а з в'язаного капелюшка навсібіч стирчали товсті нитки, насунутий на середину лоба він не доходив і до брів, які, до речі, були густішими за гілочки смереки.

Я повільно дістав запальничку, прикурив, намагаючись не стикнутися поглядом з розширеними зіньками; це був острах, як-от небажання вдивлятися в очі сліпого, в глибині яких розкриваються саме твої темні таємниці. Сьорбнув кави.

— А я от одразу вас впізнав, хоч ніколи й не бачив, хіба що на обкладинці книжки, — таракотів несподіваний сусіда. — Ваше оповідання про безхатьків сколихнуло всю нашу громаду! Вельми сподобалось!

Прихильність публіки, нехай і такої, безумовно була приємною, та я ледве пригадав збудовану безмалъ тисячоліття тому словесну химеру, яка, як виявилось, зрештою знайшла своїх шанувальників, що, збираючи макулатуру, ненароком надибали мою давню книжку. Не хотілося думати про це, тож я сам швидко заговорив, щоб в'язаний капелюх не почав базікати знову.

— Я розчулений такою оцінкою! — спробував говорити з відтінками вдячності. — Проте зараз планую написати роман, де, на жаль, не передбачена присутність членів вашої спільноти. Це буде про інше!

— Чудово! — зрадів капелюх. — Ми ж і справді не варті уваги! А про що роман? Ой, розкажіть!

У мене в кишені була заповітна баклага — дістав, зробив ковток оковитої, запив кавою, простягнув флягу співрозмовнику. Той знов замахав руками, буцімто відганяв докучливих мух. Зазвичай мені не кортить озвучувати придумані сюжети стороннім, хай навіть гречним слухачам, та наразі я перебував у роздумах стосовно подальшого сюжету, тож заговорив текстом, вже складеним, оскільки пам'ятаю кожне своє слово, будь-коли сказане або написане.

...Мряка на вулиці нагадувала недобудований Всесвіт. Мов Творець залишив напризволяще своє творіння, а сам у стомі пішов пити каву. Але тротуар був чистеньким — кожна плитка чітко означувала свої межі, не конфліктувала з сусідніми, тому одразу в очі впала прямокутна штукенція, невеличка, кам'яного кольору. Подібно до стрілки компаса, вона лежала по діагоналі відносно чітких сторін плитки.

— Дивина! — вголос промовив Іван, хоча зазвичай він представлявся як Ян...

— А я теж Іван! — безхатько радісно перебив мене, ще й додав: — Можна було б обіграти Ян-Інь... — Та потім збентежено притиснув обидві долоні до рота й нерозбірливо зашепотів: — Мовчу, мовчу, розкажуйте!

Я захотів пхнути цього говіркого небораку, однак пішов за своїм текстом далі.

...Іван не ризикнув отак зразу взяти до рук щось невідоме. А раптом це «пелюсткова» міна? Знайшов пообіч якийсь камінець і кинув: чи не вибухне? «Штукенція» лише зсунулася від удару й змінила свій напрям стосовно сторін світу, нібито Земля поміняла полюси.

Підняв, підкинув на долоні, почав роздивлятися. Виявилось, що це звичайна флешка, хоча й у незвичному обрамленні — її корпус був схожим на каміння, древнє каміння, мало не з часів Творіння. Іван лише посміхнувся.

Вдома він довго не наважувався вставити її до свого комп'ютера, та врешті вирішив, що його система безпеки надійна, і встромив невідому флешку в USB-порт, один із трьох.

Розпочалося автозавантаження. На моніторі з'явилася Земна куля, яка поволі оберталася. Ніяких написів не було, але з правого боку екрана вискочило віконце інструментів — вони були звичними для будь-якого користувача. Іван вибрав «лупу» (масштабування) і «лупнув» навмання планету по пузу. Зображення на екрані збільшилося. Перемкнувся на «долоню» і почав рухати картинку вправо-вліво. Нічого знайомого не зустрів. Там же, в панелі інструментів, побачив два прямокутника з квадратиками посередині, ніби для заповнення. «Мабуть для координат!» — вигукнув у думках Іван. Ввів цифри довгої й широти місцезнаходження свого будинка, оскільки знав їх напам'ять. При максимальному збільшенні на екрані з'явилася його вулиця.

Це було майже об'ємне зображення, але не схоже на супутникові мапи: кожен будинок був промальований до деталей! Ба більше: лише сьогодні нарешті закінчили зводити цегляну халабуду над смітниковими контейнерами в його дворі — і ця халупа вже була на екрані!

«Оце так програма!» — зачудовано подумав ненавмисний експериментатор.

Час обіду вже давно минув, треба було відправляти роботу з віртуальною презентацією керівництву, а він усе ще не міг переключитися на поточне. «Допоміг» телефон: гучно пролунав «Політ валькірій» Вагнера, а це був рингтон, зумисне вибраний для дзвінків шефа — головного менеджера компанії.

— Ваню-ю-юша, — той огидливо розтягнув його ім'я. — Я вже хвилин п'ятнадцять у безладі, все очікую на презентацію, обіцяну «після обіду». Чи, якщо працюєш віддалено, то й обід — поняття «віддалене»? І я ж ніби поруч, хоч пішки за хвилинку дійти...

— Зараз, зараз, зараз, — задріботів принижений підлеглий. — Вже педеефку кручу!..

— Дуже правильно підмітили! — не стримався Іван-безхатко. — У мене такий само керівник був! Теж осоружно до мене завжди звертався! Ну, це ще в тому, попередньому житті. Я тоді розробляв теорію керованої квантової деструкції. Та й нині творю потроху...

Проте як зіткнувся з моїм лютим поглядом, то зіплеваними пальцями провів уздовж своїх губ, неначе там була застібка-зіпер. Зліва — направо.

...— От падлюка! Ніяк не вгамується! «Я ж ніби поруч»...

Шеф дійсно мешкав на тій же вулиці, через будинок від Івана. Щоправда, не в однокімнатній квартирі, а в пентгаузі з двома туалетами й терасою.

Інструментом «виділити» Іван клацнув по будинку шефа на екрані. Навколо будівлі виник синюватий ореол.

— Ану, перевіримо, чи працює тут опція <cut> — «вирізати»! — двома пальцями (мізинцем і вказівним) натиснув <ctrl+X>.

Будинок на екрані зник. Була все та ж рідна вулиця, навіть з халабудою над смітниками, а от на місці будинка шефа з'явилася прямокутна порожнеча, білесенька, як та вулична плитка, на якій перебувала загублена флешка.

— О! Зараз ти в буфері обміну, в кишені, тож тепер «ванюшкой» досочу! — подумки звернувся Ян до свого шефа. — Куди ж тебе перемістити?..

Наосліп він почав гортати зображення на екрані. Нарешті зупинився, коли побачив нескінченні піски — це була пустеля.

— Ось твоє місце! — І тими ж пальцями натиснув <ctrl+V> — «вставити».

Посеред пісків на екрані з'явився знайомий будинок з пентгаузом.

— Все, презентацію відстрочили, поки я кави не по'ю! — Іван засміявся, і хоч усвідомлював — мати йому ще клопоту за невчасно надану роботу, але дивна програма заपोщила всі думки.

На кухні він не встиг засипати в турку каву, як за вікном — спочатку далеко, потім все ближче, і вже повз — промчали звуки сирен. І це була не повітряна тривога. Ян висунувся в розчинене вікно, однак побачив лише машини «надзвичайників» (пожежні, медичні), що купчилися поза сусіднім будинком.

Вскочив у кросівки й вискочив на вулицю — навіть комп'ютера не вимкнув.

На місці будинка шефа сяяв своєю порожнечею котлован. Рівенький. Мовби його обрізали чітко по периметру споруди по краях і разом з бетонними опорами вглибину.

Всі — рятувальники, медики, поліціанти, збентежені перехожі — ошаліло розглядали побачене. Будинок зник! І ніяка ракета в нього не влучала, і в земельних кадастрах він дотепер чітко значився. Але його не було. Зник.

В Яна аж яйця до горла стрибнули...

Тут і мій уважний слухач підстрибнув:

— Трансцендентально! Отакої! Виходить — це Божественна програма? Гіпотеза симуляції в дії? Все відбувається насправді?

— Так, насправді! — процідив я крізь гнівно стиснені губи.

— Далі, далі! — колишній квантовий дослідник потер руки, а ногами так затупцював по дерев'яній конструкції, на який ми сиділи, що та аж загойдалась в очікуванні неминучої деструкції.

...Іван щодуху побіг додому. На щастя, комп'ютер був увімкненим і на екрані жовтіли піски з багатостраждальним будинком посеред барханів. «А якби вимкнув? — з жахом подумав Іван-Ян. — Як би я знайшов його тоді серед безкрайніх пустель Всесвіту?..»

Виділив, вирізав, ввів координати своєї вулиці й вставив будинок на його історичне місце. Тепер на екрані все було начебто гаразд, як напочатку.

Іти дивитися, що там на вулиці, спостерігати реакцію збентеженої публіки на подібні дива вже не було ані найменшого бажання. Швиденько відправив скайпом очікувану презентацію (адже насправді вона була вже зробленою, просто Іван відтягував подання — аби керівництво не вважало, що все робиться виключно в той момент, коли йому цього заманулося).

Узяв смартфон (який усе ще підсмерджував невинним Вагнером) і набрав номер головного менеджера (того, з пентгауза):

— Пане Микито! Я тут по скайпу відправив очікувану роботу. Вона до вас дійшла?

У відповідь донеслося хрипіння:

— Під три чорти дійшла! Тут таке було... Хай їй грець, тій презентації!

Схоже, що ситуація склалася чи не за іменем: ні сюди Микита, ні туди Микита. Іван відсунув слухавку від вуха, але шеф верещав у просторі:

— Капець! Зникло світло, зв'язок, повна темрява! Потім — опа: за вікном якась пустеля! Весь світ зник! Усі на балкони повилазили, верещать! А той, з сорок сьомої, колишній військовий, кричить: «Не виходьте на вулицю!» Яка, в біса, «вулиця» посеред пісків?.. А затим — знову темрява на хвилинку, і ніби нічого й не було. Але ні води, ні електрики досі нема, а за вікном — дивлюсь — якісь пожежники й поліція...

Іван промимрив щось про презентацію, але у відповідь почув:

— Гори вони вогнем, твої дурниці! Не до того!

«Добре! — промовив Ян беззвучно. — Все добре!»

Дійсно, почали вимальовуватися нові можливості...

— Поки що цікаво! — вигукнув мій слухач. — Але незрозуміло: програма тільки будинки виділяє і вирізає? А от людей чи, скажімо, транспорт?

Не хотілося влазити в онтологію збудованої мною конструкції, тож я сухо відповів:

— Ні! Ніяких людей! За винятком, певна річ, якщо вони в будівлі. А от виділяється і вирізається тільки нерухомість!

Іван-безхатько зморщився і почухав носа, повернув голову вбік.

— От дідько! Як завжди: нерухомість рухає світ... — Раптом розвернувся і спробував сумним поглядом розворушити мої очі: — А хочете послухати, як я втратив свою квартиру?

— Ні, не хочу! — відповів я відверто. — Вважайте, що її у вас просто <cut> — «вирізали», от вона й зникла.

— Може так і треба до цього ставитись... — розгублено погодився ошуканий невдаха. — Ну, тоді давайте я вас далі послухаю...

Та в мене вже зникло бажання цитувати себе самого, тож я допив каву й узявся ректи скоромовкою:

— Далі ще не все придумано й написано. У «нових можливостях» цей персонаж вбачає перспективу збагатитися. В якійсь іншій країні знаходить окремий банк, застосовує <cut>, тобто «вирізає» його, і «вставляє» десь у лісі, неподалік від себе. Їде туди на автівці, але опиняється в повній безвиході: вікна в будинку він розбив, але внутрішні двері ледве відчинити вдалося. А про те, щоб сейф із грошима зламати — навіть мови нема. От і повертає все назад. Вже за кілька днів помічає, що за ним стежать. Тут просте пояснення: коли сталося «диво» зі зникненням будинка Микити-шефа, то в провайдера відбувся найпотужніший «сплеск» трафіка, саме від Івана. Про такі речі завжди повідомляють спецслужбам, а там бувають «витоки»... Тепер за Яном спочатку стежать, а потім починають полювати і спецслужби, і кримінальні угруповання. Якось у кав'ярні навпроти власних вікон він помічає вже знайомі обличчя переслідувачів, тож застосовує <cut> — «вирізає» цю кав'ярню і кидає її десь у води Тихого океану...

— Але ж там напевно були й інші люди, абсолютно невинні! — перелякано шепнув слухач. — Тоді виходить, що він — просто Руйнівник, сливе нелюд і кат...

Я лише знизав плечима:

— Що поробиш? Такий герой! Щось на кшталт Гриффіна з «Невидимця» Веллса. Запаморочення від уявного всевладдя.

Випадковий Іван, який тепер мені вбачався мало не приятелем, почав з обох боків смикати донизу свою

вже й так практично розпущену в'язану шапочку. Потім майже сльозливо запропонував:

— А може, оцей ваш мій тезка Бога зустріне?.. На вулиці. Зненацька. У вигляді... якогось перехожого... чи там собаки, врешті-решт?

Я зупинив рух його рук навколо капелюшка, ще й своїм вказівним пальцем метрономно порухав перед безумними очима:

— І отак з якогось пантелику з'явиться Бог?! Ви ще скажіть: «Deus ex machina». Якась антична трагедія виходить: Софокл, Еврипід... Та ще й глумливий Арістофан! «Бог із порша»!

Іван-безхатько різко відштовхнув мою руку і якось занадто суворо запитав:

— Не вірите, що можна зустріти Бога?

Я обачливо схилив голову:

— Вірю! Але не бачу сенсу в зустрічі з Ним.

Мій візаві аж руки розвів:

— Овва! А чому?

Я не хотів розповідати про особисте бачення і усвідомлення свого буття, в якому Бог займає важливе місце, власне й доречне, тож відповів просто:

— Бог не ставить запитань, тому й не дає відповідей...

— Як же ви влучно підмітили! Краще й не скажеш!

— Віра в Бога — єдина можливість надати «реальність» і сенс людському існуванню, — продовжив я. — Адже лише вона захищає від темряви.

Ніби у відповідь на мої слова несподівано засвітилися вуличні ліхтарі та вікна в будинках. У світі з'явилося світло.

— Це добре! — зрадів мій співрозмовник. — Але хочу довідатися: що там з вашим, так би мовити, «героем» зрештою сталося? Адже він, схоже, чимало зла мав наробити, бо в моєму баченні він покидьок і катюга...

Мені вже обридла ця безглузда розмова, та й кава була допита, тож я знову почав квапливо доповідати:

— Якраз кінцівка в мене дописана. Іван-Ян після всього, що накоїв, намагається сховатися на власній дачі. Це навіть не справжня дача, а так — одноповерховий будиночок, без опалення, тільки влітку там і можна знаходитися. Таке взагалі нікого ніколи не зацікавить!

— Ну, це як сказати... — розсудливо промовив мій мудрий співрозмовник.

Я ж продовжував далі:

— Він бачить, що вже оточений з усіх боків, озброєні люди підходять до будиночка, йому не втекти. І що він робить? На своєму ноутбучі швидко знаходить цей самий будиночок, а Божественна програма (як ви її назвали) працює і в його девайсі, оскільки «кам'яна» флешка там постійно, від його втечі. Звісно, він використовує опцію <cut> — «вирізає» свій будиночок, з надією вставити його (з собою) у благодатне місце. Одначе...

— Він сам опиняється в буфері обміну! У Бога в кишені! — радісно закричав мій співбесідник. — І звідтіля він вже ніколи не вибереться, бо зв'язку нема! Ось воно — справжнє Чистилище!

Я не очікував такої емоційної реакції на гіпотетичну кінцівку мого майбутнього роману.

— Може, ще по каві? — запитав я (хоч, власне, каву до цього часу пив лише сам).

— Та можна! Але мені — у вигляді чаю... Без цукру. Та й без чаю, в принципі, годиться, аби гаряче було — я звиклий...

Ми зайшли до кав'ярні. Генератор вже не ревів, і це було приємно. Я звично махнув рукою — мовляв, мені те ж саме. Бариста запустила кавову машину й запитливо стрибнула бровами в бік Івана: а вам чого?

Враз світло зникло. Навіть віконце стало до болю чорним. І тиша була така, що хоч виколи очі, щоб краще чути.

— А може, це й нас дістав наш «кат», і ми зараз у «кишені»? — прошепотів у темряві Іван-безхатько.

Я спробував розсміятися, але марно. Втім світло знову засяло, всі аж руки до очей здійняли.

— Перепад напруги! — повідомила бариста. — Таке буває!

У пориві раптового піднесення мій випадковий друзяка майже злетів.

— Ох, я за таких дивовижних обставин скористаюся нагодою... ви ж пригощаете? — обережно перепитав, а коли я кивнув, то продовжив до баристи: — Мені от каву! І з молоком! І з цукром! Велику!

Свої напої ми пили вже мовчки. А як допили, Іван ледь хитнув головою і радісно промовив:

— От гарно! Щиро вам дякую! Кави попив, стому здолав. Піду завершувати своє творіння. А ви будьте!

Посміхнувся, вийшов, навіть не озирнувся.

І зник <назавжди>.

КАЗКАР

Усі зазвичай чомусь просувають банальний і бидлячий фейк, мовляв, що «невістка всралась». Мефодій Хомич завжди блював у обличчя речникам подібних тверджень. І не фігурально, а цілком фізіологічно. Ці брутальні реакції він пояснював особистим переконливим і тривалим досвідом. Його невісткою була гарна молодка, Олена: розумна, красива та кмітлива (з подібними дівками, хоча й трохи старшими за віком, він і сам інколи залюбки блудив). Тож ставився він до неї навіть краще, ніж до свого сина.

А от син до батька мав конкретні претензії. Його пригнічувало власне ім'я. Навіть не саме ім'я, а комбінація з «по батькові». Дійсно, словосполучення «Кирило Мефодійович» тримало в собі занадто багато історичних алюзій. І в університетському братерстві він зазнавав глузування з цього приводу, та й на роботі в Історичному музеї це аж ніяк не сприяло його кар'єрному підвищенню.

Але ж як йому можна було пояснити, що за часів тоталітаризму завзятий диванний дисидент вирішив назвати сина саме так, аби нагадати усьому світу про існування давнього таємного товариства!

Сьогоднішнє збіговисько було не таємним, а цілковито відкритим: молодший брат, Гнат (з яким Мефодій Хомич не бачився вже декілька років), з'явився тут не випадково, скорше за все це небіж запросив стрийка приєднатися до гуляння. Брат був молодшим аж на п'ятнадцять років, до того ж, на відміну від старшого, був дотепником і балагу-

ром. Майже всі жартома називали його «Гнат Хохмич». Тож компанія була рідна й зрозуміла. А ще гості принесли з собою декілька коробок з піцою та великого торта, аби хазяїна кухарством не пригнічувати.

Мефодій Хомич сприйняв раптовий візит поблажливо, особливо зрадів, коли побачив онука Ярослава.

Хоча певну збентеженість він відчував. «І чого вони саме сьогодні приперлися?» — блукала мозком потайна думка, не знаходячи місця, де притулитися.

Адже оце «саме сьогодні» могло стосуватися будь-якого дня.

Втім піцу пожвакали жваво, Гнат з Оленою навіть пісень якихось почали співати, Ярослав-онука придімував, а Кирило-син поблимав очима батькові, мовляв, розмова є. Дістали цигарки й вийшли на балкон.

І в майже гоголівському стилі Кирило Мефодійович звернувся до Мефодія Хомича:

— А от, тату, ти не проти, якщо Ярик залишиться в тебе на вихідних? — він навіть так нервово вчавив недокурок у попільничку, що той аж розповзвся об'ємною плямою.

Матусю він втратив ще в дитинстві, коли сам був у віці Ярослава, тож у побутових справах завжди розраховував на батька.

— Тю, — промовив отець-дідусь, — без проблем. Я його зараз спати вкладу, а ви собі сидіть, або якщо підете — то двері зачиніть.

Повернувся до кімнати й вигукнув:

— Ярославе, а підемо завтра до зоопарку?

Той одразу прокинувся:

— Так! А там буде тапір?

— Авжеж! У зоопарку є два тапіра, а ще один мій знайомий працівник. Може навіть дозволить тобі на тапірі прокататися!

Ярослав аж гопцювати розпочав, потім поцілував швиденько Олену, помахав рукою Гнату й Кирилу, насамкінець підскочив до дідуся.

А той попрощався з усіма, ніби назавжди, і пішов з онуком до сусідньої кімнати.

* * *

Мефодій Хомич розташував онука на широкій тахті біля вікна. Цю меблю він зберіг як згадку вже про свого діда (і чимало нервів та коштів витратив, поки не пригадай коли перевіз цю конструкцію з села до міста). Звісно, він застелив її товстою вовняною ковдрою, поверх неї — простирадлом, а самого Ярика вкрив ще однією ковдрою, «верблюжою».

Сам влігся на дивані, закутав ноги пледом (оскільки опалення вже вимкнули, а напочатку квітня, бува, і морозець вночі зазирає), стиха промовив:

— Спи!

За стіною гості гомоніли вже напівголоса, і онук так само нишком шепнув:

— Дідуню, розкажи мені казку!

У темряві його слабкий голосок долинув чи не до очей, адже був схожим не на звук, а на маленький промінчик світла серед пільми.

— Яку ще казку?

— Справжню!

На жаль, Мефодій Хомич вже безповоротно забув усі казки, що чув у дитинстві, бодай навіть ті, давноминулі, які й сам інколи оповідав своєму синові, коли той був малим. Тож він обережно запропонував:

— Це буде твоя казка, так що сам потроху нею керуй...

Ярослав задоволено муркнув.

— ...Жив собі якось на світі один хлопчик...

— Дерев'яний? — захоплено підхопив Ярик.

— Так, — розсудливо підтвердив оповідач. — Гладенький і твердий.

Він був не проти такого підходу, адже кілька років тому вони разом з онуком дивилися мультфільм «Піноккіо», і в старечій пам'яті зберіглося з нього чимало.

— ...І от цей хлопчик виріс і став дорослим.

Онук здивувався:

— Як це він «виріс»? Адже він дерев'яний!

Дід замислився.

— А чому ні? Он же навкруги дерева ростуть...

— Так, — погодився Ярик, — але ж дерева ростуть непомітно!

— Правильно! — зрадів Мефодій Хомич. — Так і цей хлопчик сам того не помітив, як виріс та став дорослим. Дуже дорослим чоловіком...

— Але ж він залишився хлопчиком і не став отаким... справжнім дорослим?.. — з надією запитав любитель казок.

— Авжеж! — повз паузу, але сумно, відповів дід. — Він так і залишився тим самим хлопчиком. Одначе вже не гладеньким і твердим, а шкарубким і трухлявим...

Ярослав не став перейматися, так би мовити, «структурою» героя казки, а застукотів п'ятами по ліжку й лукаво запитав:

— А він, цей хлопчик, брехав колись?

Дід замислився: як оцей важливий аспект людського буття правильно донести до розуміння дитини?

— Звісно, бувало, що й брехав... Але таке, насправді, траплялося мимоволі, не навмисно...

— А кому він брехав? — було схоже, що саме це найбільше цікавить малого.

— Найчастіше він брехав самому собі...

Здалося, що онук від подиву навіть сів у ліжку — адже зашмерала ковдра й тахта насаджено скрипула.

— Як це — брехати собі?

Повістяр у спробах подолати дитяче нерозуміння захопився будувати дещо сумнівні схеми:

— От, скажімо, з вечора ти кажеш собі: завтра зранку я почну нове життя, пробіжу десять кілометрів до сніданку... Хоча сам знаєш, що піднімешся з ліжка під обід — лише заради поснідати...

Ярик мовчав не довго:

— Зранку мене матуся веде до дитячого садка, там я снідаю...

— Так, це невдалий приклад, — погодився Мефодій Хомич. — Давай таке. Ось ти кажеш собі: завтра я нарешті приберу безлад у своїй кімнаті, а потім на весь день виїжджаєш на якийсь променад невідомо з ким, а повертаєшся лише вночі...

— Я зрозумів, зрозумів! — швидко заговорив Ярослав. — Брехати собі — це частина дорослого життя. А от у цього хлопчика від брехні ніс ставав більшим?

— Ні! — зніяковіло повідомив дідусь. — Він настільки часто отримував щиглі по носі, що ніс у нього не зростав.

Мефодій Хомич у думках навіть швиденько пробігся сторінкою своєї автобіографії (хоча, звісно, усі отримані за тривалий час щиглі там не згадувалися).

Онук усе ще очікував почути щось чарівне:

— А фею він зустрів?..

— Звісно, зустрів... Але це була Зубна Фея...

Дід язиком прошмигнув по своїй вставній щелепі, десь неначе й спіткнувся, але все одно здолав дистанцію, і стомлено повторив:

— Так, це була Зубна Фея...

— Ой... — лише мовив Ярик. — А з шахраями він зустрічався?

Болючу тему зачепив онук.

— Ще й з якими: і вуличними, і телефонними. Та врешті-решт він утямив, що не треба до шахраїв прислуховуватися. І ти запам'ятай: не можна на пройдисвітів звертати увагу! — додав казкар напутливо.

Ярослав незадоволено засопів носом:

— Про Країну Розваг я пам'ятаю — там хлопчик на віслюка перетворився... — І несподівано додав: — А чи існує Країна Мрій? Наш хлопчик до неї потрапив?

Це мабуть підсвідомо в голові онука з'явився зворот якоїсь реклами. Мефодій Хомич лише похитав головою:

— Та де там! Здебільшого він просидів у власній криївці мрій...

— Сумна казка... — незадоволено буркнув юний слухач.

— Зовсім ні! — Дід намагався переконати й онука, й себе: — Він був щасливим! Адже він з багатьма зустрічався, побачив чимало, про що тільки не мріяв! Так! Він був щасливим, цей хлопчик, що опинився в тілі...

— Так чому ти його забув?!!

Ярослав раптом опинився біля дивану. Він височів над дідусем, а ще вище тремтіла його рука з величезним кухонним ножем.

— Це ти вбив того хлопчика!

* * *

Мефодій Хомич намагався захиститися, зіскочити з дивану, але ноги плутались у пледі. Нарешті вдалося звільнитися. Він важко дихав, ще мимоволі розмахував руками, проте вже зрозумів, що це був лише сон.

На вулиці вили сирени повітряної тривоги — мабуть саме вони розбудили його. Так, це просто страшний сон. Позаяк вже третій рік пішов, відколи Мефодій Хомич вос-

танне бачився з ріднею: Олена з Ярославом на самому початку війни евакуювалися далеко-далеко, а Гнат разом з Кирилом в одній бригаді б'ють рашистів і досі.

Сирени за вікном ще вили. Ховаючись від чергової ракетної атаки, дідусь накрився пледом з головою і згорнувся калачиком.

БОРЩ

Відомо, що рецептів приготування борщу стільки ж, скільки й українців. У мене є своя рецептура, що потребує понад десятка складових. Аби нічого не забути, я заздалегідь занотував на папірці все необхідне, оскільки на базарі можна й розгубитися від різноманіття городинної смакоти.

Звісно, забув його вдома, а згадав про нього лише серед сільських яток, де саморобні стільниці ажгнулися від зібраного впору врожаю. І де ж я його залишив? На кухні? Чи в кімнаті? Це як спогади взагалі — приховуються невідомо де, і не витягнеш навіть за потреби. Хоча бувають і такі спогади, що сам потай ховаєш їх десь під килимком на порозі, адже варті вони лише того, щоб витерти об них черевики, коли в пообіддя пізньою осінню повертаєшся додому з базару весь мокрий, у смутку й розпачі, а взуття в багнюці.

Та чітко знав, що треба взяти: шмат м'яса з кісткою, бо інакше — який же то борщ? Попри свіжі калюжі, у м'ясному ряду було стовпище, а продавчині кидалися на потенційних покупців ніби левиці, що полюють, поки їхній прайдовий лев відпочиває. Вони вказували на шматки рожевого м'яса з такими посмішками, буцімто демонстрували свої жіночі принади.

Нарешті побачив підходящий кусень. Пояснив, що це мені потрібно для борщу, щоб з кісточкою. Жіночка за прилавком аж засяяла:

— Та ви погляньте, яке м'ясце — ніжнесьеньке, майже цнотливе! — Засміялася. — А кістка яка файна! Стирчить, як у вовка на морозі!

Не скажу, що ці порівняння справили на мене враження, але м'ясо я купив. Що там ще? Буряк і капуста. Продавець буряку мав кругленьке лице майже кармазинового кольору (мабуть задля гармонійності зі своїм продуктом). Запропонував купити сіточку на п'ять кілограмів, та я відхрестився — мені ж лише один бурячок на борщик потрібен! Той аж іще дужче побуряковів (хоч уявити це складно):

— Так на зиму схороните, вам же вигода!

Проте я не маю можливості (й бажання) хоронити. Будь-що. Хіба що власні спогади, про які вже було сказано. Але кармазиновий господар про це не відав, тож усе настирливіше пропонував купити «сіточку». Коли ж зрештою переконався, що вмовити мене не вдасться, раптово дістав з кишені одну бурячину — рівненьку й без ботвини:

— Для себе беріг... Та беріть вже так, задарма! — промовив він чи не у відчаї.

Я повівся шляхетно: буряка вклав до сумки, а на стільниці залишив парочку срібних монет (венеціанський сольдо і польський шестак Сигізмунда третього).

З капустою теж було не все гаразд: торгова діва мала цілком капустяний вигляд — зморшки на обличчі майже губилися порівняно з шиєю, що наче складалася з багатьох пелюсток. Час від часу вона підіймала капустини до своїх грудей, нібито порівнюючи (хоча, кажучи відверто, мала перевагу). Я попросив маленьку капустину, «на один борщик», та це чомусь розгнівало дебелу городницю:

— Маленьку? — вона сахнулася назад і злісно промовила кудись убік: — Юну? От збоченець!

Втім дістала з ящика дійсно невеличкий качанчик і швиргнула його на ваги. Я і сам почав гнівитися, тож розрадувався до копійки.

Усі ці базарні персонажі нагадували якусь гаргантюаду, тому я прудко попантагрюелив додому.

Продуктовий список, поза всяким сумнівом, спочивав собі спокійнісінько на кухонному столі. Я похватки його переглянув і полегшено зітхнув: некуплене потенційно має бути в моєму холодильнику. Тож усі «фарби» в наявності. Адже приготувати власний борщ — це як, скажімо, намалювати картину чи поставити п'єсу. Головне — аби було ласо й цікаво, щоб залишилося приємне відчуття після смаку.

Оскільки спом'янувся живопис, то з-під килимка висунувся спогад, ще з часів давно вже не згадуваної бувальщини. Тодішні студенти, ми називали себе «семінаристами Семіраміди», і був серед нас один невизнаний художник. Щоправда, він вирисовував тільки портрети. І виключно поважних людей: купців першої гільдії, колезьких асесорів, а ще навіть одного дійсного статського радника зобразив. Затим він, на відміну від нас, голодранців, був прийнятий у вищому світі, став вхожим у найповажніші дома. За його словами, до дворецьких і старших лакеїв на «ти» звертався. Тож ми й прозвали його «Творецьким». Та коли це було!

А в мене, зараз, ще бракувало яскравих фарб: залив м'ясо в каструлі холодною водою і поставив на вогонь. Це важливо: якщо хочеш отримати наваристий бульйон, ніколи не кидай м'ясо в окріп! Завмер напоготові з невеличким друшляком-ситом, аби вчасно прихопити і викинути зайву піну. Пригадався роман «Піна днів», чи не найвеселіший твір Віана, порівняно з іншими його «легкими стравами».

Друшляк-ситечко своєю округлістю нагадало мені око бабки, бо воно (око) її (бабки) складається з тридцяти тисяч окремих фасеток, так би мовити, «оченят». Приклав це ситечко до власного лівого, потім до правого — й осягнув бачення бабки, немовби перетворився на неї. Ба більше: на спині поміж лопаток смикнулися дві пари м'язів. Я спробував ворухнути ними, адже ніколи цих мускулів не відчував.

Дві пари крил підняли мене вгору, світ навколо побачився одночасно майже з усіх боків. Я зависнув у повітрі, а Герц (мій пес) лише розпачливо смикнув вухами, коли не встиг ухопити мене своєю пащею. Аби його не дратувати, я вилетів через розчинену квартиру.

Полюбити осінню бабку може хіба що осінній вітер. Хоча й він підхопить її, жбурне в журливий жах пожухлого листа, лише прозорі крильця блимнуть ледь помітним відблиском пройдешнього літа.

Я ухопився всіма шістьма ніжками за краєчок спустошеної від листя гілочки й замислився над неймовірним перебігом життя. Пригадалося дуже давнє знайомство з одним дещо пихатим метеликом-махаоном. Певне, залюбки міг би його зжертви, але тоді, коли перетнувся з ним, я не був голодним, тому з цікавістю послухав розповідь про перетління гусені в літаюче диво.

У людському стані я не мав уяви про деталі цих метаморфоз — впевнений, що навіть Апулей не думав про це, коли входив верхи на своєму золотому віслюку до Єрусалиму. Чи то був не Апулей?.. Тому зараз я докладав чималих зусиль, щоб зберегти випадковий спогад про метелика на майбутнє. А махаон тоді, в давнину, розповів таке.

Жирна й волога гусінь абсолютно свідомо стає «лялечкою» (чимало ми таких бачили в людському житті!). Але потім, у твердому коконі, гусінь розпадається на рідину, хоча її відчуття самоті (й самотності) ще залишаються. *Cogito ergo sum!* Поволі в рідині народжується нове життя, відмінне від попереднього. Мов із плаценти, воно звільняється з кокона, висушує крила й злітає в небо! Хоча інколи його тривожать дивні й незрозумілі спогади. Якби Зигмунд Фройд був метеликом, то неодмінно назвав би згадки про стан гусені «підсвідомим».

Хоч я і був зайнятий думками про давнішню казочку махаона, одначе своїми мозаїчними очима помітив, що з сусідньої гілки на мене дуже пильно дивиться сухоребрый горобець. Певно голодний. От халепа!

До мого вікна було далеченько, та я все ж ризикнув і зірвався в політ. Пташина не очікувала такої спритності від чи не останньої бабки, лише здивовано залякла з розчаровано роззявленим дзьобом. Я влетів до кухні й одразу схопив друшляк-ситечко, бо піна в каструлі вже підіймалася. А Герц почав сором'язливо тертись об мої ноги й усіляко заважати (як завжди).

Коли з піною було покінчено, я закинув у майбутній бульйон очищену цибулину — для просвітління. Оця «гола» цибулька мала такий нещасний вигляд, що аж очі сльозами налилися. Однак я знаю підступність цього творіння, тож попереджаю: не довіряй сльозам своїм!

Порізав і кинув на пательню шматочки сала — хай собі тануть потроху на м'якому вогні. До сала взагалі особливе ставлення. Не тому, що символ. Воно віддає свою силу, а чи втрачає щось? Жодним чином! Воно лише набуває смаку. Ось, наприклад, американець Вінсент Кастілья пише свої картини власною кров'ю. Чи губить він щось? Певен, що ні. Той же Вінсент, вже нідерландський, хоча й не писав своєю «тілесною» кров'ю, але точно залишив власний образ у полотнах. А відшматованим вухом, мабуть, намащував ґрунт для майбутнього твору.

Або, скажімо, О. Генрі. Всі чомусь сприймають Вільяма Портера виключно як автора кумедних пасажів, а насправді він просидів більше трьох років у в'язниці, де працював у лазареті, і в ті ж часи почав складати свої твори. Чи вкладав він себе в них? Безперечно! Залишив частинку душі своєї, але й нічого не втратив.

Сало проявило себе, тож я додав у пательню різаної цибулі (відстороненої від сприйняття) і покришеної моркви. А далі виник творчий процес (позаяк готувати борщ — це мов писати симфонію чи складати оповідання). Як подати буряк? Порізати соломкою чи на тертці подрібнити? Я не знаю напевно, щоразу — як заважається. Сьогодні просто порізав. Накрив кришкою — хай тушкеться!

Так і спогади свої варто подекуди пасерувати, щоб «підсушити» їх, звільнивши від зайвого мокротиння. Інколи мені це вдається. От, приміром, я почав згадувати, як у листопаді 1095 року почув на ютубі звернення Папи Урбана Другого, перейнявся і вирушив у Перший хрестовий похід. Був я тоді якимось лицарем у латах, утім те моє втілення було настільки безглуздим, що й досі відпрацьовую кармічні наслідки. А з тодішніх спогадів у мене залишилося лише відчуття металевих лат на тілі (бо й тепер зранку ле-две рухаю своїми тілесами).

Наостанок поклав до сковороди томатну пасту й порізаний перець. І вогонь вимкнув — нехай саме м'яко дійде. Вже за десять хвилин перемістив цю овочеву «кашу» до каструлі разом з порізаною капустою і картоплею. Ще варто вичавленого часника додати, та то вже наприкінці, як і квасолі, яку зварив ще вчора.

Раптом Герц почав стрибати на мене й зазирати в очі. Я все відвертав голову вбік, хоч з відчаєм і розумів, чого він хоче.

— Псе! — нарешті промовив я. — Як зараз на вулицю йти? Дощ там і майже темрява... Може, до ранку протримаешся? Ну не хочу я наразі цим займатися!

Герц глипнув на мене сумно, сидячи почухав вухо, а потім, дивлячись у підлогу, стиха промовив:

— А навіщо ти мене в себе завів?

О! Герц вмів ставити ніякові запитання. Я спершу розгубився, але пригадав щось подібне. На якомусь інтерв'ю яскрава молодка раптом звернулася до мене:

— А можна вам поставити незручне запитання?

— Авжеж, можна! Але й ви будьте готові почути незручну відповідь, — весело відповів я.

Щоб раптом не виникли якісь хибні думки, пояснюю: це було інтерв'ю для прийому на роботу (не прийняли).

Лагідно почухав Герца за вухами й почав одягатися.
А той несподівано запитав:

— А як твоє останнє оповідання? Де надрукуєш?
Я аж присів.

— Ну, це складний процес. Не певен, що саме ця моя писанина когось зацікавить.

Герц, в очікуванні прогулянки, пересмикнувся:

— Ти ж закінчені свої твори завжди вголос прочитуєш — як воно на слух. А я от слухаю, і мені подобається!

— Ну ти й собака! — я розсміявся. — Завжди підлащувешся! Годі, ходімо вже надвір!

— А як же борщ? — Герц озирнувся на мене й облизнувся.

— Борщ тихесенько дозріває в каструлі, як і оповідання, що в моїй голові наброщується, якщо можна так сказати.

Герц сприйняв мої слова з розумінням, навіть лапами з повагою постукав.

На вулиці було повне забуття — начебто Бог ще не утворив твердь і навіть ще не спромігся відділити воду. Герц радісно хлюпав по калюжах, підіймав праву задню лапу де заманеться, аж раптом до нього підбіг карликовий пінчер. Герц, поважаючи свій лабрадорський чин, лагідно подивився на прибульця.

— О, пацан! — відривчасто й пискляво прогавкав пінчер. — А допоможи мені створити вертеп, мовби я на тебе кидаюся, а ти перелякано тікаєш. Це для моєї сучки! — пояснив маленький пес. — Вона захоплюється фільмами-бойовиками! Хай перебуває в ілюзії, що я — звір. Твоєму хазяїну-вилупку це ж не завадить?

Герц майже набичився:

— От про тата так не кажи. Бо вб'ю!

Він повернув голову до мене, мовляв, ти не проти, якщо я сцену зроблю?

Я лише хитнув головою: та біжи вже!

Почалося гасання по калюжах. Мене завжди дивувало, що при зустрічі домашні собаки насамперед говорять про своїх хазяїв. «Сучка» (за влучним визначенням пінчера) підійшла до мене і, як завзята «собачниця», одразу заговорила:

— Не хвилюйтеся, мій собака вашому не нашкодить! До речі, він у мене з бездоганим родоводом... — вона зацікавлено зиркала на мене, немов оцінюючи. — Та й у вас такий песик гарний! Теж породний, еге ж?

— Та породність не єбе! — люб'язно відгукнувся я. — З притулку взяв.

«Сучка» підтиснула губи й закричала:

— Мікі! Мікі! Ми вже йдемо, ходи до мене!

Той понурим чвалом прискочив до неї, і вони зникли назавжди. Зненацька почали гавкотіти сирени повітряної тривоги.

Герц переполошився:

— Йой! Зараз знову бабахкати почне? Я так цього боюся...

Я лише запропонував швидко повернутися до нашого домашнього укриття, в квартиру, на що Герц одразу погодився. Влігся на килимку біля дверей. Чомусь саме це місце він вважав найбезпечнішим.

А я пішов на кухню дописувати борщ. У кастролі все було гаразд — різноманіття компонентів ніби й поєдналося. Це авторська страва, не якийсь там фастфуд. Зачерпнувши вариво ложкою, я сьорбнув і відчув — це дійсно воно, творіння!

— Агов! — гукнув Герц з коридору. — Ти якось поділився зі мною чізбургером. Це було чудово!

Ще Бергсон дослідив, що тварини мають інтуїтивне сприйняття, тож «читають» думки людей.

— Облиш, собако! — закричав я. — Сприймати очікуване — страву, думку, сюжет — це собаче! Той, хто чекає знайомого сюжету — прекрасний читач, який викликає в мене лише сум. Він чогось очікує, запитує: а заради чого все це писалося? У чому сенс?

Шановний читачу! А чи є сенс існування цього оповідання, або, зізнаємось чесно, сенс існування тебе самого в твоєму особистому житті взагалі?

Герц, звісно, не втримався:

— Гарну розводку ти зробив!

— Замовкни! — гримнув я і закрив кришкою каструлю з борщем, неначе поставив крапку.

ЗМІСТ

Біла квасоля в білому соусі.....	5
Скрипковий ключ	23
Кавовий синдром.....	31
Контактер	37
Той, що ховається в піску.....	46
Затемнення.....	53
Чорна п'ятниця	58
У пошуках утраченої думки	67
Ретроградний Меркурій	73
Музей забутого.....	83
Персонаж.....	96
Практична мудрість	101
Закриваючи гештальт.....	108
Покупець тіней.....	114
Я, мавпа	121
Кросворд	128
Помилковий виклик.....	150
Червоний рояль	160
<cut>.....	171
Казкар.....	183
Борщ	190

Павло Маслак

ДИВНІ ОПОВІДКИ ОПІВНОЧІ

Макет обкладинки і верстка Друкарський двір Олега Федорова
Формат 60x84 1/16. Наклад 200 прим. Зам. № 7530
Папір 80 офсет. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 13,5
Гарнітура «Cambria».
Підписано до друку 05.03.2025 р.

Видавець Федоров О. М.,
«Друкарський двір Олега Федорова»
Адреса: а/я 24, Київ-205, 04205, Україна,
e-mail: relaks-oleg@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 3668 від 14.01.2010 р.

Віддруковано в друкарні ТОВ «7БЦ»
Адреса: 07400, Київська обл., м. Бровари, б-р Незалежності, 2/148
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 5329 від 11.04.2017 р.



«Книга Павла Маслака, без сумніву, здатна викликати захват, якщо потрапити в такт з її ритмом, мелодикою, фонікою, що, в принципі, просто — як героєві оповідань заснути в київському трамваї, а прокинутися на південному пляжі. Хоч виявляється, що він всього лише доїхав до вокзалу. Це як у “Переслідувачі” Кортасара, в якому треба з пару годин, щоб пережити спогади, які рояться в голові, а насправді це триває лише одну зупинку метром...»

Ігор Бондар-Терещенко,
літературний і мистецький критик

